

HEEMKUNDIG NIEUWS **E** extra

Driemaandelijks
contactblad van de
Heemkundige Kring
De Oost-Oudburg
Jg. 49, Extra digitaal nummer

Driemaandelijks contactblad
HEEMKUNDIG NIEUWS
van de Heemkundige Kring

Redactieraad

Frederik Vanderstraeten

Louis Gevaert

Maria De Groote

Ignace Van Driessche

Martine Van Lancker

De Oost-Oudburg

Groot Begijnhof 46, 9040 Sint-Amandsberg

ondernemingsnr.: 410 433 823 - RPR, Gent

website: <http://users.skynet.be/oost-oudburg>

www.luchtschipontploftboven.gent

Verantwoordelijke uitgever-hoofdredacteur

Louis Gevaert, Izegrimhof 9, 9070 Destelbergen, louis.gevaert@dsmg.be

Abonnementen en stortingen

IBAN: **BE65 7370 3773 8396** - BIC: KREDBEBB

p/a HK De Oost-Oudburg, Groot Begijnhof 46, 9040 Sint-Amandsberg

Lidgeld: € 25,00 per jaar, € 35,00 steunend en € 40,00 of meer beschermend lid

Ruildienst

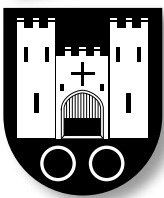
Louis Gevaert, Izegrimhof 9, 9070 Destelbergen

09/228 73 58

Druk

Stevens Print, Gent

Aangesloten in 2018

DSMG
een bron van
informatie

Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis dr. Maurits Gysseling vzw
Convent Engelbertus, Groot Begijnhof 46, 9040 Sint-Amandsberg
Ondernemingsnummer: 412 853 081 - RPR, Gent
BE66 9796 1045 3943 op naam van DSMG
E-mail: info@dsmg.be - tel: 09 219 95 18
Boekenbestand: www.cageweb.be
Geopend elke zondag van 10 tot 12 uur
Gesloten op feestdagen en tijdens de maanden juli en augustus

Ontdekken van de stad Gent

Beste lid, beste leden van de Heemkundige Kring De Oost-Oudburg.
Beste lezeres, beste lezer,

In coronatijden is het om begrijpelijke redenen niet mogelijk om van uit de Heemkundige Kring een avondvullende lezing of een begeleide wandeling aan te bieden. Nochtans, wandelen en ook fietsen is meer dan ooit het alternatief tijdverdrijf om deze moeilijke tijd op een aangename manier door te komen.

Wat hierna volgt is noch een gids voor de Stad Gent, noch een diepgaande historische studie. De tekst is gewoon ontstaan omdat ik bij een gewone stadswandeling met familie, vrienden of kennissen, graag een woordje uitleg geef bij wat er allemaal te zien is in deze oh, zo boeiende stad.

Het is dus de bedoeling om de leden en geïnteresseerden een wandeling, in eigen bubbel, aan te bieden door een gedeelte van de stad Gent en daar toch iets meer uitleg bij te verschaffen dan je doorgaans op een kennismakingfolder meekrijgt. Sommige plaatsen worden niet of soms oppervlakkig besproken. Weet wel dat ik daar dan bewust aan voorbij ben gegaan omdat ik anders goed op weg was om inderdaad een historisch werkstuk te schrijven van een paar honderd bladzijden (het woord *paar* betekent letterlijk *twee* en is misschien te voorzichtig uitgedrukt). Dat was niet het doel.

Neemt niet weg dat er bij een aantal toelichtingen voer voor discussie kan ontstaan of nog, dat er heel wat vragen rijzen. Voor wie over bepaalde zaken zo zijn twijfels, opmerkingen of vragen heeft stel ik voor dat u die overmaakt per elektronische post (e-mail dus). Op die manier kunnen we met het bestuur van de Heemkundige Kring en medewerkers van het Documentatiecentrum Streekgeschiedenis Maurits Gysseling de zaken nader bekijken en indien nodig rechtzetten of er bijkomende uitleg over opzoeken.

De leidraad downloaden (of beter gezegd *opslaan*) en hem voor gebruik recto-verso afdrukken kost u een zestigtal A4-tjes. Nog altijd een stuk goedkoper dan een stadgids kopen.

Veel wandelplezier!
Rudy De Meester

Beginpunt: de wandeling beginnen aan de Sint-Baafsabdij, Ferdinand Lousbergskaai ter hoogte van het Poorthuis.

- Betalend parkeren is mogelijk op de parking van de NMBS-station Gent-Dampoort. Op zon- en feestdagen kun je in de Gentse straten (parkeer-meters) gratis parkeren.
- Openbare toiletten, voor zowel mannen als vrouwen, vind je in het Dampoort-station, parking Vrijdagmarkt, fietsenstalling Sint-Michielsbrug, fietsen-stalling onderaan de Stadshal, in de Lakenhalle-ingang via Sint-Baafsplein en op het Veerleplein.
- De gewone geschreven tekst is de tekst die je tijdens de wandeling best kunt lezen. Sowieso is het een hele turf en zal men zich tijdens de wandeling moeten beperken tot de voornaamste zaken. Maar goed, dan heb je thuis dubbel zoveel leesgenot en kan je nog wat nagenieten.
- In de lichtblauwe kaders vind je de wegbeschrijving om de juiste weg te kunnen volgen.
- De *cursief* geschreven tekst is bijkomende toelichting die je achteraf thuis makkelijk in je luie zetel kunt lezen en aldus één en ander nog beter kunt begrijpen.

- Tip: Je kunt de wandeling ook in etappes doen. Je begint dan gewoon waar je de vorige keer bent gestopt.

GENT - Geschiedenis van een koppige stad

Gent is in elk geval een stad met een rijke geschiedenis. Zeker in de middeleeuwen, en alle verhoudingen in acht genomen natuurlijk, kon je het belang van die stad vergelijken met hedendaagse Europese hoofdsteden zoals Londen, Parijs, Berlijn om maar die te noemen...

Bijna 1400 jaar geschiedenis zijn vandaag nog altijd tastbaar aanwezig in de stad: een middeleeuwse waterburcht, een indrukwekkende kathedraal, een belfort, maar liefst drie begijnhoven, ... Nergens anders in Vlaanderen (en zelfs een heel eind daarbuiten) vind je zoveel geschiedenis per vierkante meter als in de Gentse historische kuip! Je moet al gauw naar steden trekken zoals bijvoorbeeld Florence (Firenze), Rome in Italië om evenveel historie te vinden op een vergelijkbare oppervlakte.

Vooraleer er sprake was van Gent, leefden in deze streken in een ver verleden (50.000 jaar wordt beweerd?) voornamelijk zogenaamde Neanderthalers. Na een periode van misschien wel (wie zal het zeggen!) 35.000 tot 40.000 jaar leefden hier voornamelijk bevolkingsgroepen *Kelten* genaamd. Inderdaad, in de zogenaamde tussentijd: tijd tussen Neanderthalers en Kelten dus, spreken we ook nog van verschillende beschavingen zoals steentijd, bronstijd, ijzertijd.

Volgens de geschiedschrijving werd in 1857 in het Duitse plaatsje Neanderthal het skelet teruggevonden van de zogenaamde Homo Sapiens. Volledigheidshalve schrijven we hier 'zogenaamd' omdat men verder ook nog spreekt over de Homo Habilis, Homo Erectus, Homo Pekinensis Cro-Magnon en in de meest recente stadia Homo Sapiens Neanderthalensis. Wie zich daar echt wil in verdiepen kan dat uiteraard gerust doen. Maar hier gaan we er dus niet dieper op ingaan. Men noemde hem de Neanderthaler naar de vindplaats van het eerste skelet. Zelf laat ik in het midden of dat al dan niet zo is? Deze volkeren jaagden op grof wild en lieten hier, naar verluidt, vuurstenen werktuigen achter.

De oorsprong van de Keltische cultuur wordt vaak in verband gebracht met opgravingen in Duitsland, Zwitserland, Oostenrijk en Oost-Frankrijk. De naam Ganda - Gent zou het Keltisch zijn voor samenvloeiing of monding van de rivier Leie in de stroom Schelde.

Na de Kelten kwamen de Romeinen deze gebieden bevolken en bezetten. On-

der andere in Destelbergen vonden archeologen in een Gallo-Romeins massagraf de verbrande resten van 20 mensen, samen met sieraden, spelden, munten en potten.

Vanaf 1960 werden door professor S.J. De Laet van de UGent op het Eenbeek-einde opgravingen georganiseerd. Tijdens opzoekingen rond dit gegeven waarbij ik, naast raadpleging van vakliteratuur en internet, bepaalde personen daarover aansprak (mensen die het kunnen weten), gewaagden sommige mondelinge bronnen aldus over een vondst van meer dan 2000 graven (?). Echter konden we daar geen wetenschappelijke bewijzen van terugvinden. Laat het er ons bij houden dat er inderdaad zeer veel interessante vondsten werden gedaan.

De Salische Franken afkomstig uit Saksen (zeg maar: min of meer het huidige Duitsland en Scandinavische gebieden) verdreven de Romeinen en kregen het hier, in onze streken, dus voor het zeggen. De veroveringen door de Salische Franken situeren zich rond het jaar 400 na Christus en bracht onze gewesten bij de Germaanse wereld.

Zonder hier verder dieper op in te gaan (want dat zou ons veel te ver leiden) was het wel zo dat een aantal van de Frankische Koningen zich bekeerden tot de Rooms-katholieke godsdienst. Op die wijze kwamen ook onze streken meer en meer onder de invloed van die religie en werden van langs om meer mensen bekeerd.

Eén van de bekendste koningen is Clovis - 466-511 - Het was de eerste koning der Franken die alle Frankische stammen verenigde onder één heerser. Hij was ook de eerste katholieke koning die heerste over Gallië (Frankrijk).

De Salische Franken waren een van de twee Frankische stammen die het gebied ten westen van de Nederrijn bezetten, met hun centrum in een gebied bekend als Toxandrië, tussen de Maas en de Schelde (ongeveer het Kempisch gebied in wat nu België en Nederland is). Clovis' machtsbasis lag ten zuidwesten hiervan, in de buurt van Doornik en Kamerijk (nu Tournai - provincie Henegouwen, België en Cambrai - Département du Nord, Frankrijk) langs de moderne grens tussen Frankrijk en België. Clovis veroverde de naburige Salisch-Frankische koninkrijken en vestigde zichzelf als enige heerser van de Salische Franken.

Ontstaan van de stad

In tegenstelling uit wat soms kan blijken uit toeristische gidsen, folders, internet.. is het ontstaan van de stad Gent toch een iets meer ingewikkelde aangelegenheid, waarover het laatste woord nog niet geschreven is.

De traditionele opvattingen over het ontstaan van Gent worden door een aantal meer recentere opzoekingen nu toch wat in twijfel getrokken.

Lange tijd werd aangenomen dat Gent in de zevende eeuw (jaar 630) ontstaan is. Toen werden, door de later heilig verklaarde Amandus, twee abdijen gesticht: Sint-Baafsabdij (jaar 630) en Sint-Pietersabdij (jaar 650). En... Uiteindelijk is het huidige Gent daar ook wel uitgegroeid.

Maar, zoals hiervoor reeds werd aangehaald, werd door archeologisch onderzoek in de wijde omgeving van het huidige Gent, het bestaan van een belangrijke Gallo-Romeinse agglomeratie (vicus genaamd) aangetoond. Die vicus werd minstens gedurende drie eeuwen (circa 50 na Christus tot circa 350) ononderbroken bewoond. De vicus in de richting van Destelbergen (Eenbeekeinde) kon behoorlijk duidelijk afgebakend worden. Langs de huidige Dendermondsesteenweg liep een zandheuvel tot aan de monding van de Leie en de Schelde. De naam van dit Gallo-Romeinse vicus was Ganda, een pre-Romeins, Keltisch toponiem (of eenvoudiger: *plaatsnaam*) dat samenvloeiing betekent. Mogelijk werd op dit punt een laat-romeinse versterking, een castellum (een romeins fort) opgericht. Uit de tekst is het toch niet meteen duidelijk op te maken hoe de vork juist in de steel zat. Maar goed: laat ons er vanuit gaan dat één en ander als volgt verliep:

aan de monding van Leie en Schelde werd enkele eeuwen later (na de Romeinen dus) eerst de Sint-Baafsabdij gesticht. Aanvankelijk was dit een klooster. De benaming Sint-Baafsabdij kwam er pas later. In het begin zou dit klooster ook de naam Ganda dragen. Kort daarna, in 650 volgde dan de stichting (eveneens door Amandus) van een tweede klooster, *Blandinium* genoemd (de latere Sint-Pietersabdij) op de top van de Blandijnberg.

Het verschil tussen een klooster en een abdij. Beide benamingen duiden op een gesloten, vaak contemplatieve gemeenschap (contemplatief komt uit het Latijn. Betekent *beschouwend* en wordt gezegd van een kloostergemeenschap die zich vrijwel alleen richt op gebed en weinig of geen direct apostolaat of anders gezegd: *bekeringswerk* uitoefent).

Het woord klooster (van het Latijn *claustrum*, slot) wordt ook gebruikt voor niet-christelijke gemeenschappen. Een abdij is het gebouw van een specifiek contemplatieve christelijke kloosterorde (die zich concentreren op gebed) die onder leiding staat van een *abt* (van Latijn/Aramees *vader*). Niet-contemplatieve ordes (zoals jezuïeten of franciscanen) hebben kloosters, maar geen abdijen. Abdij-gebouwen bevatten vaak een klooster. Dat is dan typisch een vierkante binnentuin omgeven door een kloostergang.

Buiten en onafhankelijk van deze kloosterstichtingen was er in de zevende eeuw, een agrarische nederzetting gevestigd op de hoger gelegen Zandberg, aan de linkeroever van de Schelde. In het tweede kwart van de negende eeuw was die nederzetting, die Gandavum genoemd werd, uitgegroeid tot een portus met handelskarakter. (portus: betekent letterlijk haven, maar werd ook gebruikt als benaming van een handelsnederzetting). De bewoners onderhielden contacten met het Gandaklooster.

Amandus

Amandus werd in Frankrijk uit een adellijke familie geboren. Tegen de wil van zijn familie werd hij op ongeveer twintigjarige leeftijd monnik. In de Frankische tijd werd de heidens gebleven nederzetting (Gent dus) door de Heilige Amandus langzaam maar zeker bekeerd. Zijn hoofdkwartier op de Blandijnberg zou uitgroeien tot de Sint-Pietersabdij. Amandus was - naar verluidt - een Aquitaniër met een vurig temperament en bezeten door een missioneringsdrang. Hij kwam dus naar de Gentse regio om er de bewoners tot het christendom te bekeren.

Aquitanië: land van water, Frans: Aquitaine was een administratieve regio in het zuidwesten van Frankrijk, met als hoofdstad Bordeaux. Op 1 januari 2016 is de regio samen met Poitou-Charentes en Limousin opgegaan in Nouvelle-Aquitaine. In het verleden was Aquitanië achtereenvolgens een Romeinse provincie, een koninkrijk en een hertogdom. De naam, die waterrijk gebied zou betekenen en afgeleid is van het Latijnse aqua (water), werd gedurende de Honderd-jarige Oorlog verbasterd tot Guyenne.

Op verzoek van Chlotharius II (Frankische koning) begon Amandus de bewoners van Gent te kerstenen, waarna hij zijn werkzaamheden uitbreidde over heel Vlaanderen. Na een bedevaart naar Rome werd hij in 628 in Frankrijk tot missebisshop gewijd. Aanvankelijk had hij weinig succes. Hij leed ook grote ontberingen en werd vervolgd zonder dat hij iets bereikte. Er zou zelfs gepoogd zijn om hem in de Schelde te verdrinken. Volgens een legende kon Amandus de bevolking toch aan zijn kant krijgen omdat hij een beklagde, die tot de strop was veroordeeld, van de executie wist te redden. Hij maakte de man los, bad ervoor en de gehangene leefde terug. Het nieuws sloeg in als een bom. De bewoners erkenden meteen de *Nieuwe God* en bouwden dus een kerk voor de heilige Petrus. Rond die kerk groeide het Gandaklooster, de latere Sint-Baafsabdij.

Allowin of Bavo

Een zekere Allowin, vervolgens beter bekend als Sint-Bavo, werd later volgeling van Amandus.

Bavo van Gent, geboren als Allowin dus, (geboren in Haspengouw - overleden in Gent op 1 oktober 654), en later ook heilig verklaard, trad toe tot het klooster. Bij zijn intrede nam hij de naam Bavo aan. Het klooster zou later uitgroeien tot een abdij en naar hem - Bavo dus - genoemd worden. In het *Ganda* dat aanvankelijk zeer moeizaam verchristelijkt werd zou Bavo, zijn naam geven aan het Gandaklooster of beter gezegd: de Sint-Baafsabdij aan de samenvloeiing - of Ganda - van de Leie in de Schelde. De uiteindelijke geschiedenis van Gent zelf, begint dus ongeveer in het jaar 630. Bavo werd later heilig verklaard door de Rooms-katholieke Kerk.

Volgens de overlevering had Allowin een wilde jeugd: hij verkocht onder andere zijn personeel als slaaf. Pas na het overlijden van zijn echtgenote kwam hij tot bezinning, onder de invloed van de heilige Amandus, de raadsman van zijn moeder (Ida van Nijvel). Hij trad in, in een door Amandus gesticht klooster te Gent (de latere Sint-Baafsabdij) en nam de naam Bavo aan. Bavo werd kluizenaar, wonend in een holle boom en nadien in een bos nabij de abdij. Bavo verbleef in Mendonk. De Sint-Bavokapel in Mendonk staat op de plaats waar hij in een kluis geleefd heeft. Na zijn dood kwam zijn verering op gang. Bavo werd aanvankelijk in Mendonk begraven en later zouden zijn relieken overgebracht zijn naar Gent, maar de bronnen preciseren niet naar waar. Een *reliëk* is een ander woord voor *relikwie*. Een relikwie is een overblijfsel van het lichaam van een heilige, of een voorwerp dat met een heilige in aanraking is geweest, waaraan wonderlijke kracht wordt toegekend.

Gaandeweg deed dit het *gewone* volk om het zo uit te drukken, verhuizen naar die nederzetting - Sint-Baafsabdij - en van daar uit groeide Gent langzamerhand tot wat het vandaag geworden is.

Er wordt aangenomen dat aan de samenvloeiing van Leie en Schelde zich sedert de Romeinse tijd een cultusplaats (eredienst) bevond waarvan de religieuze bestemming bij de bekering eenvoudig in christelijke zin omgebogen werd.

Het eerste Gent lag dan ten zuidoosten daarvan op de plaats van het latere Sint-Baafsdoorp.

We beginnen onze wandeling dus aan de Sint-Baafsabdij.

De huidige Portus Ganda wordt zowat beschouwd als de officiële samenvloeiing van de twee waterlopen die Gent bevoelen, met name Leie en Schelde. Beide waterlopen vinden hun ontstaan in Noord-Frankrijk (niet zo heel ver over de grens - ongeveer een 100-tal kilometer). De rivier Leie houdt dus op in Gent en de stroom Schelde (een stroom mondt uit in zee - België heeft drie stromen: de IJzer, de Schelde, en de Maas via Nederland) loopt door tot in Antwerpen waar de grootste haven van België gevestigd is. Gent vormt samen met Terneuzen en Vlissingen (fusie van havens) de tweede grootste haven van België, maar dat is opnieuw een apart verhaal waarover veel dikke boeken bestaan.

Voor wie graag meer wil weten, over de eveneens zeer boeiende geschiedenis, over de groei en het ontstaan van de huidige Gentse Haven, verwijzen we graag naar het weliswaar lijvig maar bijzonder interessant boek: 'Gent op de wateren en naar de zee' van Johan Decavele en Rene De Herdt - Bibliotheek DSMG - Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis dr. Maurits Gysseling gevestigd in het Convent Engelbertus, Groot Begijnhof 46, 9040 Gent, Sint-Amandsberg.

De Sint-Baafsabdij, thans het Museum voor Stenen Voorwerpen, ontstond dus aan de samenvloeiing van Leie en Schelde.

Rond de abdij ontwikkelde zich het Sint-Baafsdorp of de Sint-Baafsstede. Een gelijkaardige ontwikkeling deed zich voor bij de Sint-Pietersabdij.

De Sint-Baafsabdij werd verwoest door brand en plunderingen tijdens de invallen van de Noormannen in 851 en 879-883. De monniken vluchtten naar Frankrijk. De Noormannen plunderden de abdij en lieten die volledig in puin achter. De wederopbouw begon vanaf 940 onder stimulans van graaf Arnulf de Grote.

Onder paus Paulus III werden de monniken in 1536 geseculariseerd (volledig ten dienste gesteld van de kerkelijke overheid en daardoor minder wereldse invloed) en overgebracht naar een nieuw kapittel (kerkelijk bestuurscollege) aan de ondertussen gebouwde Sint-Janskerk. Sint-Janskapittelkerk genaamd. Een kapittelkerk of collegiale kerk is een rooms-katholieke kerk waaraan een kapittel van seculiere kanunniken is verbonden. In Nederland en België hebben tegenwoordig alleen nog enkele kathedralen een kapittel. De Sint-Janskerk wordt pas een kathedraal in 1559 met de oprichting van het bisdom Gent door Filips II. Van dan af dateert de naamwijziging naar Sint-Baafskathedraal.

De Sint-Baafsabdij werd opnieuw gedeeltelijk gesloopt op bevel van Keizer Karel in 1540 (later vertel ik hier meer over) voor het bouwen van een citadel of dwangburcht, het zogenaamde Spanjaardkasteel, voltooid in 1545.

Die citadel gebouwd naar model van het oude Italiaanse type, vertoonde een vierhoekige plattegrond op de hoeken versterkt met bastions (uitstekend verdedigingswerk - met uitstekend bedoelt men hier puntig). Gebouwd op een gedeelte der gronden van het St.-Baafsdorp (eertijds afgesloten met twee poorten) palmdoel het Spanjaardkasteel de abdij en omliggende straten volledig in waardoor enkele belangrijke abdijgebouwen verloren gingen. Reeds vanaf 1577 was de citadel het slachtoffer van talrijke belegeringen en aanpassings- en verbouwingswerken.

Totale vernieling van de kerk gebeurde door de calvinisten in 1581. Tot circa 1830 deed de citadel dienst als kazerne, nadien volgde ontmanteling en afbraak van de citadel. Meteen deed men dus de herontdekking van de oude abdij en wordt besloten tot conservatie van de ruïnes. Sinds 1882 is deze plaats dus een *Museum voor Stenen Voorwerpen*, bekend om zijn rijke verzameling grafzerken en architectonische getuigenissen van gesloopte monumenten te Gent.

De inplanting der abdijgebouwen volgt grotendeels het eenvoudige grondplan van een benedictijnerabdij uit de vroege middeleeuwen: een ommuurd domein met een grote toegangspoort aan de oostzijde (verdwenen), een grote abdij kerk (maar liefst vijfbeuken) met ten noorden een aanleunende kloostergang waarrond de voornaamste

gebouwen gegroepeerd zijn: ten oosten de kapittelzaal en dormitorium (slaapzaal), ten noorden de refter en keuken met voorraadkamers, ten westen de gebouwen van de lekenbroeders, in de kloosterhof het lavatorium (wasplaats) en ten slotte buiten de abdij enkele losstaande dienstgebouwen en een waterput.

De plaats waar vroeger de kerk stond wordt nu dus gemarkeerd of aangeduid met nieuw aangeplante bomen.

Thans met uitzondering van de gerestaureerde noordvleugel zijn die gebouwen grotendeels in puin of verdwenen. Behalve uitdrukkelijk vermeld zijn alle gebouwen opgetrokken uit Doornikse steen, aangevoerd langs de nabijgelegen Schelde. Voorts ook gebruik van tufsteen (afkomstig van vulkanische uitbarstingen in Duitsland) en later verwerking van zandsteen.

In de 9de eeuw verschenen de Noormannen (Vikings) op de Schelde. In de Schelde ter hoogte van Heusden werd bij baggerwerken een heus Viking-zwaard gevonden. Het zwaard is te bewonderen in het huidige stadsmuseum *Stam*. Ze verwoestten beide abdijen en veegden de vroegste nederzettingen van de kaart. Vanuit Gent plunderden ze Vlaanderen en Noord-Frankrijk. Na hun aftocht bouwde Graaf Boudewijn II een burcht (voorloper van het Gravensteen). De abdijen herrezen en werden welvarender en machtiger dan ooit tevoren. Dit laatste geldt dus zeker voor de Sint-Pietersabdij.

Wanneer we richting Dampoortstation kijken zien we een vrij recente nieuw gebouwde wijk: Het Sint-Baafsdorp. Hier was vroeger de Beestenmarkt gevestigd met bijhorend slachthuis. Van het oorspronkelijke slachthuis is enkel nog het oude poorthuis overgebleven. Het gebouw staat aan het begin van de Ferdinand Lousbergskaai. Het blok tussen de Slachthuisstraat, de Lousbergskaai, de Kasteel-laan en de Gandastraat was voorheen het terrein van de beestenmarkt en het slachthuis.

Vertrekkende van het Poorthuis gaan we rechts tot aan de Van Eyckbrug. We steken de brug over richting centrum en we gaan door de Gebroeders Van Eyckstraat naar de Reep (waterloop).

Vooraleer we de Gebroeders Van Eyckstraat ingaan, zien we, op het Jules De Vigneplein, aan onze rechterzijde het zwembad van Eyck.

Zwembad Van Eyck

Aan deze zijde zien we nu enkel de sombere achterzijde van het zwembad. Dit was vroeger de hoofdingang maar die werd nog niet zolang heel lang geleden (ongeveer 2001) bij grondige renovatie dus omgedraaid.

Het zwembad Van Eyck is het oudste zwembad van België en bevindt zich aan de Portus Ganda te Gent. Het staat bekend om de art-deco-inrichting en wordt vaak *het mooiste zwembad van België* genoemd. Het werd gebouwd in 1886 en omvat een 25 meterbad, kuipbaden, omkleedruimtes, een cafetaria en de administratie van de nabijgelegen jachthaven.

We zetten de wandeling verder langs de Reep. Komende uit de Gebroeders Van Eyckstraat steek je best de brug van de Sint-Jacobsnieuwstraat over en sla dan links af langs de Reep - Bisdomekaai - zodanig dat je ook het standbeeld van Willem I ziet.

De Reep is een zijarm van de Schelde: de Nederschelde. Die waterloop werd omstreeks de jaren 1960 gedempt om het stinkende water weg te moffelen en vooral om parkeerplaatsen te creëren. Zoals je kunt zien werd deze waterloop nu in ere hersteld en zal dit vooral het watertoerisme in Gent ten goede komen.

Standbeeld van Willem I

Van sommige personages in Gent, die een standbeeld hebben gekregen, kan men zo zijn twijfels hebben of ze dat wel echt verdienen. Maar wanneer dit voor één iemand echt wel op zijn plaats is, dan is het wel voor en van Koning Willem I. Koning Willem I kwam aan het bewind van het *Verenigd Koninkrijk der Nederlanden* dat tot stand kwam na het Congres van Wenen in 1815. Het *Verenigd Koninkrijk der Nederlanden* vormde toen een bufferstaat tussen Pruisen, Het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk. Gent behoorde toen ook tot dat Koninkrijk. Willem I nam enkele belangrijke beslissingen die voor het Gent van vandaag nog steeds bepalend zijn. Koning Willem I lag mede aan de basis van de stichting van de Gentse universiteit en tegelijk was hij ook de man die het kanaal Gent-Terneuzen liet graven, een belangrijke ader van de Gentse economie.

Naar aanleiding van de tweehonderdste verjaardag van die periode besliste Gent al om een straat tot Koning Willem I-kaai te benoemen (kaai ter hoogte van het Baudelopark)

Symboliek

Maar de beroemde vorst kreeg dus ook een standbeeld. Dat zat er al jaren aan te komen. Professor op rust Alexander-Karel Evrard († 2020) was een van de drijvende krachten achter het initiatief. Met het comité 'Willem, Bedankt!' ijverde hij jarenlang voor de erkenning van Willem I met een standbeeld in Gent.

Evrard: 'Willem I heeft de UGent gesticht, het kanaal Gent-Terneuzen geschapen en van Gent de textielhoofdstad van het continent gemaakt. Ook al was hij maar 15 jaar koning, van 1815 tot 1830, zijn rol voor Gent kan niet worden overschat.'

Het beeld is na jaren wachten geïnstalleerd op de Bisdomkaai, aan de vernieuwde Reep. Hij kijkt naar de school Sint-Bavo. Dat was vroeger de textielfabriek van Lousbergs. De symboliek is perfect.

We wandelen door in de richting van de brug, Wijdenaardbrug, genaamd. Aan de rechterzijde ter hoogte van de brug komen we aan het Bisschoppelijk Paleis:

De naam van de brug verwijst rechtstreeks naar 'Wijden Aard' wat brede aanlegplaats betekent. Hier bevond zich tijdens de 9de eeuw de Gentse Haven aan de Nederschelde.

Het Bisschoppelijk Paleis

De bouw van het Bisschoppelijk Paleis werd aangevat in 1843 en twee jaar later reeds voltooid. (Boven de voornaamste toegangsdeur prijkt het wapenschild van de bouwheer, bisschop Louis Joseph Delebecque).

Het is het religieuze en administratief centrum van de katholieke kerk in Oost-Vlaanderen. De invloed van de katholieke kerk in deze streken is fel afgenomen maar uit dit soort gebouwen en de vele kerken die er gebouwd zijn, blijkt de enorme invloed welke die religie heeft gehad. (En ook nog wel heeft).

Als we met ons gezicht recht naar het Bisschoppelijk Paleis kijken dan zien we links van ons het gebouw van de voormalige Nationale Bank.

Door de invoering van de euro in 2002 kon de administratie van de Nationale Bank van België geleidelijk aan inkrimpen. In 2009 was dit neoklassieke gebouw uit het begin van de 20ste eeuw veel te groot geworden voor de Oost-Vlaamse afdeling van de Nationale Bank.

De Hogeschool Gent heeft het gekocht om er onder meer leslokalen en een kunstbibliotheek in onder te brengen.

Detail: volgens mondelinge overlevering zouden de ramen hier bestand zijn tegen projectielen afgevuurd door een bazooka. Moeten we beslist eens opzoeken. In elk geval is de veiligheid van de studenten en docenten verzekerd.

We keren op onze stappen terug, gaan over de Wijdenaardbrug, slaan rechtsaf en komen zo terecht aan het Geeraard De Duivelsteen.

Het Geeraard de Duivelsteen is een van de oudste monumenten van de stad. De geschiedenis van het gebouw gaat terug tot de 13de eeuw, toen het eigendom was van ridder Geeraard Vilain, die van de Gentenaars de bijnaam Geeraard de Duivel kreeg. Heel wat legendes en verhalen rond dit heerschap doen dus de ronde maar zijn *bijnaam* zou hij niet zozeer gekregen hebben door zijn slecht karakter, maar wel door *zijn donkere huid en donker haar*.

Noot: in het boek 'Gent Schoon geprent' van de hand van Geert Van Doorne lezen we het volgende: Geeraard van Gent, die om zijn ruig zwart vel, zijn vuurrode haren en de boosheid van zijn karakter 'de duivel' werd geheten. Met andere woorden: een onpartijdig begrip van het verleden bestaat eigenlijk niet. Over geschiedenis denken of praten kunnen we enkel vanuit onze hedendaagse blik.

Volgens legendes en sagen, zou hij zijn vader vermoord hebben, omdat die wilde dat zoonlief deelnam aan een kruistocht en Geeraard dat niet zag zitten. Verder zou hij in een dronken bui ook zijn eigen zoontje doodgeschoot hebben omdat die er al even donker uitzag als hijzelf. Braspartijen, schanddaden en gruwelen waren blijkbaar zijn favoriete bezigheden? Hierna past het Latijnse woordje 'sic' of zo staat het geschreven, maar de waarheid is wel anders.

De naam Duivelsteen is dus nooit verdwenen. Ridders in die tijd waren natuurlijk geen koorknapen maar een echt slecht man zou het zeker niet geweest zijn! Laten we dus wel wezen: er heeft nooit een duivel of één of ander onmens in dit steen gewoond. Het imponerende Geraard De Duivelsteen dankt zijn naam aan Geraard Van Gent.

In zekere zin worden daar dus heel wat leugens over verspreid. Maar het blijkt leuk te zijn om dit in stand te houden. Het is een beetje zoals het verhaal van het monster van Loch Ness. Toeristisch houdt het de aandacht gaande. Het zou ook kunnen dat het uit onwetendheid is dat men die verhalen vertelt en blijft vertellen. De waarheid is even boeiend als de gefantaseerde verhalen rond Geeraard De Duivel en zijn familie, die heel machtig waren en zelfs steunpilaren waren van en in conflict zijn gekomen met de Vlaamse graaf.

Wanneer men het heeft over een personage als Geeraard de Duivel roept dat, alleen de naam al, een reeks akelige gedaanten, schimmen en spoken op die nog in de herinnering leven van onze vroegere kinderjaren en ons van angst deden huiveren. Denk maar aan Zwarte Piet, de wolf uit Roodkapje, de rovers van Alibaba, Blauwbaard... Wie het over Geeraard de Duivel heeft, is dan ook geneigd zijn verhaal met het traditionele en klassieke *Er was eens...* in te zetten.

Welnu, dat klopt niet helemaal voor onze Geeraard de Duivel. Grammaticaal en ook historisch zou het moeten luiden *Er waren eens...* want er zijn inderdaad niet één maar twee Geeraards den Duivel geweest. Geeraard I van Gent en Geeraard II waren beiden bijgenaamd de Duivel. De tweede was gewoon de zoon van nummer één. *Hiermede weet U meteen dat wij die personages niet moeten gaan ontlenen aan één of andere middeleeuwse sage of volkslegende.*

Zoals U en ik mensen zijn, waren het mensen van vlees en bloed met misschien het enige verschil of nuance dat zij naar verluidt nogal van donkere huidskleur zijn geweest. (maar dit is geen evangelische waarheid).

Om het nu toch wat juister en preciezer te situeren, zij leefden in de 13de eeuw. Een soort van *overgangperiode*. Enerzijds een eerezuchtige, ruwe periode uit onze geschiedenis, in de heroïsche tijd van ridders en van de minnestrelen, in een mengsel van geweld en van poëzie. Anderzijds ook de opkomst van de steden met het daarmee gepaard gaande aanzwengelen van handelsactiviteiten over Europa. Ook in die eeuw ontstonden tal van parochies zoals onder meer Lochristi, Zaffelare, Zeveneken...

Verder mogen we ook niet uit het oog verliezen dat er ook behoorlijk wat vooruitgang te noteren viel: onder meer ontwikkelingen in de landbouw (denk maar aan het gebruik van de ploeg, vooruitgang in bemesting) en verder ook religieuze ontwikkelingen (denk maar aan kloosterorders zoals cisterciënzers, franciscanen...).

Daarnaast moeten we ook meegeven dat het nogal toevallig is dat men aan de hand van documenten daterend van het jaar 1225 op het spoor van de oudste onder hen is gekomen.

Wie zo nieuwsgierig is om op het spoor te komen van iemand die 700 jaar geleden in onze stad leefde, moet onvermijdelijk vrede nemen met een puzzel waarvan heel wat stukjes ontbreken.

Wat we wel aan de weet komen is dat Geeraard de Duivel een voornaam figuur uit het Gentse was. Na zoveel eeuwen oorlogen, bezettingen, verwoestingen en vandalisme kunnen wij nog de crypte of krocht van onze hoofdkerk Sint-Baafs, de toenmalige St-Janskerk binnenlopen, bezichtigen en bewonderen. Dat die krocht of crypte er nog is zou te maken kunnen hebben dat er door toedoen van Geeraard herstellingswerken werden uitgevoerd. Met zekerheid is dit echter niet te achterhalen. In sommige geschriften gewaagt men er van dat die krocht oneindig veel aan de vrijgevigheid van die fameuze Geeraard verschuldigd is en noemen hem daarom de eerste mecenas van Gent. Maar ook dit kan niet echt zwart op wit bewezen worden.

Welnu, Geeraard de Duivel nummer 1 en 2 waren misschien wel geen koor-knapen, maar zij zijn geen duivels geweest en het is pas vier of vijf eeuwen na hun dood dat mensen uit de bijnaam een afschuwelijke legende hebben gesponnen die helemaal niks te maken heeft met hetgeen werkelijk is voorgevallen. De legende ontstond in de 17de of de 18de eeuw op een ogenblik dat men het niet zeer nauw nam met de historische waarheid.

En nochtans ligt er naast die legende voor de 'Avonden bij de haard' een historische waarheid over de twee Geeraards voor het grijpen, een werkelijkheid die wellicht te nuchter leek en niet paste bij een naam als 'de Duivel'.

Op zoek naar documentatie over Geeraard I konden we de hierna volgende beschrijving vinden. Of dit allemaal zo precies en correct is, is niet altijd juist te achterhalen. Uit wat we weten en terugvinden in ridderromans en/of geschiedenisboeken over die periode kunnen we vergelijkingen maken.

Uit de teruggevonden teksten over Geeraard De Duivel kunnen we opmaken dat een *figuur* zoals Geeraard I inderdaad een belangrijk personage is geweest in de geschiedenis van het middeleeuwse Gent, een invloedrijk man en een handige, weinig scrupuleus politieker. Een mengsel van moed, van sluwheid, van wreedheid en ook wel van een greintje ridderlijkheid. (Alle overeenkomsten met huidige bewindvoerders, hetzij plaatselijk, nationaal en/of wereldwijd berusten op louter toeval).

Die machtige heren leefden nogal dikwijls om de jacht en de macht, om te vechten en te doden en feest te vieren wanneer zij een tegenstander van kant of onschadelijk hadden gemaakt. Af en toe nodigden zij een troubadour of een minnezanger aan de dis om hun lange avonden op te vrolijken.

In hun torenhoge stenen en burchten konden zij iedereen, zelfs de graaf uitdagen en wee hem die hun vesting durfde aanvallen! En deze van Geeraard was er precies geen die men met een dozijn knikkers in de hand kon bestormen of innemen.

Geeraard I was de derde zoon van Zeger III, burggraaf van Gent en van Beatrijs vrouwe van Heusden.

Uit gevonden documenten blijkt dat Geeraard omstreeks 1200 moet geboren zijn, als zoon van Zeger III, kastelein van Gent. Als kasteleinszoon werd hij vermoedelijk wel in het Gravensteen geboren. Geeraard I was de broer van kastelein Hugo II, heer van Heusden wiens graftombe pronkt in de refectorie van de Bijloke abdij, het huidige museum STAM.

Zeger was ook niet bepaald een katje om zonder handschoenen aan te pakken. Gedurende heel zijn bewogen leven heeft de ambitieuze Zeger geïntrigeerd, met andere woorden: met slinkse streken te werk gaan om zijn oogmerken te bereiken. Samen met Jan van Nesle had hij de leiding van de Fransgezinde partij in Vlaanderen in handen genomen. In de strijd tussen de Franse kroon en de Vlaamse graaf. De Vlaamse graaf leek voor Zeger een zeer slecht paard om er zijn loopbaan op te verwedden. In 1212 verliet hij stad en land om de Franse monarch Filips August te gaan voegen en hem bij te staan in zijn strafexpeditie tegen graaf Ferrand van Portugal.

Ferrand had nog nipt de tijd gehad om één van de huizen van Zeger te verwoesten (Zeger beschikte over meerdere verblijven en het is niet met zekerheid te achterhalen om welk huis - zeg maar kasteel - het ging: dat van Heusden, dat in Gent of nog in Ertvelde) vooraleer hij een smadelijke nederlaag leed in de slag bij Bouvines waar hij door de Fransen gevangen genomen werd en in een kerker te Parijs opgesloten.

Dat gebeurde in juli 1214 en op dat ogenblik was Geeraard I een, wat we vandaag noemen, tiener of een puber die reeds van dichtbij de vaderlijke avonturen had kunnen volgen en die waarschijnlijk, opgevoed in dat klimaat van vechten en braspartijen, geweldig opgetogen moet geweest zijn met al die gebeurtenissen.

In Vlaanderen was Geeraard gebrandmerkt door de politieke houding die zijn vader in de afgelopen jaren had gevoerd.

Men ziet dan ook Geeraard een tamelijk voorzichtige politiek voeren die echter duidelijk laat doorschemeren dat hij pro-Frans is gebleven en slechts onder bepaalde voorwaarden de graaf zijn steun toezegt. Geeraard en zijn broers vertegenwoordigen heel wat te Gent en in het graafschap: zij zijn schatrijk, tellen heel wat aanhangers en bij de minste misstap van Ferrand zullen zij in het spoor van hun vader, het Franse kamp versterken.

Het is wellicht ook om die reden dat men hem in de grafelijke middens kon aanzetten op kruistocht naar Jeruzalem te trekken. Gedurende zijn afwezigheid kwam zijn echtgenote Elisabeth van Sloote in de kijker en ditmaal op een zeer vreedzame wijze: 'zij deed den crocht maken'. Woorden die niet al te letterlijk moeten opgevat worden en waaruit men bijvoorbeeld niet mag afleiden dat zij met eigen penningen de krocht van de St.-Janskerk op een boogscheut van haar 'steen' liet optrekken, wel dat zij financieel en hoogstwaarschijnlijk voor een aanzienlijk bedrag bijdroeg hetzij bij bouw-, herstellings-, aanpassings- of voltooiingswerken.

Niemand heeft Geeraard de bijnaam de Duivel gegeven of opgedrongen: hij heeft die naam of bijnaam zelf gekozen of mogelijkermijze aangenomen omdat anderen

hem die gaven. Niemand heeft er in die tijd een ongunstige betekenis aan gehecht. In een oorkonde van 1248 noemde hij zichzelf 'Gerardus de Gandavo, miles, dictus diabolus': Gheeraert van Gent, krijger, genaamd de Duivel.'

Vergelijk met het hedendaagse woord 'Flik' dat je vroeger niet ongestraft kon uitspreken. Liever dan voor het voldongen feit van een spotnaam te worden gesteld door zijn stadsgenoten, koos Geeraard zelf een bijnaam die best aangepast bleek aan zijn gelaats- en haarkleur, en noemde zich dan ook uit eigen initiatief diabolus, de Duivel.

Wat zijn naam betreft zou je het kunnen vergelijken met de bijnaam van de Belgische voetbalploeg: *de Rode Duivels*. Met andere woorden: het zijn niks ontziende tegenstanders die je niet zo maar zonder slag of stoot opzij zet. Of nog, als je ze wil verslaan zullen ze tekeergaan gelijk een duivel in een wijwatervat. Reageren als een bezetene.

Niet iedereen kan er uitzien als een rozig en fleurig boterboerinnetje. Geeraard was nu eenmaal nogal bruin van huidskleur en bovendien zwart van haar. In latere eeuwen, na een langdurige bezetting van ons land door Spaanse soldaten, was dit eerder een courant verschijnsel. In het begin van de 13de eeuw, toen blonde haarlokken misschien meer voorkwamen, kan dit eerder een rariteit geweest zijn.

(of zaten de overwegend blonde Vikings daar voor iets tussen? Wie weet en wie zal het zeggen?)

Wie zichzelf op deze manier kan relativeren, kan onzes inziens, geen slechterik of booswicht geweest zijn. Een vechtersbaas zal hij vermoedelijk wel geweest zijn, want zo ongeveer alle ridders en machtige heren waren het in die tijd. Waarom zou Geeraard, de zoon van Zeger de samenzweerder, verschillend zijn geweest van zijn tijdgenoten? Alhoewel, met veralgemening moeten we toch wel wat opletten.

Zijn naamkaartje - en voor een middeleeuwse ridder was zulks een zegel - spreekt dienaangaande boekdelen. Op die zegel die ons bewaard is gebleven, het sigillum Gerardi de Gandavo, militis, zien we Geeraard als ridder dravend op zijn paard, het hoofd gehuld in een bolvormige helm met roostervormige opening. Het lichaam zit gehuld in een maliënkolder waarboven een lange wapenrok hangt. Het schild in de linkerhand en de degen verticaal en dreigend in de rechterhand, ziet hij er werkelijk als een te duchten tegenstrever uit. Een man die op de vijand losstormt en die wellicht ook om deze reden de bijnaam de Duivel verdiende. Ook hier zijn we genoodzaakt om toch enig voorbehoud te maken: in die tijd was het niet ongebruikelijk dat ridders zich op voornoemde manier lieten afbeelden. Daaruit mogen we niet onmiddellijk te verregaande conclusies getrokken worden, met betrekking tot de wreedaardigheid van de betrokken ridder.

Als derde zoon van Zeger, kastelein van Gent, was hem in de middeleeuwen geen al te schitterende toekomst weggelegd: hij had een naam, hij moest echter zijn voornaam opdringen, want eer en fortuin gingen automatisch naar de eerstgeborene, met name Hugo II. Geeraard moest zich dus weren 'als een duivel in een wijwatervat' en dat deed hij ontegenzegglijk want Geeraard werd een personage op wiens tenen je beter niet kon trappen.

Wel is hij als 'doodbrave' christen op bedevaart getrokken naar Jeruzalem. Wat de precieze reden was van deze boetevaart kan niet met zekerheid achterhaald worden. Hij heeft zijn memoires niet geschreven en wij zullen dan ook maar veronderstellen dat hij het als diepgelovig mens deed terwijl zijn goede vrouw in het luguber slot te Gent aalmoezen aan het uitdelen was om de tijd door te brengen en goudstukken neertelde om de Sint-Janskerk een fraaier uitzicht te verlenen.

Totaal gedesinteresseerd was dat gebaar wel niet want de echtgenoten hadden sedert lang beslist dat zij er begraven zouden worden en er onder een mooi praalgraf de dag van het Laatste Oordeel zouden afwachten.

Wat er van dat praalgraf is geworden moeten we eigenlijk gissen. Uit onderstaande tekst die we zo goed en zo kwaad als we kunnen omzetten in hedendaags Nederlands, kunnen we afleiden dat Geeraard, wat de legende ook later mocht verteld hebben, een voorbeeldige echtgenoot is geweest.

Geeraard, eens de Duivel genaamd en post mortem een Engel in spe, werd begraven onder een boog terzijde van het hoogaltaar naast het sacramentshuis. Zijn tombe was versierd met de figuur van een manspersoon liggende in wapens. Aan zijn voeten liggen twee honden die een schild vasthouden met daarop de spreuk en wapens van ridder Vilain (Geeraard dus).

Een voorbeeld van een dergelijk grafmonument is niet moeilijk te vinden. De 'gisant' (zo heet dat nu eenmaal) van zijn broer Hugo II is bewaard gebleven. Aanvankelijk begraven in Oudenbos-Lokeren, werd het later overgebracht naar de abdij Nieuwenbos in Heusden (ondertussen ook verdwenen) en is het nu te bewonderen in het stadsmuseum van Gent (het STAM- ex-Bijloke).

De honden onderaan zijn voeten, waren het symbool van de echtelijke trouw: wij vinden ze nog elders afgebeeld, onder andere op een grafcombe in de Sint- Jacobskerk.

Legendes moeten dus vroeg of laat plaats maken voor de historisch waarheid.

Geeraard I had een zoon die weinig origineel ook Geeraard werd gedoopt en die kinderloos stierf. Daarbij liet hij een aantal neven en nichten achter, die voor de vorm op zijn begrafenis een traantje wegpinkten en zijn fortuin op zak staken.

In verschillende akten komt hij voor als Gheeraert des duvels wat betekent dat hij de zoon van Geeraard I de Duivel was. Een legendarisch personage is hij dus niet geweest.

In 1293 was Geeraard II in elk geval nog in leven, want naar het stichtende voorbeeld van zijn ouders die bijgedragen hadden tot de bouw of verfraaiing van de Sint-Janskerk, geeft hij blijk van vrijgevigheid en geloof door aan de Tempeliers een stuk grond gelegen bij de Briel te schenken.

De Orde van de Tempeliers of Tempelorde (Orde van de Arme Ridders van Christus en de Tempel van Salomo) was een christelijke kruisridderorde die ten tijde van de kruistochten als klein onderdeel van de kruisvaarders legers een Heilige Oorlog tegen de moslims voerde in het Heilige Land. Ze waren gestructureerd als een monnikenorde naar het model van de cisterciënzers en aldus zowel als kloosterling en tegelijk ook als militair actief.

Met grote waarschijnlijkheid kunnen we stellen dat Geeraard II, dus ook bijgenaamd de Duivel, naar zijn vader, in de krocht der St.-Janskerk werd bijgelegd.

Na het overlijden van Geeraard II, werd het steen in de 14de eeuw eigendom van de stad. Het vervulde in de loop van de eeuwen diverse functies: ridderverblijf, wapenarsenaal, klooster, school, bisschoppelijk seminarie, krankzinnigengesticht en gevangenis tot wanneer het Rasphuis aan de Coupure in 1775 die taak overnam. In 1830 werd er een brandweerkazerne ingericht. Op het einde van de 19de eeuw werd het aangekocht door het rijk. Een nieuwe vleugel werd bijgebouwd, en tot 2015 deed het gebouw dienst als rijksarchief. Alle documenten werden een tijd geleden verplaatst naar het nieuwe rijksarchief aan de Bagattenstraat.

Sindsdien stond het pand leeg en werd er een koper gezocht. De federale overheid heeft het Geeraard de Duivelsteen in 2016 voor 2.205.000 euro verkocht aan de N.V. Koiba een Gentse holding uit Gentbrugge. voor iets meer dan 2,2 miljoen euro dus, wat de oorspronkelijke vraagprijs was. Wat er met het pand zal gebeuren, is nog niet duidelijk. Vermoedelijk zal het nog vijf jaar duren voor er definitieve plannen mee zijn. Momenteel is daar een kunstenaarscollectief gehuisvest.

Weinig interesse

Echt storm liep het niet voor het pand. Het stond meer dan een jaar te koop en er kwamen slechts een tiental geïnteresseerden een kijkje nemen. Uiteindelijk kwam er maar een geldig bod van 2.205.000 euro. Dat is 5.000 euro meer dan de vraagprijs. Dat bod werd aanvaard.

De koper is de N.V. Koiba uit Gentbrugge, die aan patrimoniumbeheer doet en geleid wordt door een voormalig adviseur stedelijke plannen in ruimtelijke ordening van de stad Gent.

Beschermd monument

Een dergelijk gebouw voor 2,2 miljoen euro kopen, lijkt misschien een koopje, maar het pand is een lastig gebouw om iets mee te doen. Het telt een enorme hoeveelheid beklemmende donkere kamertjes, die weinig perspectief bieden. Bovendien mag men aan een beschermd monument niet zomaar gaan verbouwen. Het steen zelf telt ruime zalen. Het is het 19de-eeuwse bijgebouw dat naast een grote zaal op de gelijkvloerse verdieping nog een aantal kleinere kamertjes telt.

De nv Koiba laat weten dat het pand met een bepaald doel voor ogen is gekocht, maar dat het nog meerdere jaren kan duren voor de plannen voor het Duivelsteen concreet worden.

Als we verder gaan en kijken (richting Laurentplein en Brabantdam) zien we het standbeeld van Lieven Bauwens. (ondernemer, industrieel spion en burgemeester van Gent). We gaan tot aan dit standbeeld omdat we rechts van ons, vervolgens, ook het standbeeld zien van de Gebroeders Van Eyck. (zie hieronder).

Lieven Bauwens

Van sommige mensen (redelijk veel zelfs) kan men zich afvragen of ze echt wel een standbeeld verdienen? Denk recent maar aan Leopold II. In het geval van Lieven Bauwens misschien wel maar misschien ook niet? Het is zeker een figuur geweest waaraan we in Gent niet onopgemerkt kunnen aan voorbijgaan. Onrechtstreeks of ongewild heeft hij de geschiedenis van deze stad enorm beïnvloed.

Zeker is, wat Lieven Bauwens betreft, dat hij voor tewerkstelling heeft gezorgd. Over de manier waarop dit is gebeurd, kan men

zich vragen stellen en ook blijft de vraag open of tewerkstelling wel zijn eerste zorg was? Enfin, we laten dit in het midden.

Er zijn over Lieven Bauwens dus al meerdere biografieën verschenen die hem steeds op een geïdealiseerde manier voorstellen als grondlegger van de Gentse katoenindustrie. Zijn inbreng hierin was inderdaad zeer groot, maar toch is de realiteit minder fraai.

België ontstond in 1830. Wordt zogenaamd onafhankelijk na 1830 jaar??? En... heel officieel zou dat uiteindelijk pas in 1839 geweest zijn. Dichter bij de waarheid was dat onder andere Frankrijk en Engeland heel veel oorlog voerden en men het wijselijk vond om een soort bufferstaat te creëren.

Om de mensen te doen geloven dat dit zinvol was werd nagegaan welke personages in het verleden iets belangrijk hadden gedaan in deze gebieden en werd door een zekere Pirenne en consoorten in de tweede helft van de negentiende eeuw (halfweg 1800) onze zogenaamde vaderlandse geschiedenis in mekaar gedraaid. Als een soort kapstok om hun romantische verhalen en geschriften aan op te hangen gebruikten de geschiedschrijvers figuren zoals Breydel, De Coninck, Van Artevelde, en ondermeer ook Bauwens.

Ze werden voorgesteld als nationale helden door hun goede verwezenlijkingen dik in de verf te zetten en de rest weg te moffelen. De oprichting van vele standbeelden tijdens de periode 1860-1880 past ook in de bevestiging van de wettigheid van België. Denk maar aan standbeelden van en voor Artevelde, Ambiorix, Breydel en De Coninck.

Was Lieven Bauwens een grote weldoener die op een onbaatzuchtige manier voorspoed bracht aan de stad Gent, zoals de geschiedschrijvers stelden? Of was hij een spilziek, praalzuchtig iemand die zich via industriële spionage, collaboratie en uitbuiting van zijn arbeiders opwerkte?

De waarheid zal wel in het midden liggen. Lieven Bauwens lag inderdaad aan de basis van de bloei van de Gentse katoennijverheid en bracht daardoor voorspoed in de hele streek. Dat hij dit voornamelijk deed om zichzelf te verrijken en niet zozeer voor de gemeenschap doet geen afbreuk aan het resultaat. Zijn vriendschap met de Franse bezetters was er zeker ook op gericht om zoveel mogelijk voordelen te bekomen. Dat het slecht zou aflopen met Napoleon heeft hij blijkbaar niet echt kunnen voorzien of was in elk geval een genomen risico dat uiteindelijk geen goede afloop kende? In de geschiedenis zien we dikwijls dat mannen die grote prestaties hebben geleverd, een twijfelachtig karakter hadden. Misschien is dat wel een noodzakelijke vereiste daartoe!

Lieven Bauwens, zoon van een welstellend Gents leerlooier uit de Waaistraat, werd geboren in 1769. Hij werkte in het bedrijf van zijn vader en stelde veel belang in werktuigkunde. Terwijl in het Vlaamse land nog steeds wol en katoen werd gespind met spinnenwielen, beschikte men in Engeland reeds over een automatische spinmolen, de *Mule Jenny* genaamd. Dit toestel verving ruim honderd spinnenwielen. De uitvoer van die spinmolen was op doodstraf verboden. Rond 1800 besloot Bauwens een dergelijke molen naar Gent over te smokkelen. Hij begon een handel in koloniale waren en trok naar Engeland. Daar wist hij *in 't zwart* (beter zou zijn: omkoping) een Mule Jenny te kopen en verborg de onderdelen in zakken of kisten koloniale waren die hij naar Gent stuurde. Eén en ander verliep niet zonder gevaren of moeilijkheden. De mensen die hij omkocht wilden of konden soms niet langer zwijgen, werden aangehouden en veroordeeld. Bauwens kreeg bij verstek de doodstraf en zijn goederen in het Verenigd Koninkrijk werden verbeurd verklaard. Op verschillende pleinen in Londen werden poppen naar zijn gelijkenis opgehangen.

Uiteindelijk lukte het hem toch om zo een machine over te smokkelen en richtte hij een eerste katoenspinnerij in nabij Parijs en ook één in het kartuizerklooster in Gent. Dat was de aanvang van een bloeiende nijverheid. In de volgende decennia overrompelden fabrieken het stadslandschap. Zelfs in het Gravensteen werd een spinnerij ingericht. Zo kon de stad snel profiteren van de technische innovaties in de textielindustrie. Keerzijde van de medaille was de uitbuiting van de arbeiders in de fabrieken.

Begin 1801 kon Lieven de uitbating van de ateliers van de Gentse gevangenis verwerven. Hij liet er stoffen weven met de garens die in Drongen en aan de Meerhem vervaardigd werden. Door de schaarste aan arbeidskrachten was die onderneming - die de beschikking had over meer dan 1000 goedkope arbeiders - aanvankelijk zeer lucratief. Na de industriële crisis van 1806 smolten die voordelen echter weg, en in 1809 trok Lieven zich uit die onderneming terug.

De bevolking steeg pijlsnel maar het aanzwellende leger van mannen, vrouwen en kinderen werkte en leefde in de grootste ellende. Ten gevolge hiervan gingen de arbeiders zich organiseren en groeide Gent uit tot een socialistisch bolwerk. Daniël Termont was tot voor enige jaren *voorlopig* de laatste socialistisch burgemeester van Gent, maar er zijn hem al een behoorlijk aantal socialistische burgemeesters voorafgegaan.

Na de val van Napoleon in 1815 geraakte Bauwens in financiële moeilijkheden. Hij trok naar Parijs en stierf er in 1822.

Rechts van ons, ietwat verderop, kijkend in de richting van de Sint-Baafskathedraal zien we het standbeeld van de Gebroeders Van Eyck.

Standbeeld van de Gebroeders van Eyck.

Het standbeeld is van de hand van Geo Verbanck (Gent, 28 februari 1881-Aartselaar, 12 december 1961). Hij was een Belgische beeldhouwer en medailleur.

De twee schilders van het Lam Gods zitten met hun rug naar de Vijdkapel van de kathedraal, waar het schilderij oorspronkelijk hing. (Joos Vijd - 14e-15e eeuw - was een telg uit een Vlaams patriciërsgezicht. Patriciër is een naam die werd gegeven aan een rijkere niet-adellijke klasse). Hij gaf opdracht tot het schilderen van het altaarstuk Het Lam Gods, waarop hij zelf ook is afgebeeld.

Vanaf 1396 was Vijd verschillende keren schepen van Gent. In 1433-1434 was hij voorschip van de Keure, een post die *enigszins* vergelijkbaar is met het huidige burgemeesterschap. Enigszins omdat bijvoorbeeld een schepen ook de bevoegdheid had om rechtspraak te doen. Vijd was ook een vertrouwensman van Filips de Goede.

Dit grootse monument is hier geplaatst naar aanleiding van de Wereldtentoonstelling die in 1913 in Gent plaatsvond. Het is een huldebetoon aan de schilders. Mannen, vrouwen en kinderen brengen bloemen, kransen en bloemenslingers aan. Hubert, de oudste van de 2 broers, bladert in de bijbel en zijn schilderspalet en borstels liggen aan zijn voeten. Jan kijkt voor zich uit en heeft zijn schilderpalet in de hand.

Via de Geeraard De Duivelstraat, rechts van het standbeeld, keren we op onze stappen terug tot aan het Bisschoppelijk Paleis. Langs het Bisschoppelijk Paleis gaan we terug naar de Bisdomekade en gaan vervolgens dan links de smalle straat de Nederpolder in. Opgelet dus: wel degelijk tot op de Bisdomekade (of tot aan het water) en dan links de Nederpolder in. We gaan voorbij de kruising Kwaadham en Kapittelstraat tot aan huisnummer 1.

Hotel Vanden Meersche aan de Nederpolder 1

Een eind verderop aan de Nederpolder zien we dus op onze rechterkant het Hotel Vanden Meersche. Dit is een imposant pand uit de 18de eeuw.

Het pand is genoemd naar Jean-Baptiste Ignace Vanden Meersche, heer van Berlare en Bareldonck. Hij kocht de patriciërswooning op de hoek van de Nederpolder en de Zandberg in 1736.

Zijn erfgenamen vormden het geheel om tot een typisch 18de-eeuwse herenwoning met Lodewijk XV-gevels en een binnentuin omsloten door weelderig bepleisterde tuingevels.

De indrukwekkende trapzaal is versierd met wand- en plafondschilderingen met mythologische taferelen rond een virtuoos gesneden eikenhouten trap. Verder bevat dit gebouw een schitterende empirezaal en een chinoiserie.

In 1948-1949 werd bij de restauratie van de gevels het pleisterwerk verwijderd om het 16de-eeuwse uitzicht te herstellen. In 1751 had men namelijk de twee rechte trapgevels aangepast tot bepleisterde in- en uitzwenkende toppen. In 1777 werd een identieke gevel toegevoegd. Het centrale poortgebouw in de Nederpolder kwam tot stand in 1735. Voorts is er een fraai aangelegde binnentuin met een muurscherp uit midden 18de eeuw in rococostijl. Waar zich voorheen de paardenstallen bevonden, werd in 1855/1872 dit geheel omgevormd tot een feestzaal voor een toneelvereniging, en in 1909 tot kapel.

Het gebouw werd namelijk sinds 1892 gebruikt als bejaardentehuis en was lange tijd het moederhuis van de kloosterorde Zusters der Kindsheid Jesu.

Iets verder, aan de Zandberg werden er appartementen gebouwd. Daarvoor is de vleugel uit de jaren 1950 afgebroken. Het Hotel Vanden Meersche wordt gerestaureerd en krijgt naast een woonfunctie ook enkele meer publieke functies. Wat die publieke functies precies inhouden, konden we voorlopig niet achterhalen.

Daarvoor moet er misschien gewoon eens worden aangebeld. In een krantenartikel kon wel het volgende worden gevonden: De Standaard 16 februari 2008 - Karel Van Keymeulen *Het zogeheten hotel Vanden Meersche aan de Nederpolder is verkocht aan Michel Moortgat, de grote baas van Duvel Moortgat. Het wordt gerestaureerd. Eromheen komen nieuwbouwappartementen. Het vroegere rusthuis aan de Zandberg wordt vervangen door nieuwbouw. Michel Moortgat zegt dat hij nog niet weet wat hij met het gebouw zal doen. Er komen wonen, een culturele bestemming aan geven of een combinatie, zijn mogelijkheden.*

Van de Nederpolder gaan we tot aan het kruispunt met de Zandberg en slaan we linksaf in de Biezekapelstraat.

Vooraleer de Biezekapelstraat in te slaan zien we rechts van ons de pomp op Zandberg. (nota van de auteur: bij het schrijven van deze tekst werd de pomp tijdelijk verwijderd voor herinrichting van dit plein. Alles laat vermoeden dat het hier in de toekomst aangenaam toeven wordt)

De Zandberg is het hoogstegedeelte van het Gentse Portus (13,84 meter boven de zeespiegel). Trechtersvormig pleintje uitzien op de Hoogpoort.

In 16de-eeuwse kern van een wijk waar de meeste en belangrijkste Latijnse- en humanistische scholen gecentraliseerd waren. Voornamelijk bebouwd met 18de-eeuwse burger- en herenwoningen. De oostzijde wordt volledig ingenomen door het Moederhuis der Zusters der Kindsheid Jesu. Voorts werd de oostzijde van het pleintje voorheen ingenomen door typisch 18de-eeuwse klok- en lijstgevels welke in 1950 plaats moesten ruimen voor een nieuwe vleugel van het klooster.

Midden het geplaveide pleintje bevindt zich een merkwaardige pomp: reeds in 1684 werd een pomp opgericht op de plaats waar zich van oudsher, midden het pleintje een waterput bevond. In 1810 werd zij vervangen door de huidige pomp. Een vierkante basis met aan weerszijden een pomp met waterbekken, daarop rust een dekplaat met een meer dan 6 meter hoge obelisk; een keizerlijke adelaar gezeten op een bol bekroont het geheel. Het is de enige openbare sculpturale (beeldhouwkunstige) versiering die herinnert aan de napoleontische tijd in Gent.

De Kleine, de Grote en de Achtersikkel

Vooraleer we de Biezekapelstraat ingaan zien we links voor ons op de hoek Nederpolder/Biezekapelstraat een behoorlijk indrukwekkend gebouw, de Kleine Sikkel genaamd.

In de 14de eeuw was het de patriciërswooning voor de familie Van der Sickle (vandaar de naam). Van deze vroegste periode getuigt enkel nog de 13de-eeuwse overwelfde kelder op Romaanse zuilen.

In de 19de eeuw werd de voorgevel bepleisterd, witgeschilderd en omgevormd tot een typische lijstgevel. Een restauratie in 1912 bracht de gevel tot haar huidige, geromantiseerd middeleeuws uitzicht: een brede schermgevel met kantelen, opgetrokken uit Doornikse kalksteen, typisch voor de eerste stenen woonhuizen in de stad.

Sinds 1943 is de Kleine Sikkel beschermd als monument omwille van de historische, archeologische en artistieke waarde.

In een recenter verleden was het gebouw achtereenvolgens de uitvalsbasis van enkele stadsdiensten, het stadsontwikkelingsbedrijf en de afdeling Pop en Jazz van de Hogeschool Gent. In september 2018 verhuisde de muziekopleiding naar de nieuwe muziekcampus in de Paddenhoek. Daardoor kwam de Kleine Sikkel leeg te staan en kan sogent beginnen met de restauratie.

Rechts van de Kleine Sikkel bevindt zich de Grote Sikkel. Voormalig steen zogenaamd naar de patriciërsfamilie Van der Sickle die in de 14de eeuw zowel het grote ensemble op de hoek van de Hoogpoort en de Biezekapelstraat bezaten als het steen uit de 13de eeuw, ernaast op de hoek van de Nederpolder zogenaamd de *Kleine Sikkel*. Aan de gevel van de Grote Sikkel *bengelt* nog een toortsen dover. Blijkbaar zijn daar heel wat toortsen gedoofd wat de *dover* heeft blijkbaar zijn beste tijd wel gehad.

Achtersikkel

Wat verderop rechts zien we een binnenplein met iets wat lijkt op een vuurtoren; dit is de Achtersikkel. Een stevig steen dat in 1362 door de familie Rijm verkocht werd aan de rijke patriciërsfamilie Simoen Van der Sickle, die er zijn naam aan gaf. Tot 1544 woonden hier nog nazaten van de familie Van der Sickle. Nadien was een deel van het gebouw een refugehuis van de abdij in Enname bij Oudenaarde. Een refugehuis, ook refugie of refugium genoemd, was voor de bewoners van abdijen en kloosters een toevluchtshuis in periodes waarin zij zich, door oorlog of andere onrust, niet veilig voelden in hun dikwijls afgelegen verblijf. De stad heeft uiteindelijk het gebouwencomplex aangekocht en liet de stadsarchitect Charles Van Rysselberghe (1850 - 1920) zijn ding doen om het te verbouwen bij het begin van de 20ste eeuw. Nu huist de Muziekacademie erin.

Geef toe, het is een mooi plaatje: de bakstenen hoektoren, ronde toren uit kalkzandsteen met een achthoekige belvédère (uitkijktoren), het binnenpleintje met de waterput, de trap, de boogjes en aanleunend tegen de toren de gotische kapel op de bovenverdieping daterend van einde 15de eeuw, geschraagd door een kleine galerij, waartussen een diepe waterput.

Biezekapel

De Biezekapel is één van de oudst gekende kapellen van de stad. De huidige kapel dateert uit het begin van de 18de eeuw, maar voordien in 1608 stond er al een Mariabeeld in een nis. Dat was te danken aan ene Jean-Baptiste de Rodoan, die tegen de gevel van zijn woonst het beeld liet plaatsen.

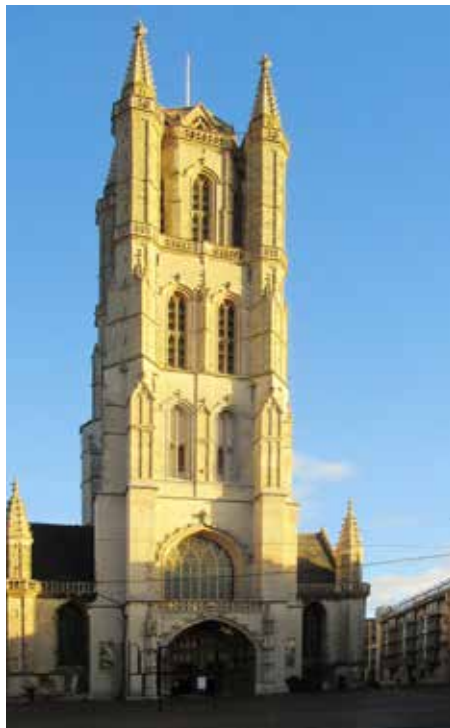
In 1794, tijdens de Franse overheersing werd het kapelletje dicht gemetseld. Na een restauratie volgde een herinwijding in 1931. De kapel was voor vele katholieken steeds een plek om te komen bidden uit dankbaarheid of afsmeking aan de Heilige Maria. Je moet wel met de neus bijna tegen het raam gaan staan om het prachtige beeld te kunnen zien. Ooit werd gedacht dat hier het in 1934 gestolen paneel van de *Rechtvaardige Rechters* van het schilderij het *Lam Gods* hier verborgen zat. Het is dit kleine ommetje waard. Veel toeristen weten zelfs van het bestaan niet af.

Bij het verlaten van de Biezekapelstraat loont het ook de moeite om even de aandacht te vestigen op twee huizen in Art Nouveau stijl. Het herenhuis in de Biezekapelstraat 1 en het hoekhuis aangrenzend met het Sint-Baafsplein 25. Twee verschillende panden in een typische Art Nouveau stijl, ontworpen door éénzelfde architect-ondernemer, de Gentenaar Jean Gijs die wij terugvinden als signatuur op de plint. Het bouwjaar 1901 staat er naast.

Via dit straatje komen we aan de Sint-Baafskathedraal.

Alleen al over de Sint-Baafskathedraal kan je een dag uitleg verschaffen!

Op het Sint-Baafsplein, wanneer je met je rug naar de kerk staat zie je op rechterkant de Koninklijke Nederlandse Schouwburg en recht voor u, het belfort met de lakenhalle.

Anekdote over het belfort en stof tot nadenken: tot voor enkele jaren vertelde ik aan iemand met allochtone roots dat dit geen kerk was. Want dat was, wat die persoon daarvan dacht. Met name dat dit de derde (of eventueel vierde kerk) was tussen Sint-Baafs, Sint-Niklaas en Sint-Michiels. Ik schrok toen wel een beetje van dit gebrek aan kennis of onwetendheid. De persoon in kwestie had nochtans in Gent schoolgelopen.

Erger was (vond ik toch) dat wanneer ik dit voorval vertelde aan een persoon, afkomstig van het platteland, die nota bene in Gent met succes universitaire studies had doorlopen, mij koudweg vertelde dat hij dat ook niet wist. Ik viel bijna van mijn stoel, maar zo zie je maar dat niks vanzelfsprekend is.

De toren van Sint-Baafs, het belfort en de toren van de Sint-Niklaaskerk vormen samen het meest gekende logo van de stad. De Sint-Janskerk was aanvankelijk een parochiekerk en werd in 1559 kathedraal bij de oprichting van het bisdom Gent. Uit documenten weten we dat die roomse kerk al bestond in de 10de eeuw. Enkel de crypte (over het algemeen een onderaardse kapel of kerk maar in Gent staat ze zelfs deels bovengronds) is daarvan overgebleven. Vanaf het einde van de 13de eeuw werden delen van de kerk vervangen door of uitgebreid met gotische elementen, maar het zou nog tot 1659 duren vooraleer een volledig vernieuwde kerk kon ingewijd worden. Intussen was de latere Keizer Karel (en omdat die naam hier opnieuw opduikt zal ik daar maar meteen iets meer over vertellen) er in 1500 al gedoopt.

KeizerKarel V (Gent, 24 februari 1500 - Cuacos de Yuste, Spanje, 21 september 1558)

De stroppendragers of ook kortweg de Stroppen, is de bijnaam van de Gentenaars. Maar hoe zijn de Gentenaars aan die naam gekomen? Keizer Karel was de oudste zoon van Filips, bijgenaamd de Schone (Frans: Philippe le Beau, Brugge, 22 juni 1478 - Burgos, 25 september 1506) en van Johanna van Castilië die de geschiedenis zou ingaan als Johanna de Waanzinnige (Toledo, 6 november 1479 - Tordesillas, 12 april 1555). Filips de Schone was heerser over de landen die tezamen de Habsburgse Nederlanden en de kroon van Castilië worden genoemd. Hij was een zoon van Maximiliaan van Oostenrijk en Maria van Bourgondië en een broer van Margaretha van Oostenrijk.

Keizer Karel werd dus geboren op 24 februari 1500 in het Prinsenhof in Gent. Op 9 maart werd hij gedoopt in de Sint-Janskerk, de huidige Sint-Baafskathedraal. Terzijde: rond het jaar 2000 verscheen een brochure *Keizer Karel te Eeklo geboren*. Volgens die brochure zou Keizer Karel niet in Gent op 24 februari 1500 geboren zijn maar wel in de onmiddellijke omgeving van Eeklo - op 20 februari 1500. Dit feit zou bewust verzwegen zijn om Gent de eer van de geboorte te gunnen. Gent was in die tijd een zeer belangrijke Europese stad en dus zeer bekend. Ook al zou dit zo geweest zijn, weinigen konden Eeklo situeren dus koos men dan toch maar voor Gent.

Keizer Karel werd te Mechelen grootgebracht aan het hof van zijn tante Margaretha van Oostenrijk, toen landvoogdes van de Nederlanden. Vanaf 1506 was hij de landsheer van alle Nederlandse gewesten, van 1516 tot 1556 was hij als Karel I koning van Spanje en van 1519 tot 1556 als Karel V Rooms-Duitse keizer. In Vlaanderen staat hij algemeen bekend als Keizer Karel, in Nederland als Karel V.

De landen waarover Keizer Karel regeerde, het Spaanse Rijk genoemd, vormden tezamen het grootste Europese rijk sinds dat van Karel de Grote. Feitelijk was zijn gehele rijk, dus inclusief de Amerikaanse (ontdekking door Columbus in 1492) en Aziatische gebieden, zelfs groter dan het vroegere Romeinse Rijk en kan met recht een van de eerste wereldrijken van de nieuwe tijd genoemd worden. De uitdrukking *Het rijk waar de zon nooit ondergaat* wordt gebruikt om een tweetal wereldrijken aan te duiden. Dit zijn het Spaanse Rijk onder keizer Karel V en het Britse Rijk in de achttiende en negentiende eeuw. Die rijken waren namelijk zo uitgestrekt, dat er altijd wel een deel was dat daglicht ontving.

Met de feitelijke macht van zijn erflanden was Karel V bovendien de laatste Rooms-Duitse keizer die in de gelegenheid was om zijn universele autoriteit ook daadwerkelijk te laten gelden. Op Europees niveau wist hij met succes de aanvallen van het Ottomaanse Rijk af te slaan. De vrijwel permanente strijd met Frankrijk bleef onbeslist. Als zijn grootste nederlaag ervoer hij het feit dat hij de christelijke eenheid van Europa niet had weten te behoeden voor de scheuring die de Reformatie teweegbracht. Op nationaal niveau heeft Karel V voor zijn erflanden Spanje en de Nederlanden de basis gelegd voor een moderne eenheidsstaat. De heerschappij van keizer Karel V vormt met deze en vele andere aspecten de overgang van de middeleeuwen naar de nieuwe tijd.

Maar in een dergelijke groot rijk is er wel altijd iets aan de hand (vergelijk het eigenlijk een beetje met de Europese Unie, waar er veel discussie en onenigheid is en waar Engeland nu uitstapt; of kijk maar naar de drang naar onafhankelijkheid in Catalonië).

Nu ja, in de eeuwen die ons voorafgaan probeerde men eerder zelden om dergelijke twistpunten diplomatisch op te lossen. Men ontketende simpelweg een oorlog of men stuurde een leger om orde op zaken te stellen. Een leger op de been brengen en de verplaatsing daarvan bekostigen, kostte natuurlijk veel geld. En precies daardoor ontstond er in Gent een opstand. Die Gentse Opstand was een volksverzet van 1539 tot 1540 tegen keizer Karel V.

Men moet namelijk weten dat van het jaar 1000 tot omstreeks 1550 Gent één van de belangrijkste steden van Europa is. Gent is in de 15de eeuw groter dan Londen en moet alleen Parijs *boven* zich dulden. Dat geldt althans voor het Europa benoorden de Alpen. In Italië waren toen ook al grotere steden. We denken zo maar aan Firenze, Rome, Venetië... De 60.000 inwoners die de stad in de 14de eeuw telt, staan heel erg op hun rechten: graven en vorsten mogen aan den lijve ondervinden dat de trotse en rebelse Gentenaars hun verworven privileges en vrijheden niet zonder slag of stoot weer afgeven.

Aanloop tot de opstand

De aanleiding voor de opstand was het ongenoegen over de hoge belastingen die door Keizer Karels landvoogdes en zuster Maria van Hongarije in 1537 werden opgelegd. Die gelden hadden als doel de verovering van Italië te financieren.

Aan het graafschap Vlaanderen werd 1,2 miljoen Karolusgulden gevraagd in de vorm van een bede. Alle gewesten stemden hiermee in behalve Vlaanderens eerste lid Gent. Het ongenoegen tegenover de fiscale politiek van de Roomse Keizer Karel V groeide binnen de Arteveldestad.

Op 28 augustus 1537 werd het Gentse Calfvel (een soort oorkonde of perkament waarop men belangrijke zaken neerschreef), dat vele stedelijke privilegiën inperkte, publiekelijk verscheurd. Dit betekende een regelrechte inbreuk op de soevereiniteit van Karel V. Het Calfvel van Gent (of Kalfsveld als je dat verkiest) bevatte de vrede van Cadzand - 19 juli 1492 - waarbij Gent afstand deed van zijn militie, de jurisdictie buiten haar gebied en ook van het recht dat de ambachten zelf hun deken konden kiezen.

Op 3 mei 1540 vernederde Keizer Karel V de notabelen van Gent, zijn geboortestad omdat de Arteveldestad zich schuldig had gemaakt aan *majesteitsschennis* tijdens de Gentse revolutie in 1540. Hij liet de leiders van de opstand arresteren. Daarvan liet hij 25 mensen ombrengen. Anderen liet hij bij wijze van exemplaire bestraffing, door de stad gaan met een strop om de hals.

Nochtans is enige nuancering hier op zijn plaats. Deze vorm van boetedoening of publieke vernedering vond ook plaats in 1347 in het Franse Calais. Dergelijke praktijk was gangbaar als publieke boetedoening. Maar goed! We gaan niet muggenziften. Gentenaars zijn en blijven *Stroppendragers!!!!*

Om de Gentenaars onder de knoet te houden liet hij het op de plaats van de Sint-Baafsabdij het Spanjaardenkasteel bouwen en dwong hen de *Concessio Carolina* op.

De *Concessio Carolina* (toegevingen aan Karel) was een stadskeure, door keizer Karel V op 30 april 1540 in het Prinsenhof aan Gent opgelegd, na de Gentse Opstand.

Bepalingen: de schepenen werden voortaan door de vorst aangesteld en hun gezag ingekrompen, de Collatie of Brede Raad afgeschaft, de neringen in hun macht beperkt. Om de stad in bedwang te houden liet Keizer Karel het Spanjaardenkasteel bou-

wen op de plaats van de grotendeels afgebroken Sint-Baafsabdij en Sint-Baafsdorp. De concessie bleef tot het einde van het ancien régime van kracht. Die keure maakte feitelijk een einde aan de stedelijke autonomie van Gent; tevens versterkte zij het vorstelijke gezag in het kader van de Staten van Vlaanderen. Ze wordt nog jaarlijks herdacht bij de optocht van de Stroppendragers. Een soort militaire parade rond halfvasten van neringdoeners en ambachtslieden werd ook verboden. De strop is blijven leven als het symbool van fiere weerstand tegen elke vorm van tirannie en misplaatste autoriteit. Gentenaars noemen zichzelf koppige, fiere (niet hetzelfde als trotse) mensen die altijd ruimte laten aan andere meningen en in de wetenschap het vrije onderzoek genegen zijn. Karel V en alle Habsburgers waren zo katholiek dat de Gentenaars tijdens het bewind van zijn zoon, Filips II, enkele jaren een calvinistische republiek hebben in stand gehouden.

Keizerlijke interventie

Karel ontving in Madrid alarmerende berichten van zijn zuster Maria van Hongarije over het verzet van Gent tegen de oorlogsbelasting. Einde 1539 haastte hij zich richting Habsburgse Nederlanden.

Hij verkreeg toelating van de Franse koning Frans I om diens grondgebied te door-kruisen. Hij had zich pas verzoend met hem te Aigues-Mortes. Karel ontstak in woede toen hij vernam dat de Gentenaars contact hadden gezocht met de Franse koning. Hij zorgde ervoor dat de Gentenaars van zijn komst wisten maar nam zijn tijd. Karel liet zich de feesten, banketten, toernooien en jachtpartijen die op zijn weg werden georganiseerd - Bordeaux, Poitiers, Orléans, de kastelen van de Loire, Fontainebleau - welgevallen. Op 1 januari kreeg hij in Parijs een schitterende ontvangst. Daarna waren de steden in zijn eigen Vlaanderen aan de beurt. Na Kamerijk (Cambrai) en Valencijs (Valenciennes) kwam hij op 29 januari 1540 in Brussel aan waar hij een sterk leger had verzameld.

Karel speelde het slim en ontving, ontspannen en vriendelijk, op 25 januari een Gentse delegatie te Valenciennes. Totale verbijstering in Gent toen er op 14 februari vier vendels Duitse infanterie op de Vrijdagmarkt toekwamen en kanonnen werden opgesteld in de richting van de straten. Een vendel is een legeronderdeel van ongeveer 100 tot 150 manschappen.

Karel liet zijn intrede dezelfde dag niet onopgemerkt gebeuren, vergezeld als hij was door de landvoogdes Maria, Willem van Oranje, zijn nicht Christina, hertogin van Milaan, Antoon, hertog van Hoogstraten, de pauselijke nuntius en nog een aantal hoogwaardigheidsbekleders. Zijn stoet werd voorafgegaan door honderden boogschut-

ters en zijn garde met hellebaarden. Verder zagen de Gentenaars 4000 Duitse landsknechten en 800 ruiters van de Nederlandse ordonnantiebandes de stad bezetten. Karel nam zijn intrek in het Prinsenhof terwijl zijn leger op verscheidene plaatsen in de stad werd ingekwartierd.

De bestraffing

Enkele dagen hoorden de Gentenaars niets van de keizer en ze vatten opnieuw moed en hoopten er met een boete vanaf te komen. Ze waagden het zelfs om op 16 februari een verweerschrift in te dienen. De dag nadien vaardigde Karel een arrestatiebevel uit voor de 25 kopstukken van de opstand. Vijftien werden er in Gent gevat; twee waren gevlucht naar Brabant maar gevat en opgesloten in de gevangenis van Vilvoorde. De rest was voortvluchtig. De schepenen die nog in functie waren, maakten zich geen grote zorgen toen ze op 20 februari verplicht werden opnieuw trouw te zweren aan de Vrede van Cadzand en de bepalingen in het Calfvel.

Vier dagen later, op zijn 40ste verjaardag riep de keizer de stadsmagistraat voor zich. Er volgde een streng requisitoir van de procureur-generaal van de Raad van Vlaanderen door Boudewijn Le Cocq waarin die de inbreuken gepleegd door de Gentenaars opsomde en hen van majesteitsschennis betichtte. Ze kregen te horen dat ze lijf, goed en privileges kwijt waren. Zwaar verontrust kregen ze een kopie van de akte van beschuldiging mee en tien dagen de tijd om hun verdediging voor te bereiden. Karel vertrok ondertussen naar Brussel en bij zijn terugkeer bracht hij zijn broer Ferdinand, de latere keizer, mee.

Zoals afgesproken zagen de opposanten mekaar weer op 6 maart in het Prinsenhof. De beschuldigten probeerden onder de aanklacht uit te komen, verontschuldigten zich en verwezen opnieuw naar hun privileges. Volgens hen had het alles te maken met het slechte bestuur toen Karel afwezig was waarmee ze onrechtstreeks Maria van Hongarije beschuldigten die ook aanwezig was. Pierre du Breul, advocaat-fiscaal van de Grote Raad verweet hen hoogmoedigheid en arrogantie. Karel zei dat hij zou nadenken over hun bestraffing en dat hij een voorbeeld zou stellen voor wie aan zijn macht mocht twijfelen.

Op 17 maart werden de kopstukken van de opstand op het Sint-Veerleplein onthoofd. Onder hen advocaat Simon Borluut, Willem de Mey, Laurent Claeys, Lieven Hebscap en Lieven d'Herde. Hun lichamen werden op wielen gebonden en hun hoofden op spietsen buiten de Muidepoort geplaatst.

Op 3 mei verplichtte hij een grote groep Gentenaars waaronder edellieden, stadsambtenaars en bekende poorters blootsvoets voor hem te lopen, gekleed in een zwarte tab-

baard met een strop rond hun nek. De stoet werd gesloten door 50 creesers (Middelnerlands). Creesers of krijzers waren leden van de meest revolutionaire groep die vanaf 1534 verzet pleegden tegen Keizer Karel. Het verzet mondde uit in de opstand in 1540. Zij behoorden tot de armste sociale klasse en werden geleid door enkele Gentse patriciërs (onder andere advocaat Simon Borluut). Sindsdien worden Gentenaars stroppendragers genoemd.

Omdat Vlaanderen in het algemeen en Gent in het bijzonder een belangrijk handelscentrum was voor het Spaanse Rijk besliste hij om de stad niet te vernietigen zoals hij vroeger deed met Terwaan. Thans Théroutanne in Frankrijk (departement Pas de Calais ook wel eens Frans-Vlaanderen genoemd). Dat zou vooral financieel in zijn nadeel hebben gewerkt. Om nieuwe opstanden te voorkomen, werden de Gentenaars gedwongen grote delen van de Sint-Baafsabdij af te breken om plaats te maken voor het Spanjaardenkasteel, een zogenaamde dwangburcht.

Nasleep

Keizer Karel perkte de stedelijke privilegiën na de opstand opnieuw sterk in. Hij ging verder dan het verscheurde Calfvel via zijn Concessio Carolina. Dit hield in dat de schepenen voortaan door de vorst werden aangesteld en hun gezag ingekrompen, de Collatie of Brede Raad afgeschaft, de neringen in hun macht beperkt. De concessie bleef tot het einde van het ancien régime van kracht.

Tijdens de Gentse Feesten zal men elk jaar vele Gentenaars kunnen zien met een zwart-witte strop rond hun hals. Wit en zwart zijn de hoofdkleuren van het wapenschild van de stad, een witte leeuw op een zwarte achtergrond.

We gaan nu terug naar onze wandeling en dus verder met de uitleg over de Sint-Baafskathedraal.

In de klokkentoren van de kerk hangen er momenteel zeven klokken (althans toch volgens de meest recente ingewonnen of geraadpleegde informatie), het waren er ooit op zijn meest 39. Het aantal kunstwerken binnenin is niet min. Neem gerust de tijd om één en ander van nabij te bekijken. De preekstoel (rococo), het hoogaltaar (barok), het vele gekleurde marmer, het koorgestoelte met op de muren schitterende *trompe-l'oeil* (bedriegt het oog of kortweg gezichtsbedrog), schilderijen van Pieter Paul Rubens, de praalgraven, de meer dan 20 altaren... maar vooral het *Lam Gods*.

Deze kathedraal is dus vooral de *religieuze huid* van het veelluik *Het Lam Gods* - 1432 van Jan en Hubert Van Eyck. Het is een van de meest bekende schilderijen ter wereld. Bijzonder fascinerend is het verhaal van de diefstal van het paneel *De Rechtvaardige Rechters* in 1934 waar men nog steeds naar zoekt en nog steeds niet heeft gevonden. De dief zou op zijn sterfbed willen zeggen hebben waar het verstopt was maar heeft nog enkel ongeveer het volgende kunnen zeggen: *Het paneel is verborgen te...* en toen stierf hij. Dit kan of kon geen schrijver verzinnen. De werkelijkheid overtreft eens te meer de fantasie.

Met de rug naar de Sint-Baafskathedraal zien we rechts van ons de Koninklijke Nederlandse Schouwburg.

Het belfort en rechts de Koninklijke Nederlandse Schouwburg

Aanvankelijk was het de bedoeling om een dergelijk theater op te trekken op de Korenmarkt waar men uiteindelijk koos om een postgebouw te bouwen. Die plannen voor de bouw op de Korenmarkt werden dus afgeblazen.

Dit gebouw dateert van 1897 en werd officieel geopend in 1899. Het kwam er als tegenhanger van de *Franse Schouwburg*, thans operagebouw aan de Kouter. De Nederlandse Schouwburg was de uiting van het herwonnen Nederlands cultuurbesef in Gent. Let op het mythologisch tafereel in mozaïek: *Apollo en de muzen van Parnassus*.

Voor alle duidelijkheid: zoals hier voor reeds aangehaald: dit is geen kerk voor wie er toch mocht aan twijfelen.

Noot: verschillende Vlaamse en tegelijk ook Franse en Waalse steden, die vroeger tot Vlaanderen behoorden, beschikken over een belfort zoals Brugge, Kortrijk, Aalst, Ieper, Doornik (Tournai), Rijsel (Lille) om maar die te noemen. Ook Sluis in Zeeland heeft een belfort. Belforten zijn inderdaad een Vlaams fenomeen.

In de middeleeuwen kwam de handel en de lakenindustrie tot grote bloei in Noordwest-Europa. Hierdoor werd de burgerij in de steden rijk en nam hun invloed toe. Belforten vormden een zinnebeeld van die stedelijke en burgerlijke vrijheid en macht. Voordien hadden namelijk alleen de vorsten en de kerk het geld om zulke grote gebouwen te financieren.

In het graafschap Vlaanderen hadden de steden in de middeleeuwen het recht een belfort te bouwen. Het oudste belfort is dat van Poitiers, gebouwd na het ontvangen van stadsrechten in 1099.

De eerste belforten waren van hout. Die vielen gemakkelijk ten prooi aan de in de middeleeuwen veelvuldig voorkomende stadsbranden. Er is geen enkel houten belfort bewaard gebleven. Vanaf de 12e eeuw werden de belforten in steen opgetrokken. De oudste stenen belforten doen denken aan kasteeltorens, zoals de zware vierkante toren van de 13e-eeuwse Lakenhalle van Ieper of het 14e-eeuwse ronde belfort van Namen dat oorspronkelijk een toren van de stadsmuur was. In de eeuwen daarna werden de stedelijke klokkentorens veel slanker, waarbij het bovenste deel van de toren extra opviel, zoals bij het stadhuis van Brussel (15e eeuw) en de Lakenhal van Tiel (16de eeuw).

Het belfort was, als veiligste plek in de stad, vaak het onderkomen van het stadsarchief, de stadskluizen en soms ook de gevangenis. Door de hoogte werd de klokkentoren ook gebruikt als uitkijktoren om vijanden tijdig te zien aankomen en om stadsbranden snel te kunnen ontdekken. De stadsklok werd dan geluid. Andere functies van de stadsklok waren: aangeven wanneer de stadspoorten open en dicht gingen, luiden bij het begin en einde van de werkdag en het beieren ter gelegenheid van festiviteiten. Vanaf de 16de eeuw kwamen carillons in de mode.

Het Gentse belfort

Met de bouw van het fiere Gentse belfort werd begonnen in 1314, volgens de plannen van bouwmeester Van Haelst, maar het duurde tot 1338 eer het met-selwerk klaar was. De stedelingen moesten wachten tot 1377 op de afwerking met een houten torenbekroning en het hijsen van de legendarische Gentse draak. Over de draak op het belfort, net zoals bij Geeraard De Duivel, doen allerlei wilde verhalen, legendes en sages de ronde. Laat het ons hierbij houden dat het een soort vrijheidssymbool is voor de strijd lust van de Gentenaars voor het geval iemand er zou aan denken om de stad kwaad of nadeel te berokkenen. Wie het met andere woorden zou wagen om de stad *aan te vallen* zal met een vreselijke draak af te rekenen krijgen. Met enige *dichterlijke vrijheid* of fantasie, kan men stellen dat de draak zich hier goed voelt en kan de draak een beetje vergeleken worden met een hond die zijn baas verdedigt.

De draak werd in 1377 vervaardigd op vraag van het toenmalige stadsbestuur. Zoals daarnet gezegd wordt de draak aangezien als behoeder voor de gehele stad. In legenden huist een draak altijd op een berg en dit klopt dus wel een beetje, want het belfort staat op één van de hoogste punten van Gent waar de niet zo ver afgelegene straat *Zandberg* ons aan herinnert.

De draak is bij de Gentenaren steeds zeer populair geweest. Men betrok hem zelfs bij feestelijkheden door hem vuur te laten spuwen. Dit is voor het eerst gebeurd op 17 maart 1500 ter gelegenheid van de doopplechtigheid van prins Karel.

Vanaf 1595 gebeurde dit geregeld bij grote gelegenheden. De laatste keer dat de draak vuur spuwde was in 1819 tijdens het bezoek van de Prins van Oranje aan Gent (Willem I). De belforten van Ieper en Doornik hebben ook een draak op hun torenspits, maar de Gentse draak overtreft ze allemaal door zijn afmetingen : hij is 3,55 m lang, 1,50 m breed, 1,80 m hoog en weegt 398 kg. Hij bestaat uit een ijzeren romp en is volledig bedekt met vergulde koperen platen van onregelmatige vorm.

In de secreetkamer van het belfort werden onder meer de stadsprivileges bewaard (nu aanwezig in het Gentse archief in de deelgemeente Gentbrugge). De klokken, waaronder Klokke Roeland (vertellen we later op de wandeling iets over) in de toren gaven het begin en het einde aan van de werkdag en luidden ook bij feesten, storm, komst van een vijand of ander mogelijk gevaar. Dit gebouw is erkend Unesco-werelderfgoed. Ongeveer een halve eeuw later (1427) werd de Lakenhalle aangebouwd in de stijl van de Brabantse gotiek... In de middeleeuwen vond de wol- en lakenhandel, met Gent als een van de belangrijkste centra, een onderkomen in de lakenhal. Alle lakens, binnen een mijl rondom de stad vervaardigd, moesten naar de lakenhal gebracht worden. Hier werden de stoffen door drie hallenheren gewaardeerd en gekeurd en hier vond ook de verkoop plaats.

Einde bloei lakenhandel

De bouwactiviteiten werden aangevat in 1425, naar de plannen van bouwmeester Simon van Assche. Reeds in 1441, toen slechts 7 van de 11 geplande traveeën (zijn steunpunten in de lengterichting van een gebouw) klaar waren, werden de werken stopgezet. De lakenhandel was over zijn hoogtepunt heen en het had geen zin meer het gebouw af te werken. De onafgewerkte lakenhal kwam vrij voor andere bestemmingen. De laatste 4 traveeën werden pas in 1903 bijgebouwd. Op de verdiepingen zijn sinds 1613 de stedelijke schermeschool en de Koninklijke en Ridderlijke Hoofdgilde van Sint-Michiel gevestigd en in de crypte was van 1742 tot 1902 de stadsgevangenis ondergebracht.

Ook op dit plein: het standbeeld van Jan Frans Willems:

Jan Frans Willems (1793-1846), de vader van de Vlaamse Beweging, nam te Gent de leiding van de Vlaamse beweging op. Met het Vlaams, de volkstaal, was het in die jaren treurig gesteld. Mede daardoor was het Vlaamse volk sociaal achtergesteld. Het is de grootste verdienste geweest van Willems dat hij trots beledigingen, vervolgingen en zelfs broodroof, verder heeft gestreden voor de erkenning van het Nederlands als volwaardige taal en tegelijk voor de rechten van Vlamingen. Hij heeft ook tal van oude Vlaamse cultuurteksten ontdekt en bekendgemaakt. Zo onder andere vele middeleeuwse liederen en het verhaal van Reinaert De Vos. Jan Frans Willems stierf in een huis aan de Zandberg waar een gedenkplaat ons daar aan herinnert.

Het standbeeld: op een arduinen voetstuk staan twee witmarmeren figuren: een ontwakende jonge vrouw en een halfnaakte jonge man, die een sluier voor haar gelaat wegtrekt. De jonge vrouw verzinnebeeldt Vlaanderen en het Vlaamse volk dat in een diepe slaap gedompeld was en dat tegelijk haar doodslaap zou worden. De man stelt de Vlaamse beweging voor, die de sluier van de duisternis rond haar opheft.

De belangstelling voor de inhuldiging van het monument op 27 augustus 1899 was enorm. Tussen de Zonnestraat en het Graaf van Vlaanderenplein vormden 313 verenigingen een kilometerlange stoet die voorbij de eretribune defileerde.

Het stadhuis

Het gemeentehuis is in Nederland ontstaan uit het raadhuis: een gebouw, waar de plaatselijke bestuurders vergaderden en waar tot de Franse tijd vaak ook recht werd gesproken. Het raadhuis is omstreeks de veertiende eeuw ontstaan, toen de rechtspraak en de vergaderingen van de lokale besturen zich verplaatsten van de open lucht naar hiervoor ingerichte zalen. Het Romeins recht dat indertijd van toepassing was, vereiste dat juridische processen werden gedocumenteerd, iets dat in de open lucht niet goed mogelijk was.

Het Gentse stadhuis dateert uit het begin van de 14de eeuw. Het centrale deel van het Gentse stadhuis dateert uit de 15de eeuw. Daarrond staan uiteenlopende toevoegingen uit de volgende eeuwen in diverse bouwstijlen. De kant van de Hoogpoort oogt bijzonder rijk met sierlijke laatgotische elementen uit begin 16de eeuw. In de nissen staan de graven van Vlaanderen afgebeeld. De andere zijde aan de Botermarkt toont de renaissancestijl (eind 16de, begin 17de eeuw) met drie verschillende types zuilen (Dorische, Ionische en Korintische zuilen)

Sinds 1301 was de Gentse magistraat samengesteld uit dertien schepenen van de Keure die belast waren met het effectieve bestuur van de stad en dertien schepenen van Gedele die zich bezighielden met erfenis- en voogdijkwesties. Kort daarop besliste het stadsbestuur drie panden aan de Hoogpoort aan te kopen; het begin van wat zou uitgroeien tot het huidige stadhuiscomplex.

Verschillende bouwfasen

De nog bestaande lokalen van het huis van de Keure kwamen in diverse bouwfasen tot stand. Van 1482 tot 1483 werd op het binnenerf, achter de in gebruik zijnde constructies, een nieuwbouw opgericht. Die middenvleugel werd omstreeks 1500 met een tussenbouw uitgebreid.

Omstreeks 1516-1517 werden de eerste plannen getekend voor een nieuw schepenhuis naar het ontwerp van de Antwerpenaar Dominicus de Waghmakere en de Mechelaar Rombout Keldermans. Slechts een vierde van de oorspronkelijke groots opgezette plannen werd gerealiseerd. De bouwactiviteiten vielen stil na de Gentse opstand in 1539. In 1580-1582 werd het gebouw uitgebreid met een merkwaaardige renaissancegevel.

Een volgende belangrijke fase viel tussen 1595 en 1618 toen een volledig nieuw schepenhuis van Gedele in renaissancestijl werd opgetrokken. Het gebouw is volledig geïnspireerd op het klassieke Italiaanse palazzo. De twee topgevels langs de zijde van de Poeljemarkt zijn duidelijk minder streng en voorzien van versieringsmotieven eigen aan onze inheemse renaissance.

Op de hoek van de Hoogpoort en de Stadhuissteeg werd in 1700-1701 de conciërgerie opgetrokken waarvan de stijl heel dicht aanleunt bij die van de barokke Gentse woonhuizen.

In het midden van de 18de eeuw werd aan de Poeljemarkt de Armenkamer gebouwd. Door die aanvulling kreeg het complex een rechthoekig grondplan. De lange gevel wordt bekroond door een driehoekig fronton met oculus, omgeven door decoratieve sculptuur.

In de 19de en 20ste eeuw volgden verbouwingen en restauratiecampagnes elkaar op.

We wandelen verder naar en tegelijk langs en onder de Stadshal.

Eerst zien we links en boven ons de Mammelokker

De Mammelokker

Boven de toegangspoort in de hoek gevormd door lakenhalle en belfort aan de kant van het stadhuis, is het verhaal van de *Mammelokker* uitgebeeld. De naam *Mammelokker* is afkomstig uit het Gentse dialect en betekent letterlijk borstzuiger (*mamme* = borst en *lokken* = zuigen).

Die van oorsprong Romeinse legende, met een typisch Gentse naam, vertelt het verhaal van een vader die in de gevangenis van de hongerdood werd gered dankzij de borstvoeding door zijn dochter.

Hij mag dus bezoek ontvangen van zijn dochter die weliswaar geen eten mag meebrengen. Borstvoeding bracht dus de oplossing.

De Mammelokker werd voltooid in 1741. Het werd opgetrokken in Louis XV-stijl, naar een ontwerp van David 't Kindt. Het gebouw was oorspronkelijk bedoeld als cipierswoning van de stadsgevangenis, die vanaf het midden van de achttiende eeuw tot het begin van de twintigste eeuw in de crypte van de Lakenhal was ondergebracht.

Stadshal:

Een moeilijk geval. Er zijn ongetwijfeld veel Gentenaars die dit gebouw een mooi initiatief vinden. Maar vermoedelijk (daar bestaan echter geen wetenschappelijke onderzoeken of statistieken van) een even groot aantal die dit eerder zien als één van de grootste miskleunen of blunders van deze stad.

Voorheen, tot in de jaren 50 stonden hier twee verouderde woningblokken die men met de grond gelijk heeft gemaakt. Daarna werd dit een drukbezette parking met een klein beetje groen er rond. Maar het was niettemin een open ruimte die mooi uitzicht gaf op belfort en stadhuis. Later wou men hier een onderaardse parking maken. Maar daar kwam veel protest tegen. Als alternatief werd deze rare constructie hier neergepoot.

Het leek er wel op dat het stadsbestuur hier een soort wraak heeft willen nemen omdat ze hier hun goesting niet konden doen.

Nu ter zake: reeds van bij het begin van de bouwwerken zorgde dit voor heel wat controverse (een twistpunt). Het is een open hal (eigenlijk veel te hoog en veel te smal) met daaronder in een put een café en een fietsenstalling. Er is een groen parkje dat samen met de stadshal gebruikt wordt als evenementenruimte. Voor de meeste Gentenaars is het echt wennen aan dit hedendaags bouwwerk met tropisch hardhout. De open ruimte verdwijnt immers en de nieuwe constructie ontnemt deels het zicht op het belfort.

Klokke Roeland

Tegen de achterzijde van de Sint-Niklaas-kerk aangeleund zie je een grote klok hangen onder een witte constructie. Ook hierover is er heel wat meningsverschil. Voorheen stond de klok op manshoogte op een sokkel op dit plein.

De klok heet *Klokke Roeland*. Een klok die als luidklok werd gebruikt tijdens de middeleeuwen en in het belfort bleef hangen tot 1659. De klok die je hier ziet is echter niet meer de originele. De originele werd verbrijzeld om er beiaardklokken uit te smelten.

De klokken boven in de toren kondigden publieke bekendmakingen aan, waar-schuwden bij gevaar, storm, brand en werden geluid bij feestelijkheden.

In 1314 werd er een stormklok gegoten door Jan Van Ludeke en Jan Van Roosbeke, Klokke Roeland genaamd, die tot in 1659 in het Gentse belfort bleefhan-gen. Toen werd ze stukgeslagen door Pieter Hemony; hij smolt haar 12.000 pond brons om in een nieuwe beiaard van 40 klokken.

De *Gentse Grote Triomfante* - nieuwe naam voor de nieuwe klok was de grootste basklok of lage sol van de beiaard die Hemony goot uit de oude Roeland. Maar in de volksmond nam de nieuwe klok de naam *Klokke Roeland* terug over.

In 1914 werd de luidklok in Gent geëlektrificeerd. Het systeem stond echter niet op punt en als gevolg van te hevige trillingen kwam er een grote scheur in *Klokke Roeland* en kon daardoor niet meer geluid worden. In 1948 werd de klok uit de toren gehaald en terug vervangen door een nieuw exemplaar.

Klokke Roeland kreeg een plekje aan de voet van het belfort. In 2002 besloot men de scheur, die er inmiddels bijna 90 jaar in was, te herstellen. Daarvoor werd ze naar Koninklijke Eijsbouts in Asten in Nederland gebracht. Daarna verscheen ze weer op haar vertrouwde plek.

Hoe het met andere steden gesteld is weten we niet precies maar wel is het zo dat Gent over een heus stadslid beschikt dat bij officiële gelegenheden door alle Gentenaars uit fiere borst wordt meegezongen:

Klokke Roeland is een lied uit 1877 over de Klokke Roeland. Het is het officiële lied van de stad Gent. De openingszin '*Boven Gent rijst...*' is bij veel Vlamingen bekend. Het lied roemt de wijze waarop de klok in het verleden de stad voor brand gewaarschuwd heeft.

Het lied is geschreven door Johan De Stoop (Brugge, 7 februari 1824 - Roeselare, 30 oktober 1898 - was een West-Vlaamse componist, dirigent, pianist, organist en muzikleraar) en is gebaseerd op een 19e-eeuws lofdicht over de klok door dichter Albrecht Rodenbach. Rodenbach verwijst in de tekst naar de Gentse volkshelden Jan Hyoens of Jan Yoens (Gent, 1317 - Gent, 6 oktober 1379). Yoens was een schipper, Vlaams volksleider en aanvoerder van de Witte Kaproenen. Hij was een spilfiguur in het beginjaar van de Gentse Opstand (1379-1385). Yoens behoorde tot de Engels gezinde partij van Jacob van Artevelde. Hij hielp in 1349 het gezag van graaf Lodewijk van Male te Gent herstellen en werd stadsontvanger en schepen te Gent.

Hierna volgt de eerste strofe (trouwens de enige die altijd wordt gezongen, want anders zou het feestje misschien wel iets te lang duren.)

*Boven Gent rijst eenzaam en grijs
't Oud Belfort, 't zinbeeld van 't verleden.
Somber en groots, steeds stom en doods
Treurt d'oude Reus op 't Gent van heden.
Maar soms hij rilt en eensklaps gilt
Zijn bronzen stemme door de stede.*

*Refrein: Trilt in uw graf, trilt Gentsche helden,
Gij Jan Hyoens, gij Artevelden.
Mijn naam is Roeland, 'k kleppe brand
En luide storm in Vlaanderland!*

Max

(ook hier heeft de coronacrisis toegeslagen. Bij de voorbereiding van deze stadswandeling werd dit etablissement gesloten. Niettemin lieten we de tekst toch maar staan als mooie herinnering)

In 1839 startte Max Consael met een rondreizend luxueus eethuis - dat meereisde met de grote kermissen of foren - waar je kon genieten van al het lekkers wat er aangeboden werd. *Grand Etablissement Max* was een toonaangever en meteen ook de allereerste gelegenheid waar de *beau monde* zich kon laten bedienen door het stijlvolle personeel dat de Brusselse wafels en appelbeignets vanuit de open keuken naar de chique tafels in de met spiegels beklede gelagzaal bracht. In hartje Gent, letterlijk onder de historische torens, werd een pand omgetoverd tot het nieuwe *Etablissement Max*.

Heel wat originele en bovendien kostbare decoratieve elementen uit de gevels en spiegelzalen uit het begin van de vorige eeuw werden geïntegreerd in de verschillende gelagzalen van dit exclusieve pand.

In de keuken bakt Yves als rechtstreekse afstammeling van de uitvinder van de Brusselse wafels op zijn beurt die heerlijke lekkernij. Nog steeds volgens het eeuwenoude recept, en met twaalf authentieke beroemde Max-wafelijzers die nog steeds opgewarmd worden boven de vlammen van een gasvuur. *Max* sloot de deuren tijdens de coronacrisis in 2020. Spijtig, maar het is niet anders.

Gildehuis van de kruideniers

Links van Max bevindt zich het *kruideniershuis*. In 1473 werd het huis aangekocht door de nering der kruideniers. Het gaat om een huis met gevel van Doornikse kalksteen met vijf traveeën, twee bouwlagen en leien zadeldak daterend uit de 13de eeuw. Later in de jaren 70 beter bekend als *café/discotheek Den Rooden Hoed*.

In dit huis verbleef Albrecht Dürer tijdens zijn bezoek aan Gent. Albrecht Dürer (Neurenberg, 21 mei 1471 - aldaar, 6 april 1528) was een Duits kunstschilder, tekenaar, maker van houtsneden en kopergravures, kunsttheoreticus en humanist uit de Noordelijke renaissance.

Dürer is vooral bekend om zijn veelzijdigheid. Hij was een bezeten reiziger door Europa en Italië, niet alleen op zoek naar beelden van de renaissance, maar ook naar natuurlijke fenomenen, die hij met veel aandacht vast wist te leggen. Naast een meesterlijk schilder was hij ook een belangrijke graveur en schepper van houtsneden.

Na het bekijken van Max en het gildehuis van de kruideniers slaan we dus rechts de Donkersteeg in.

Mokabon

We gaan langs de Donkersteeg waar ik speciaal de aandacht wil vestigen op de koffiebranderij *Mokabon*. De zaak werd in 1937 opgestart door een jonge Italiaan. Op de begane grond was er een winkel, in de kelder bevond zich de koffiebranderij. Na enkele jaren werd de zaak overgenomen en werd er in het winkelgedeelte ook plaats gemaakt voor een verbruikerszaal, waar u terecht kunt voor een lekkere kop koffie of thee.

Vandaag leveren ze ook suiker, melk en koekjes in individuele verpakkingen aan horecazaken. Deze zaak bestaat dus al van ver voor mijn geboorte en eigenlijk is er aan het interieur nooit iets veranderd. Althans toch bijzonder weinig. Als kind kwam ik hier vaak de koffie kopen die we dagelijks thuis dronken. Het is misschien wel wat duurder dan in de supermarkt maar oh!..., zo veel beter.

We gaan door de Donkersteeg en komen nu aan op de Korenmarkt. Daar slaan we links af richting Sint-Michielsbrug die je in de verte ontwaart.

Korenmarkt

Het centrumplein van de stad. Zoals de naam aangeeft werd op de Korenmarkt graan verhandeld. Als je met je rug naar de Hema (winkel) staat dan zie je even verderop op de linkerkant één van de belangrijkste huizen op dit centrumplein: *De Cooremaete* (Korenmarkt 7-8), ook gekend als het steen van de familie Borluut. Het huis staat hier al sedert de 13de eeuw en werd ook gebruikt voor het stapelen van graan.

Jan Borluut, aanvoerder van de Gentenaars tijdens de slag van de Guldensporen in 1302 (direct meer daarover) is de meest gekende telg van dit geslacht.

Jan Borluut (ca. 1250 - vermoord, Gent, vóór 1306) was een lid van een rijk patriërsge­slacht van wolhandelaren, waarvan de leden van de 13de tot de 16de eeuw on­afgebroken magistraatfuncties bekleedden in Gent. Hij was getrouwd met Heldewin de Vos maar had geen kinderen.

Hij was familie van Elisabeth Borluut, die samen met haar echtgenoot Joos Vijd (ca. 1360, Land van Beveren - 1439, Gent - was een Vlaams edelman, heer van onder meer Pamel en Ledeberg) opdracht gaf tot het schilderen van het altaarstuk Het Lam Gods (1432), waarop hij zelf ook is afgebeeld.

Jan Borluut was een vechtersbaas die zich ontwikkelde tot krijgsheer. Na doodslag in een vete op een andere patriciër werd hij verbannen uit Gent. Op 11 juli 1302 voerde hij een groep Gentenaars aan tijdens de Guldensporenslag tegen de Fransen, terwijl het Gentse stadsbestuur, de zogenaamde XXXIX (39) aan de zijde van de Franse koning stond. De XXXIX, waren de 39 schepenen van Gent die in de dertiende eeuw de feitelijke macht in handen hadden. Zij werden gerekruteerd uit de patriciërsfamilies van Gent. Hun heerschappij werd bestendigd door de starheid van het kiesstelsel en kwam voortdurend in conflict met de macht van de graaf, de belangen van de burgers die niet voor het ambt in aanmerking kwamen, zoals de vrije ambachten, en de aanspraak die de Franse koning maakte op het graafschap Vlaanderen. Die machtsverhoudingen bepaalden onder meer dat in de Guldensporenslag lang niet alle Gentenaars streden tegen de Fransen en het officiële stadsbestuur zelfs de kant van de koning had gekozen, tegen de graaf. Na de slag werd hij tot ridder geslagen en in triomf teruggebracht naar de Gentse stad, wat aldaar op gemengde gevoelens werd onthaald en later werd hij door zijn vijanden in Gent vermoord.

De kreet 'Groeninge veld! Groeninge veld!' werd nadien de wapenspreuk van de familie Borluut.

Op de gevel van het romaans herenhuis op de Korenmarkt, het zogeheten Borluutsteen, is het wapenschild van de familie te zien: drie lopende herten. Tot aan de Guldensporenslag in 1302 heerst een aantal families van rijke kooplui over de stad. Omdat ze meestal de zijde van de Franse koning tegen de graaf van Vlaanderen kiezen, krijgen ze van het volk de scheldnaam Leliaards, afgeleid van de lelie op het Franse wapenschild. Als de ambachten en gilden de volgende jaren meer politieke macht verwerven, krijgt Gent een democratischer bestuur.

In mei 1301 hield de Franse koning Filips IV een blijde intrede in de Vlaamse steden. Een deel van de hoge belastingen werd afgeschaft. De afschaffing was echter vooral in het voordeel van de patriciërs (vooral Fransgezinde leliaards) en niet zozeer van de ambachten en volksklasse, de liebaards, later ook klauwaerts genoemd, aanhangers van de graaf.

In maart 1302 kwamen de liebaards (tegenstanders van de Fransgezinde leliaards) van Gent in opstand na het opnieuw verhogen van de belastingen door de Franse koning. Als gevolg daarvan werden de Fransgezinde leliaards uit de stad gezet. Ook in Brugge grepen de liebaards opnieuw de macht.

De landvoogd organiseerde zijn leger in Kortrijk om Gent en Brugge weer in zijn greep te krijgen. Uit vrees voor represailles gaf het Gentse stadsbestuur toe en zegde het toe zich verder afzijdig te houden. Toen het kleine leger van de landvoogd echter Brugge bezette, werd het in de nacht van 18 mei 1302 door de liebaards onder leiding van Pieter de Coninck en Jan Breydel massaal afgeslacht in de Brugse Metten. De landvoogd zelf kon maar op het nippertje ontsnappen. Een populaire wever uit Brugge, Pieter de Coninck, probeerde voor de zaak van de ambachtslieden op te komen. Als gevaarlijke opjutter werd hij door het Brugse stadsbestuur in 1301 gevangengezet en later verbannen.

Uiteindelijk mondde deze opstand uit in de Guldensporenslag. Die veldslag vond plaats op het Groeningheveld te Kortrijk op woensdag 11 juli 1302 tussen milities van het graafschap Vlaanderen en het leger van de Frankrijk. Het graafschap Vlaanderen betrof het gebied rond het huidige Frans-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen. De rol van de Brugse ambachtsmannen De Coninck en Breydel is ook hier door de eerder genoemde 19de-eeuwse legitimiteitsgeschiedenis overtrokken. De leiding van de Vlaamse gelederen lag in de handen van de Zeeuw Jan van Renesse. Ook niet uit het oog te verliezen is het feit dat krijgslieden uit Namen aan de kant van de Vlamingen meevochten. De slag was in militair opzicht opmerkelijk, omdat piekeniers (een piekenier is een soldaat die vecht met een piek, een soort lange lans met een lengte van 3 tot soms 5 meter) en boogschutters in staat bleken een ridderleger te weerstaan. De veldslag wordt in Vlaanderen nu nog jaarlijks op 11 juli herdacht. Het is een symbool geworden van de Vlaamse strijd.

De veldslag werd, vanuit het Vlaamse standpunt bekeken, eigenlijk aangezien als een soort wanhoopspoging. (Zeg maar: een soort collectieve zelfmoord om dat er blijkbaar geen andere uitweg meer was). Een mengeling van een goede strategische opstelling, gebrek aan terreinkennis van de Fransen en ook wel een tikkeltje hoogmoed van de Franse ridders (die dat Vlaamse zootje wel een mores zouden leren) keerde het tij en werden de Fransen gedwongen op de vlucht te slaan of gewoon kopje kleiner gemaakt. De Franse ridders stonden werkloos toe te zien op hun voetvolk dat ten aanval trok. Tegen beter weten in chargeerden ze, liepen hun eigen voetvolk onder de paardenvoeten en liepen zich vervolgens vast in een beek die zich tussen de twee strijdmachten bevond. Daar werden ze genadeloos afgemaakt.

Op het einde van de strijd vonden de Vlamingen talrijke vergulde paardensporen. Vandaar de naam Guldensporenslag.

In historiografisch opzicht is de slag van belang door de rol die deze vanaf de negentiende eeuw speelde in de Vlaamse bewustwording en de groei van de Vlaamse Beweging. Hierbij raakten de feodale, sociale en economische motieven op de achter-

grond en kreeg het conflict een nationalistisch karakter. Een belangrijke bijdrage tot de collectieve bewustwording van deze gebeurtenis in Vlaanderen werd ook geleverd door Hendrik Conscience's roman 'De leeuw van Vlaanderen' (1838), die een geromantiseerd beeld van deze strijd schetst. Dit is één kant van de zaak. Wat soms wel vergeten wordt (of wie weet bewust verzwegen) is de grote verontwaardiging die toen in Europa rondging over de strijd omdat de Vlamingen zich niet aan de 'erecode(?)' hielden. Edelen werden in veldslagen, met name, zelden omgebracht.

Huis 'Het Waepen van Zeelant' (Korenmarkt 20)

Wanneer *Het Waepen van Zeelant* (Korenmarkt 20) gebouwd werd, is niet zeker, maar het was wellicht in de 13de eeuw. De tekst op de gevel *Vry huys, Vry erve* geeft aan dat zowel de grond als het huis aan dezelfde eigenaar toebehoren. Dit huis is een van de fraaiste gebouwen van de Korenmarkt. In 1702 kreeg dit huis zijn huidige, bepleisterde lijstgevel in Lodewijk XIV-stijl, bekroond door een sierlijk, achthoekig torentje met windroos.

Sinds de 19de eeuw was hier een hotel gevestigd, dat net zoals veel andere hotels en restaurants aan de Korenmarkt zalen voor maatschappijen (verenigingen) aanbod. In de jaren 1950 kwam er ook een dancing. De zaak werd toen uitgebaat door Ernest Tyncke, ex-bokskampioen.

We gaan nu door tot aan de ingang van de Sint-Niklaaskerk die zich aan de linkerzijde bevindt recht tegenover het vroegere postgebouw.

De twee 'zogenaamde' Kunstwerken

Ondertussen zien we nog twee zaken die door velen als blunders van het Gentse stadsbestuur worden bestempeld. De zogenaamde kunstwerken op de Korenmarkt. Twee metalen constructies die je zelfs nauwelijks of niet opmerkt wanneer je langs de winkels en de terrassen wandelt. De eerste paal hier aan de Hema is nog enigszins versierd (of hoe moet je dat noemen?), maar de paal ter hoogte van de Sint-Niklaaskerk tart alle verbeelding.

Toen ik het voor het eerst zag, dacht ik echt dat dit een paal was om tramdraden aan op te hangen. Enfin, je wordt daar toch een beetje kwaad van. Kwaad gezien het vele geld dat dit onding vermoedelijk heeft gekost, kwaad op degene die dit als kunst verkocht krijgt en kwaad op al diegenen die de aankoop en plaatsing hebben goedgekeurd.

Voor de rest vind ik dat we hier niet te veel woorden moeten aan verspillen en wie meer aan de weet wil komen weten kan terecht op volgende site op internet: (https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20170926_03096349) - 6 vragen over de gigantische kunstwerken voor de Korenmarkt. 26/09/2017 om 15:24 door Bert Staes

Maar goed, we staan oertussen voor de ingang van de Sint-Niklaaskerk.

Adolphus Quetelet

Vooraleer we de Sint-Niklaaskerk wat beter gaan bekijken moeten we toch even de aandacht vragen voor een gedenkplaat die bijna dreigt verloren te gaan te midden van al de terrassen en horecazaken.

Aan het huis *Ellis Gourmet Burger* (zie foto) hangt een gedenkplaat van de Gentenaar Lambert Adolphe Jacques Quetelet (Gent, 22 februari 1796 - Brussel, 17 februari 1874). Quetelet was een Belgisch astronoom, wiskundige, statisticus en socioloog. Hij was een van de eersten die statistische methoden in de sociale wetenschappen toepaste. Wie meer wil weten over deze man vindt vast zijn gading in het *DSMG* en/of *Wikipedia*.

De Sint-Niklaaskerk.

Wie zich interesseert voor geschiedenis in het algemeen hoort soms wel eens dat de bouw van een kathedraal en of kerk soms wel honderd jaar duurde. Welnu...

Zelf ben ik nu 71 jaar oud en ik heb nooit anders geweten dan dat deze kerk in stellingen stond en dus gerestaureerd en verbouwd werd. Dus nog altijd niks nieuw onder de zon. Zelfs nu is de kerk nog niet helemaal afgewerkt en een gedeelte van de kerk wordt nu ook voor andere doeleinden gebruikt zoals verkoop van antiek.

De verre oorsprong van de Sint-Niklaaskerk situeert zich in de 11de eeuw, op de rechteroever van de Leie. In 1120 werd de eerste kerk door brand vernield, een tweede kerk hield het nauwelijks ongeveer 75 jaar uit. In de 13de eeuw werd begonnen met de bouw van de huidige kerk (Doornikse blauwe steen) in wat heet Scheldegotiek, een werk dat eeuwenlang werd voortgezet. Het stadsbestuur gaf aan de kerktoeren de functie van belfort. Vanaf de 12e eeuw werd de Sint-Niklaaskerk in stukjes verder opgebouwd en verbouwd.

Het stapelrecht van graan dat Gent voor Vlaanderen had verworven, was het financiële fundament hiervoor. Haar toewijding aan Nicolaas van Myra, patroonheilige van de schippers, bakkers en handelaren (meerseniers) is symbolisch. Wachters stonden op de toren geposteerd en de stadsklokken werden er bewaard tot Gent aan het bouwen van een belfort dacht. Merk op dat de lantaarntoren middenin het kerkgebouw staat, een vieringtoren dus. Veelal vind je die boven de ingang van een kerk. Binnen kun je een schat aan religieuze kunst bewonderen.

De Sint-Niklaaskerk heeft een lange geschiedenis van bouwen en verbouwen. Sinds 1936 ijvert de vereniging Vrienden van de Sint-Niklaaskerk mee voor de verdere restauratie van de kerk en haar erfgoed.

16de eeuw

Na drie eeuwen bouwen en verbouwen werd de Sint -Niklaaskerk in de 15de eeuw eindelijk voltooid. Toch bleken er al in de 16de eeuw herstellingen nodig om enkele structurele problemen aan het gebouw te verhelpen.

In diezelfde periode brak de godsdienstoorlog uit. Calvinisten wilden niets weten van de verering van beelden en trokken daarom naar kerken, kapellen, abdijen, kloosters ... om er vooral afbeeldingen van heiligen (beelden, schilderijen) te verwoesten. In 1566 sloeg ook in Gent het noodlot toe en werden de kerken leeggeroofd. De Sint-Niklaaskerk was nog maar net hersteld, maar werd niet langer als kerk gebruikt. In 1580 kreeg ze de functie van paardenstal!

Gelukkig keerde de rust terug naar de Gentse binnenstad en werd de Sint-Niklaaskerk opnieuw gewijd en gebruikt als kerk. Eerst werden heel wat herstellingen uitgevoerd: het zwaar beschadigde koor werd gerestaureerd, vensteropeningen werden dichtgemetseld om de stabiliteit van het gebouw te verzekeren en ook de torens, daken en gewelven werden onder handen genomen.

In de 17de eeuw werd er heel wat gebouwd en verbouwd. In 1630 werd een nieuwe sacristie gebouwd en in 1640 werden vijf woonhuizen tegen de noordzijde van de kerk opgetrokken. Tijdens een storm scheurde de torenspits in 1673. Hij werd afgebroken en vervangen door het stompe dak van vandaag. De lantaarntoren werd eerder al halverwege gesloten met een kruisgewelf. Zo vielen er niet langer stenen of glas naar beneden bij stormweer. Ook de gewelven werden herbouwd en het opstijgende vocht werd aangepakt door het vloerpeil te verhogen.

Dankzij pastoor Roger Nottingham (1656-1691) werd het interieur van de Sint-Niklaaskerk aangepast naar de barokstijl. Op zijn initiatief werden het kerkmeubilair en het westportaal aangepast met krulmotieven, guirlandes, toortsen, obeliskken, balusters en gebroken frontons die je vandaag nog steeds ziet in de kerk!

De 18de eeuw was een periode van welstand. Rijk geworden handelaars bouwden of restaureerden hun eigen burgerlijke gebouwen, de kerk kwam op de tweede plaats.

Onder Keizer Jozef II werd de kerk verzwakt. Voortaan moest die ten dienste staan van de staat. Later (periode 1792) vielen de Fransen binnen waarmee de hoop op beterschap verloren ging: de totale aftakeling van de kerk werd ingezet. Tekenen van devotie werden verboden of in sommige gevallen werden kerken toch omgedoopt tot 'Tempel van Rede'. Een Tempel van de Rede (Frans: Temple de la Raison) was tijdens de Franse Revolutie een tempel voor een nieuw geloofssysteem dat in de plaats kwam van het christendom : de Cult of Reason , die was gebaseerd op de idealen van rede, deugd en vrijheid. Deze 'religie' moest universeel zijn en de ideeën van de revolutie verspreiden, samengevat in het motto 'Liberté, égalité, fraternité', dat ook in de tempels was gegraveerd. Volgens de conservatieve critici van de Franse Revolutie werd in de Tempel van de Rede 'atheïsme op de troon gezet'. De Engelse theoloog Thomas Hartwell Horne en de bijbelgeleerde Samuel Davidson schrijven dat 'kerken werden omgevormd tot 'tempels van de rede', waarin atheïstische en losbandige homilieën in de plaats kwamen van de verboden dienst'. Tempel van de rede - https://nl.qaz.wiki/wiki/Temple_of_Reason. Die vorm van devotie werd wel toegestaan of zelfs gepromoot. Vaak werden alle bezittingen van de kerk in beslag genomen. Ondanks de woelige tijden werden er toch enkele herstellings- en verbouwingswerken doorgevoerd aan de Sint-Niklaaskerk. Het kerkgebouw was er in die periode slecht aan toe, de herstellingen waren dus noodzakelijk.

De 19de-eeuwse romantiek wakkerde de interesse voor historische gebouwen aan, ook voor de Sint-Niklaaskerk. Toch verkeerde het kerkgebouw in bijzonder slechte toestand. Bepaalde bouwdelen moesten verwijderd worden om de toevallige voetganger te beveiligen tegen vallende stenen!

Eind 19de- begin 20ste eeuw wilden ambitieuze burgemeesters van Gent een echte grootstad maken. De stadskern werd gesaneerd en gemoderniseerd, de historische gebouwen werden in de kijker gezet. Zo werden de Cataloniëstraat, de Korenmarkt, de Korte Ridderstraat, het Gouden Leeuwplein en Klein Turkije rond de eeuwwisseling uitgebouwd en werden huizen rondom de kerk onteigend. Samen met de werken werd ook de Sint-Niklaaskerk vrijgemaakt van aanleunende bebouwing.

20ste eeuw

In 1908 werd een nieuwe sacristie opgetrokken en een restauratievoorstel van Geirnaert, architect van de kerkfabriek, en stadsarchitect Charles Van Rysselberghe goed onthaald. Maar tegen de Wereldtentoonstelling van 1913 waren de werken nog niet ver opgeschoten. De daaropvolgende wereldoorlog zorgde voor een algemene immobilisatie voor de volgende 20 jaar. Pas in 1936 kwam er een doorbraak in de restauratiegeschiedenis van de kerk. De vzw Vrienden van de Sint-Niklaaskerk zag het levenslicht en stelde een totaalrestauratie als doel voorop.

Ten gevolge van de grote oorlogsperikelen werd de Sint-Niklaaskerk samen met andere topmonumenten in 1936 beschermd en vanaf 1939 begon de Gentse aannemer Bruxelman verdere restauratiewerken die tijdens wereldoorlog II verder liepen. Voor de constructiewerken konden aanvangen, werd een grondige archeologische studie opgemaakt door prof. dr. Firmin de Smidt. Prof. ir. Felix Riessauw stond in voor het stabiliteitsonderzoek.

Tussen 1963 en 1986 werden onder leiding van architect Adrien Bressers de stabilisatie, consolidatie en restauratie van de vieringtoren, het transept (dwarsbeuk van een kruiskerk) en het koor doorgevoerd. Met het kerschip begon men in 1988. Het zijn ellenlange herstelperiodes die om budgettaire redenen in deelcampagnes werden onderverdeeld.

Tijdens de lange restauratie veranderde de visie op de manier van restaureren. Bij de aanvang van de werken was men ervan overtuigd dat de natuurlijke materialen naakt gelaten moesten worden. Nochtans is de natuursteen nooit zichtbaar geweest in de kerk, die opgesmukt werd met weelderige patronen en felle kleuren zoals oker, wit, rood, blauw en zelfs zwart. Pas vanaf de jaren 1990 werd een 'zachte' restauratievisie nagestreefd (in het verlengde van het Charter van Venetië uit 1964).

21ste eeuw

In de Sint-Niklaaskerk is de overgang van de ene naar de andere restauratievisie perfect zichtbaar. Vroeger wilde men alle bouwsporen blootleggen en blijvend zichtbaar maken. Vandaag worden beredeneerde keuzes gemaakt en is de aanpak zachter. Momenteel wordt de restauratie van het schip afgerond. In de toekomst wordt de zuidelijke zijbeuk en het westportaal gerestaureerd, naast de reconstructie van

het doksaal. Verder gaat er veel aandacht naar de meubelrestauratie en de restauratie van het Cavaillé-Coll orgel, een echte uitdaging!

Tegenwoordig pleit men voor een preventieve erfgoedzorg: het meubilair goed onderhouden en investeren in goede omgevingskwaliteiten. Zo blijft dit erfgoed zonder zware restauraties in een goede staat!

Het Postgebouw

Lange tijd was er geen enkele kunsthistorische handleiding of toeristische gids van Gent die het postgebouw ook maar één woord waardig achtte. Eigenlijk ten onrechte. Het voormalig postgebouw, opgetrokken tussen 1898 en 1908, ademt langs de buitengevel nog de historische sfeer uit. Voor de grote post putte bouwmeester Louis Cloquet zowel uit gotische als renaissance vormen. Door zijn weelderige versiering is het eigenlijk een fantastisch kijkstuk.

Op de plaats van dit gebouw werd in 1897 een pakhuis in Lodewijk XIV-stijl gesloopt. Oorspronkelijk werd op deze locatie de bouw van de nieuwe Vlaamse Schouwburg voorzien, maar dit plan werd afgeblazen. Het postgebouw zelf werd

opgetrokken tussen 1900 en 1908. Het duurde nog tot oktober 1910 alvorens de postdiensten van Gent-centrum naar de Korenmarkt werden overgebracht. Ter gelegenheid van de wereldtentoonstelling van 1913 werden er twee tijdelijke postkantoren geopend.

In 1998 werd het gebouw verkocht door de Regie der Posterijen. Sedert 2017 is de bovenverdieping ingericht als luxehotel en is er op de gelijkvloerse verdieping een winkelcentrum gevestigd. Van het vroegere interieur zijn er nu nog enkel wat restanten te zien (binnen gaan en naar boven kijken). Het gebouw is sinds 1999 beschermd als monument.

Van dit gebouw springt vooral de 52 meter hoge uurwerktoren in het oog. De postduiven die op de muren geschilderd zijn verwijzen nog naar de oorspronkelijke functie van het gebouw.

De geveldecoratie

De gevel op de Korenmarkt is rijkelijk versierd met beelden, koppen en wapenschilden. De geveldecoratie heeft een internationaal karakter met een uitbeelding van het toenmalige België en zijn kolonie (Belgisch-Kongo, later Zaïre), de vijf werelddelen, en de regerende staatshoofden van alle landen die destijds deel uitmaakten van de Wereldpostunie.

In het midden van het gebouw staan 12 beelden: de bovenste drie werden gekapt door Aloïs De Beule. Drie vrouwen symboliseren België (met haar twee dochters: Vlaanderen en Wallonië) met de Gentse leeuw en een koninklijke kroon. Vlaanderen met de textielindustrie en Wallonië met de metaalnijverheid en mijnontginning. De volgende negen beelden symboliseren de 9 provincies met hun attributen; deze beelden werden gekapt door Remi Rooms. Oost-Vlaanderen is vertegenwoordigd door een fabriekswerkster uit de vlasspinnerij, West-Vlaanderen door een zeevisser, Henegouwen door een mijnwerker, Namen door een boer, Luxemburg door een boomkweker, Luik door een metaalarbeider, Limburg door een vrouw die een fruittak draagt, Antwerpen door een *sinjoor* die overzeese handel vertegenwoordigt en tenslotte Brabant door een dame die alle attributen van kennis en wetenschap hanteert.

In de rechtervleugel langs de Korenmarkt staan 5 beelden. Ze symboliseren de 5 werelddelen en werden gekapt door beeldhouwer Geo Verbanck. Staatshoofden: in totaal werden de koppen van 24 personen afgebeeld. Er was één speciale uitzondering in deze beeldenreeks voor Florence Nightingale, die in 1910 was overleden als frontverpleegster.

Tenslotte zijn er nog het Afrikaanse meisje, dat het toenmalig Belgisch-Congo symboliseert, langs de Pakhuisstraat en de *Engel van De Tijd* met de zonnewijzer op de hoek naar de Leie.

We gaan nu richting Veldstraat (samen met de Lange Munt de voornaamste winkelstraat van Gent), we laten de Sint-Michielsbrug rechts liggen, gaan voorbij de Mc Donalds en slaan rechtsaf in de Jan van Stopenberghestraat (naar verluidt een 14de-eeuwse rijke burger).

Op het einde van deze straat zie je links de eerste graffitimuur. Je ziet een paneel nageschilderd van het bekende topkunstwerk Het Lam Gods.

De Sint-Michielsbrug

De Sint-Michielsbrug is een stenen boogbrug die over de Leie ligt, aan de zuidkant van de Graslei en de Korenlei. De huidige monumentale brug werd in de periode 1905-1909 gebouwd, na de oprichting van het postgebouw. Zowel de Sint-Michielsbrug als het oude postkantoor zijn creaties van architect Louis Cloquet. We gaan naar de overkant van de brug en daar krijgen we twee van de allermooiste zichten van Gent:

Ten eerste, de mooiste Gentse torens op een rijtje en ten tweede, rechts beneden de Graslei. Dit is zo ongeveer de mooiste huizenrij van de wereld. Misschien Firenze en Bremen niet te na gesproken. Maar laten we voor één keer maar echt chauvinistisch zijn. Zijn we soms te weinig.

Via de brug gaan we verder richting Sint-Michielskerk die zich links bevindt (merk op: over een afstand van ongeveer 500 meter staan er drie grote kerken.

één en ander zou kunnen te maken hebben met de naijver die bestond tussen Sint-Pieters en Sint-Baafs. Maar dit is voer voor specialisten en er hier dieper op ingaan zou ons eventjes te ver leiden. Laten we het erbij houden dat de invloed van de rooms-katholieke kerk in onze gewesten immens was en dat bovendien ook behoorlijk wat wedijver was tussen de verschillende strekkingen. Waar mensen bezig zijn wordt er gemensd).

Staande op de Sint-Michielsbrug of bovengekomen op de Sint-Michielsbrug zien we links voor ons de Sint-Michielskerk en rechts tegen de brug aanleunend het Hof van Fiennes

Hof van Fiennes

Het hof van Fiennes is een historisch pand dat nu dienst doet als jeugdherberg. Het gebouw dateert van rond 1200 (romaans *steen*) waarop in 1662 een nieuw gebouw werd opgetrokken dat werd verbouwd in 1906. Het gebouw ontleent zijn naam aan een vroegere bewoner, de Heer van Fiennes, destijds een bekend organisator van steekspelen.

Sint-Michielskerk

In 1440 werd de bouw van de Sint-Michielskerk aangevat. Eerder stond hier een kapel. Beeldenstormers sloopten het gebouw grotendeels in de 16de eeuw, zodat men in 1619 aan de bouw van een nieuwe kerk begon, de kerk zoals ze er nu staat. Door geldgebrek vielen de werkzaamheden stil in 1672. Sindsdien stelt de toren het zonder spits. De bedoeling was om er een toren te plaatsen van maar liefst 134 meter. In de kerk hangt een schilderij van Antoon Van Dyck: *Christus aan het Kruis*.

Het Pand

In Onderbergen zien we op de linkerkzijde *Het Pand*. Het Pand is een voormalig dominicanenklooster. Sinds 1963 is Het Pand in bezit van de UGent, die in het gebouw een cultureel centrum en aanvankelijk ook enkele wetenschappelijke musea had ondergebracht. Het gehele gebouw is erkend als monument.

Geschiedenis

Het gebouw stamt uit de dertiende eeuw. In 1201 werd in Onderbergen naast het kapelletje van Sint-Michiels een hospitaal met de naam *Uten Hove Hospitaal* opgezet, zo genoemd naar de stichter, kanunnik van Utenhove. Reeds in 1228 was dit hospitaal te klein geworden en verhuisde het naar de (Oude) Bijloke. Het leeg gekomen gebouw werd geschonken aan de dominicanen.

Een wistjedatje: dit hospitaal werd sedert 1215 bestuurd vanuit het klooster *Locus Beate Maria in Bosco* gelegen in de Oudenbos Lokeren. Het voormalige hospitaalgebouw werd rond 1240 aan de zuidkant uitgebreid met een grote kerk.

Calvinisten verdreven de dominicanen in 1578 opnieuw uit het Pand en zij richtten het gebouw in als calvinistische hogeschool. Ook werd het gebouw gebruikt als tempel. In 1584, na de inname van Gent door de hertog van Parma, kregen de dominicanen hun klooster terug.

Ten tijde van de Franse Revolutie werden de dominicanen echter opnieuw uit het Pand gezet en werd het gebouw openbaar verkocht. Een aantal voormalige kloosterlingen wist het echter aan te kopen en betrokken het gebouw opnieuw. Omdat de orden door het Franse revolutionaire bewind waren verboden bewoonden zij het Pand nu niet als kloosterlingen maar als gewone individuen.

De snel kleiner wordende orde en de hoge onderhoudskosten zorgden er echter voor dat de paar overgebleven dominicanen het Pand moesten verkopen. Na toestemming van Paus Leo XII (was paus van 1823 tot 1829) werd het dan ook verkocht aan ene P.D. Velleman, die het complex inrichtte als huurkazerne waardoor er onder meer een meubelwinkel en een wijnopslag werden gevestigd. Ook werd een groot aantal kamers verhuurd aan artiesten en studenten.

Cécile Cauterman had er haar atelier. Cécile Cauterman geboren als Cecilia Maria Boonans (Gent, 22 maart 1882 - Gent, 11 maart 1957) was een Belgische kunstschilderes en tekenares.

Het voormalige kloostercomplex begon echter in toenemende mate te vervallen. De abdijkerk werd gesloopt, waardoor nu nog alleen de Sint-Michielskerk resteert. Hoewel kort na de tweede wereldoorlog een deel van het gebouw als monument werd aangemerkt, en in 1956 het gehele complex als monument werd beschermd, raakte het Pand steeds verder in verval en werd het ten slotte onbewoonbaar verklaard.

Op 25 januari 1963 werd het Pand verkocht aan de Gentse Universiteit, die het gebouw tussen 1971 en 1991 liet restaureren. Sinds 1991 is Het Pand het congres- en cultuurcentrum van de Universiteit Gent. Regelmatig vinden er in Het Pand vieringen, recepties, doctoraatsverdedigingen en internationale congressen plaats.

**We keren op onze stappen terug naar de hoofdingang van de Sint-Michielskerk, steken het pleintje over en gaan vervolgens via de Ravensteinstraat naar de Koornlei en aan de overkant de Graslei.
Van hieruit hebben we prachtig zicht op de Graslei aan de overkant.**

De Graslei toont een resem prachtige gebouwen van respectabele ouderdom op de plaats van de middeleeuwse haven. We bekijken er enkele. Op de hoek zien we de achterzijde van het postgebouw (zie Korenmarkt).

Nota: ook aan de Schelde bevond zich een haven. De Hoogpoort was de verbindingsstraat tussen beide havens).

Naast het postgebouw zien we het Gildehuis der Vrije Schippers. Het is een van de best bewaarde gildehuizen aan de Graslei in Gent, op de oostelijke zijde van de Leie. De gilde van de Vrije schippers kocht het aan in 1530.

Oorspronkelijk was het gebouw eigendom van de molenaarsgilde en droeg de naam Windas. Toen de kapitaalkrachtige vrije schippers het kochten, lieten ze het in de stijl van de Brabantse gotiek restaureren. De Leie, tussen de Sint-Michielsbrug en de Grasbrug was vanaf de 10e tot de 18e eeuw een belangrijke binnenhaven voor Gent. In de tweede helft van de 17e eeuw zag de gilde zich om financiële redenen verplicht het gebouw te verkopen en het wisselde daarna een aantal keren van eigenaar.

Het gildehuis kreeg een aantal verschillende functies en inrichtingen alhoewel het structureel vrijwel onaangetaast bleef. De Belgische staat kocht het aan in 1897 en de trapgevel uitgevoerd in Balegemse steen werd gerestaureerd in de aanloop naar de wereldtentoonstelling van 1913 in Gent.

In 2015 begon een nieuwe restauratie en renovatie onder impuls van de nieuwe eigenaar, het Havenbedrijf van Gent, dat het gebouw kocht voor 1,85 miljoen euro. De gevel en het interieur worden opnieuw volledig gerestaureerd - kostprijs bijna 4 miljoen euro inclusief het archeologisch onderzoek - met maximaal behoud van de bestaande elementen. Het gebouw zal als representatieruimte dienen voor de Gentse haven. Op de gelijkvloerse verdieping komt een expositieruimte waar Gentenaars en toeristen kunnen binnenlopen.

Daarnaast zien we het *Coorenmeetershuys* (Graslei 12-13 rechts van het Tolhuisje). In de 14de eeuw was hier de vergaderplaats van de pijnders, de ambachtslieden die zorgden voor het lossen en laden van schepen en voor het kelderen van bier. Wijn werd behandeld door 'wijnschroeders', zeg maar dokwerkers die hun gildehuis hadden in de schaduw van het Gravensteen. Thans een imposant wit gebouw waarin nu een immobiliënkantoor is ondergebracht

Op het nummer 11 van de Graslei vind je het Tolhuisje, het kleinste huisje van de stad in Vlaamse renaissancestijl.

Links van het Tolhuisje bevindt zich het Korenstapelhuis, (Graslei 10) beter gekend als de Spijker. Het werd in het begin van de 13de eeuw gebouwd in Doornikse kalksteen. Het Romaanse gebouw werd onderverhuurd in verschil-

lende graanopslagplaatsen. De trapgevel zou de oudste bestaande ter wereld zijn. De Heilige Geesttafel (Armenbestuur van de Sint-Niklaaskerk) verhuurde dit stapelhuis aan graanhandelaars om geld ter beschikking te hebben voor werken van barmhartigheid.

De Inghel (Graslei 8) staat ook in verband met de graanhandel: met een *inghel* worden zakken graan naar de stapelruimten gehesen.

De naam van *De Beerle* (Graslei 5) verwijst eveneens naar een graanhandel. Hier werd graan gestapeld, dat na betaling van een stapelrecht verkocht werd aan bakkers, brouwers en andere handelaars. Het mag duidelijk zijn dat Gent het centrum was van de graanhandel in het toenmalige graafschap Vlaanderen. Uit de keuren van Gent blijkt dat Gent zowaar het monopolie had op de graanhandel in Vlaanderen.

Korenlei

Links op de Korenlei valt ons oog vooral op de eerder onopvallende ingang van het Hotel Mariott. Hier heeft men de gevels van de oorspronkelijke huizen laten staan en heeft men daarachter een modern hotel gebouwd. We moeten zeker eens binnenstappen, maar in coronatijden allicht niet vanzelfsprekend. Binnenin is alles nieuw. De enorme oppervlakte, het glazen atrium, een koffie- en wijnbar, een restaurant... Als je niet binnen bent geweest kan je je niet inbeelden welke ruimte achter de gevels verscholen gaat.

Huis De Zwaene - Huis met de twee zwanen

Let onder meer op de behouden gevel van het huis De Zwaene. Kijk speciaal naar het duo zwanen dat afgebeeld staat op de gevel. De verklaring moet gezocht worden in de middeleeuwen. Het gebouw huisveste ooit een bordeel. Een zwaan die naar links keek stond voor *drank* en een zwaan die naar rechts keek stond voor *vrouwen*.

Gildehuis der Onvrije Schippers Korenlei 7

Barokke voorgevel daterend van 1739, naar ontwerp van architect Bernard de Wilde. Bepleisterde en beschilderde voorgevel boven een arduinen plint met keldervensters, met rijk versierde in- en uitgezwakte geveltop met bekronend gebogen fronton.

Het verschil tussen de *vrije* en de *onvrije* schippers is dat de vrije schippers op alle waterwegen van het graafschap Vlaanderen mochten varen, inclusief de Gentse binnenwateren. De onvrije schippers moesten echter aan de stadsgrenzen hun vracht overladen - zij mochten Gent niet binnen.

Het schippersgilde vrije schippers was oppermachtig: het gebruik van overladen van de vracht werd in 1663 afgeschaft, waarop de onvrije schippers onmiddellijk hun eigen gildehuis bouwden, *Den Ancker* aan de Korenlei nummer 7.

We laten de draaibrug rechts liggen en gaan rechtdoor naar de Jan Breydelstraat.

Jan Breydel was een 14de-eeuwse Vlaamse slager en verzetsstrijder uit Brugge. Dankzij de roman van Hendrik Conscience: *De Leeuw van Vlaanderen* is zijn rol uitgegroot en is hij uitgegroeid tot een icoon van de Vlaamse beweging. Mogelijk leidde Breydel samen met Pieter de Coninck de Brugse Metten, een opstand tegen Filips IV de Schone die leidde tot de Guldensporenslag, maar van beiden is dit zelfs zeer twijfelachtig.

Aan de Jan Breydelstraat bevindt zich het Designmuseum.

Designmuseum

Het Gentse Designmuseum is gehuisvest in het Hotel De Coninck. Dit was de indrukwekkende 18de-eeuwse stadsresidentie van de familie de Coninck. Zoals in het STAM werd modern design van een nieuwbouw hier geslaagd gecombineerd met een historische gebouw. In het oude gebouw kom je terecht in de salons van de 18de-eeuwse Gentse aristocratie. In het nieuwe gebouw kom je in een totaal andere leefwereld. Naast een vaste collectie zijn er ook tijdelijke tentoonstellingen.

In dit hôte! de maî!tre is sinds 1920 het Museum voor Sierkunst en Vormgeving - nu het Design museum Gent - gevestigd. Het museum stelt vooral meubilair, keramiek, glas en textiel tentoon. In de nieuwbouw ligt het accent op de 20ste- en 21ste-eeuwse toegepaste kunsten en design.

Het gebouw, vermoedelijk ontworpen in 1755, werd zes jaar later gekocht door Ferdinand de Coninck, een rijke groothandelaar in linnen die drukke handelsbetrekkingen onderhield met Holland, Spanje en de overzeese gebieden. Het gebouw lag in de onmiddellijke nabijheid van de loskaaien van de Korenlei en de Houtlei, wat het voor de handel uiterst geschikt maakte.

De voorgevel in Balegemse kalkzandsteen omsluit een binnenhof met symmetrisch ingeplante en bepleisterde gevels. Het hotel heeft nog prachtige interieurs in rococo- en classicistische stijl met muurschilderingen, lederen wandbehang, schouwen, lambriseringen en stijlmeubilair.

In 1992 werd een belangrijke restauratie- en nieuwbouwfase uitgevoerd. De nieuwbouw ligt verscholen achter de westelijke gevel van de binnenplaats.

Een aantal meter voorbij het museum loop je rechts even het Appelbrugparkje in voor een schitterend uitzicht op het vleeshuis en de oude vismijn, beide aan het water gelegen.

Stap verder door in de Jan Breydelstraat en je komt aan het begin van de Burgstraat. Schuin links voor u zie je het huis de Gekroonde Hoofden. Ga rechts tot op de brug en daar zien we uiteraard links van ons het Gravensteen.

En als je op de brug rechts kijkt dan zie je, eveneens op de rechterkant, langs het water een huis met een houten gevel. Het enige huis dat zo overgebleven is in Gent.

De Gekroonde Hoofden

De Gekroonde Hoofden is een historisch huis dat tegenwoordig is ingericht als restaurant. Het gebouw werd in 1993 als monument beschermd. Het staat ook in de als stadsgezicht beschermde omgeving van het Sint-Veerleplein. Het gebouw dateert van omstreeks 1560.

Op de gevel staan 14 bustes van graven van Vlaanderen uitgewerkt. Boudewijn van Constantinopel, Willem van Dampierre, Gwijde van Dampierre, Robrecht van Béthune, Lodewijk van Nevers, Lodewijk van Male, Filips de Stoute, Jan zonder Vrees, Filips de Goede, Karel de Stoute, Maximiliaan van Oostenrijk, Filips de Schone, Karel V, Filips II.

Het Gravensteen

In de 10de eeuw werd een houten constructie van het Gravensteen vervangen door een stenen gebouw. Eén en ander was een reactie op de invallen van de Noormannen. Het kasteel zoals het er vandaag uit ziet werd gebouwd op een versterkt grondgebied begrensd door Leie, Lieve, Schipgracht en Plotersgracht. Het kasteel werd dus opgetrokken op de plaats van een kleiner kasteel waarvan de muren de basis vormden van de huidige donjon. (Een donjon is een middeleeuwse versterkte woontoren).

De onderste zaal van de huidige donjon dateert uit die periode. Het is perfect te zien waar de aanbouw van die donjon aanzet. Alles op een rijtje gezet dateert het steen van 1180. De bouwwerken aan het hedendaagse Gravensteen begonnen onder impuls van Filips van de Elzas. Tot in het midden van de 15de eeuw verbleven zijn opvolgers, de graven van Vlaanderen, hier geregeld.

Later deed de machtige burcht ook nog dienst als vergaderplaats voor de Raad van Vlaanderen (de rechtbank van die tijd), plaats van terechtstellingen en later als katoenspinnerij. Er werden net zoals aan de Sint-Niklaaskerk zelfs huizen en beluiken rond het kasteel gebouwd. Gelukkig heeft men later ingezien dat dit kasteel van onschatbare waarde was om ons een inzicht te geven in het verleden en werd het kasteel langzaam maar zeker in ere hersteld en waar nodig gerestaureerd. In de burcht zijn er nu onder meer wapentuigen en folterwerktuigen tentoongesteld.

En terwijl we dit aan het schrijven zijn komt er toch wel iemand met een *knots-gek idee* (eufemistisch en beleefd uitgedrukt) opdagen om op de plaats van de vroegere Plotersgracht een modern 'bezoekerscentrum' te bouwen waarvoor men ook nog een opening moet maken in de kasteelmuur. Daarnaast zou men ook een liftkoker bouwen aan de buitenkant. Wat we hieraan voorafgaand schrijven over aangebouwde huizen en beluiken heeft sommigen blijkbaar op ideeën gebracht.

Enfin, we moeten ons op de vlakke houden. Minder-validen moeten zeker toegang kunnen krijgen! Maar alleen zegt mijn zesde zintuig dat er meer aan de hand is en zal men allicht beter moeten nadenken over hoe dat kan aangepakt worden. In een gids van het Gravensteen, daterend van 1970 staat het volgende te lezen: *Algemeen gezicht - Langs de noordkant: de tuin, ten noorden van het Gravensteen geeft de richting aan van de Plotersgracht die in 1870 werd opgevuld. 't Is inderdaad op die gracht dat de zijgevel uitsteekt van het Louis XV-huis tegenover het Gravensteen. De stoep langs deze gevel leidt naar een groep bomen vanwaar men van een mooi uitzicht kan genieten op het kasteel, een der merkwaardigste van Europa.*

En, zoals altijd zullen er pro's en contra's zijn om welke redenen dan ook. Maar als je het mij vraagt (en zo te horen en te zien in de media zijn er waarschijnlijk meer tegenstanders dan voorstanders voor de bouw van een bezoekerscentrum) moet je niet gaan prutsen aan het Gravensteen zoals het er nu staat. Het is juist dat het Gravensteen zoals we het nu zien voor een groot deel een gerestaureerd kasteel is. Maar restauratie lijkt mij nog steeds verkiesbaar boven de aanbouw van een modern bezoekerscentrum.

Het argument dat dit kasteel niet origineel is houdt mijns inziens geen steek. Vergelijk met het Belfort en Lakenhalle van Ieper. Dat was na wereldoorlog I compleet verwoest en men heeft het gewoon terug opnieuw opgebouwd zoals het oorspronkelijk was. Zie je het al gebeuren dat men daar nu een betonblok tegenaan bouwt om bezoekers te ontvangen. Of nog... dat men tegen de toren aan een liftkoker bouwt! Neen toch!

We keren nu even op onze stappen terug en we gaan de eerste straat rechts in: het Gewad. Vervolgens de eerste straat rechts: de Sint-Widostraat met in een bocht zowel het theater Arca als een fraai doorkijkje naar het Gravensteen. We vervolgen onze weg en komen aan de Lieve.

Lieve

De Lieve werd tussen 1251 en 1269 gegraven om de stad te verbinden met het Zwin in Damme. Dit was de eerste rechtstreekse verbinding van Gent met de Noordzee. Vele eeuwen later zou daaruit uiteindelijk het kanaal van Terneuzen groeien. Het Zwin verzandde en de Gentenaars bleven een verbinding met de zee zoeken. Maar dat is een lang en apart verhaal.

Vanuit Damme konden goederen zoals fijne lakenstof naar Engeland verscheept worden. Ook de Hollanders gebruikten dit kanaal om handel te drijven. Op deze kaaien werkten de 'Craenkinders', (Kraankinderen takelden met een kraan vrachten en versjouwden die. Het gaat vooral om kleine volwassen mannen die in vroegere eeuwen een op spierkracht aangedreven stadskraan in de haven gebruikten om schepen in- en uit te laden. Kranen waarmee ze werkten, kenden een treerad waarin ze liepen om het hijstouw met de last te bedienen. Kraankinderen werkten onder toezicht van de kraanmeester), stucwerkers en caeygesellen (die droge koopmansgoederen versleep-ten). Het stenen boogbrugje over de Lieve heette in de 13de eeuw nog Walebrieghe, maar in de 14de eeuw werd de naam veranderd in Liefbrugghe

We gaan een eind langs de Lieve - Lievekaai - en gaan vervolgens rechts op en over de tweede brug. Wij moeten naar rechts in de Academiestraat waar je op je linkerzijde de vroegere brandweerkazerne kunt zien. Aan de rechterzijde bevindt zich het Sint-Stefanus- of Augustijnenklooster.

Als we over de brug gaan wijzen we op *Het Rabot*, maar we wandelen er niet naar toe. *Het Rabot* is een bekend monument in Gent en tevens de naam van de wijk waar dit monument gelegen is. Op de plaats van het gebouw bevond zich vroeger een rabot in het kanaal de Lieve. Een rabot is een waterbouwkundige constructie en een voorloper van de sluis. In de loop van de jaren is de naam overgedragen op de torens die dit rabot moesten verdedigen.

In 1491 was de bouw van het Rabot rond. Het werd een versterkte sluis op de kruising van de Lieve met de stadsgracht. De Lieve gaf op haar beurt de verbinding met het - nog niet verzande - Zwin en verder met de zee. In 1860 werd de bakstenen vleugel - richting stad - afgebroken. In 1872 verhoogde men de rijweg en werd de Lieve afgesloten, ondertussen had Gent andere uitwegen naar de zee.

In de onmiddellijke omgeving van het Rabot werden in de jaren 1970 drie grote appartementsblokken gebouwd zonder rekening te houden met de draagkracht van de buurt. Het monument werd als het ware ingesloten. In 2021 werd de laatste van deze torens weliswaar afgebroken en werden of worden ze vervangen door acht lagere gebouwen. In de gids van Guido Deseyn staat het volgende te lezen: *‘de onvergeeflijk lelijke flatgebouwen die het perspectief op het Rabot vernoeien, brachten de doodsteek toe aan dit fiere middeleeuwse gebouw’*.

De huidige flatgebouwen zijn lager, en daardoor alvast minder storend. We gaan niet langer spreken van een doorn in het oog maar toch wel van een ambetant vuiltje in het oog. Met andere woorden: die plannen voor het Gravensteen, misschien toch maar opbergen?

Verderop, links van het rabot kom je aan het Prinsenhof, De geboorteplaats van Keizer Karel.

Van het kasteel rest nog enkel de doorgang. Een gedenkplaat geeft een beeld hoe het er ooit moet uitgezien hebben. Ook in de buurt staat het standbeeld van Keizer Karel. Het stond vroeger ter hoogte van de Reep, aan de kruising met de Keizer Karelstraat maar men vond het uiteindelijk beter om het standbeeld aan zijn geboorteplaats te zetten. Sommigen vragen zich af of die man wel een standbeeld verdient. Maar om in herhaling te vallen: hij heeft vast en zeker een zeer sterke stempel gedrukt op de geschiedenis van de stad.

Augustijnenklooster

Het augustijnenklooster in Gent werd op 24 november 1296 gesticht toen de augustijnen zich met de zegen van de bisschop van Doornik ook in Gent vestigden. Met het klooster is ook de Sint-Stefanuskerk verbonden.

Geschiedenis

De augustijnen hadden zich in 1295 in de stad Gent gevestigd in het huis *Ter Capelle*, dat hen was geschonken door de familie van Gerelmus Borluut, zoon van Boudewijn en Margriet Rijnvisch. Bij dit huis lag de Sint-Stefanuskapel die als eerste kloosterkerk in gebruik werd genomen. Ter Capelle bevond zich op de hoek van de Lange Steenstraat en de straat die naar de Oudburg leidt. Kerkrechtelijk werd het klooster opgericht in 1296.

Het klooster werd geplunderd en vernield bij de Beeldenstorm in 1566 en een tweede nog heviger maal op aansteken van het calvinistische stadsbestuur van Gent in 1578 en werd verkocht in 1582. De orde werd evenwel in 1584 al terug hersteld en de kloostergebouwen werden herbouwd, op kosten van de stad Gent. De kerk in 1606, een college waar de augustijnen twee eeuwen lang onderwijs zouden inrichten in 1609, het klooster zelf van 1621 tot 1622. De Fransen schaften de orde af in 1796, maar al een jaar later konden de paters de kloostergebouwen terugkopen. Van 1809 tot 1810 werd het klooster een militair hospitaal, vanaf 1815 verhuurden de paters ruimte aan katoenfabrieken. Het klooster werd canoniek (volgens de wettelijke regels van de kerk) heropgericht in 1834. Gedurende de nacht van 19 op 20 januari 1838, brandden klooster en kerk geheel af. De herstelde kerk werd heropend in 1841.

In het klooster hangt onder andere het schilderij 'de besnijdenis van Christus' van Melchior de la Mars. Het klooster zelf beschikt over een bijzonder fraaie bibliotheek.

Anno 2019 is de orde nog actief in Gent, met weliswaar een deel van het klooster ingericht als studentenkamers en een deel ter beschikking voor congressen en andere evenementen.

Aan het einde van de Academiestraat slaan we rechtsaf in de Sint-Margrietstraat en daar vlak om de hoek zien we de ingang van de Sint-Stefanuskerk.

Sint-Stefanuskerk

Ook de Sint-Stefanuskerk heeft iets met het Lam Gods. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden daar immers een aantal panelen van het wereldberoemde *Lam Gods* van de gebroeders Van Eyck verborgen gehouden voor de bezetters. Je kan er al vroeg binnen, vanaf 6u.30 tot 12u.30 en van 14 uur tot 18u.30.

In de Sint-Margrietstraat gaan we eventjes door tot aan het kruispunt waar de tram rijdt. Links van u, iets verder op zie je recht voor u het onopvallende Caermersklooster.

Caermersklooster

Dit vroegere klooster van de geschoeide karmelieten (er bestonden ook ongeschoeide karmelieten) was al in gebruik op het einde van de 13de eeuw. Naast de gebruikelijke kloostergebouwen was er ook een brouwerij. Na de Franse Revolutie ging het klooster over in privéhanden (1796).

Het klooster kwam in handen van het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen die de kerk en het pand restaureerde en er gerenommeerde tentoonstellingen hield. Door het terugplooiën van de provinciale bevoegdheden kwam het klooster in handen van de Vlaamse Gemeenschap die het op zijn beurt ter beschikking stelde van de stad Gent.

Het klooster is dus omgevormd tot een tentoonstellingsruimte waar vooral tijdelijke exposities met naam en faam plaatsvinden, vaak gratis toegang. In één van de woonverblijven is een reusachtig muurschilderij met resten van een fresco te bekijken (is wel betalend). Vermoedelijk werd het beschadigd tijdens een beeldenstorm.

We keren nu op onze stappen terug in de Sint-Margrietstraat en we slaan rechts Het Tempelhof in (hier stond de woning van de burggraaf van Gent die aan de tempeliersorde is geschonken). In deze straat - op de rechterkant - zie je rechts een graffiti van een aantal 'langoren' zal ik ze maar noemen.

Via de parking ter hoogte van het Tempelhof belanden we aan de rechterkant aan de Lange Schipgracht. We gaan deze straat in en we kruisen de Lange Steenstraat en steken dus over naar het Drongenhof. Via het Drongenhof steken we meteen door naar het Oudburg. In het Oudburg slaan we rechtsaf en gaan een honderdtal meter verder tot aan het kruispunt met de Zuivelbrug waar we op de rechterkant het Huis Temmerman - snoepwinkel zien.

In het Oudburg bekijken we ondertussen de vele restaurants(jes) maar stappen dus meteen door tot aan het kruispunt met de Zuivelbrugstraat (of Zuivelbrug).

Huis Temmerman

Dit is de oudste snoepwinkel van Gent en ver daarbuiten. Hier kan je nog snoepen kopen die mensen van mijn generatie kochten toen ze naar school gingen en die je normaal gezien nergens meer kunt vinden. In de buurt van elke belangrijke school waren er vroeger snoepwinkeltjes die nu allemaal verdwenen zijn. Hier vind je dus nog snoepjes met typisch Gentse namen: *lutsepoepe*, *nonnenbilen*, *wippers*, *vuile taluure*, *ouwewijvenvlies*, *poepkes*, *kletskoppen*, *Gentse mokken*.

Als je daar rechts afslaat gaat kom je in het Patershol, maar daarover een beetje later meer.

Op de gevel van dit huis staan ook de werken van barmhartigheid afgebeeld. De panelen op de borstweringen onder de vensters stellen die werken voor. Ze zijn uitgewerkt in zandsteen. Van beneden naar boven en van links naar rechts herken je *de hongerigen spijsen, de dorstigen laven, de naakten kleden, de vreemdelingen herbergen, de gevangenen bevrijden en de zieken bezoeken*. Het zevende werk *de doden begraven* ontbreekt. Dit zou misschien kunnen te maken hebben met de symmetrie en het morbide karakter van dit werk?

We stappen nog een eind verder naar het water toe voorbij de beroemdste winkel van behangpapier en komen aan het huis van Alijn.

Aan de Kraanlei vormt de gezellige herberg van het huis van Alijn en de binnentuin een zeer aangenaam rustpunt (binnentuin en café zijn ook toegankelijk zonder museumbezoek). Een bezoek aan het museum in het voormalige godshuis uit de 14de eeuw is zeker een aanrader. Het Huis van Alijn is ondergebracht in het Kinderen Alijns Hospitaal, het enige bewaarde godshuis in Gent. In de middeleeuwen werden godshuizen gesticht met een liefdadig doel of als boetedoening. In die stichtingen werden zieken ter verpleging opgenomen, kregen bejaarde lieden vrije inwoning en soms levensonderhoud, ook wel prebende genoemd. Ook werden in de hospitalen arme reizigers gedurende enige dagen onderdak verleend.

De geschiedenis van het gebouw gaat terug tot in de 14de eeuw. Het Kinderen Alijns Hospitaal, ook wel Sint-Katharinahospitaal genaamd, werd opgericht als zoenoffer tussen twee Gentse vooraanstaande patriciërsfamilies, de Rijms en de Alijns. Of hoe een middeleeuwse familievete aan de basis ligt van een rijke en bewogen geschiedenis.

Momenteel is het een leuk museum. Het is ontstaan uit het museum van Volkskunde. Binnen krijg je aan de hand van voorwerpen, foto's, filmpjes, documenten,... een goed beeld van het Vlaamse en typische Gentse volksleven van voor het midden van de 20ste eeuw met daarbij aandacht voor tradities, gewoontes, rituelen.

We keren even terug tot op de hoek van snoepwinkel, slaan links af en maken de doorsteek naar het Veerleplein/Gravensteen maar dan wel via volgende straten: dit wil zeggen: Rodekoningstraat, Corduwaniestraat, via linksweg de Hertogstraat en vervolgens rechts terug naar de Kraanlei. We wandelen zodanig dat we ook Manneke Pis van Gent zien boven de deur van huis nummer 17.

Terwijl ik druk doende was met schrijven, opzoeken en verbeteringen aanbrengen kwam ik via Ignace Van Driessche (mijn strenge maar rechtvaardige recensent) aan de weet dat er in Gent zowaar nog een Manneke Pis staat, met name hoog op een gevel in de Wilderoosstraat achter de Sint-Michielsparking. De bengel heeft dus een tweelingbroer in Gent. Het Manneken Pis in de Wilderoosstraat staat dus echt helemaal op de top van een trapgevel. Zelfs voor wie het smalle straatje vindt loont het eigenlijk niet de moeite om dat te gaan zoeken. Wanneer je geen weet hebt van dit beeldje dan ga je het nooit vinden. Hoe dat er ooit gekomen is en het waarom blijft voorlopig giswerk.

Patershol

Dit zijn de achterliggende kleine straatjes achter de Kraanlei. Die straatjes geven ons een goed beeld van hoe een Vlaamse stad er uit zag in de middeleeuwen.

Het Patershol is eigenlijk de eerste ‘versteende’ wijk in Gent en was toen best een rijke wijk. Men mag vooral niet vergeten dat middeleeuwse wijken vooral uit houtbouw bestonden. Vaak waren de straten echt niet breder dan dit. Oorspronkelijk was de buurt een grafelijk militair gebied dat eigendom was van de graven van Vlaanderen. Op het eind van de 13de eeuw hadden de paters karmelieten (zie Caermersklooster) er zich gevestigd, en ging het gebied naar het schependom van Gent. Toen op het eind van de 15de eeuw de Raad van Vlaanderen in het nabijgelegen Gravensteen werd ondergebracht, kwamen zich in het gebied advocaten en magistraten vestigen. Er kwamen later ook middenstanders en ambachtslieden, zoals leerlooiers. Het Patershol werd een gegoede buurt. Toen aan het begin van de 19de eeuw er steeds meer industrialisatie kwam, werd het Patershol een buurt waar veel arbeiders gingen wonen. Veel van de grote gebouwen werden afgebroken of opgedeeld in kleinere arbeiderswoningen, wat tot het ontstaan van beluiken leidde. Toen de industrie en z'n werknemers zich op het eind van de 19de eeuw naar de buitenwijken verplaatsten, werd het Patershol met z'n nauw stratenpatroon geleidelijk een achtergestelde buurt of zelfs een getto.

Omstreeks 1968 herbegon de heropleving van deze verpauperde wijk. In het begin was het een vestiging van vooral kunstenaars en wat men ietwat onbeleefd ‘alternatieve lui’ kon noemen. Beter gezegd de opkomst van de hippiecultuur en flowerpowerbeweging die in pakweg 1967 begon in. In 1968 was ik negentien en ik was daarvoor nooit in deze wijk geweest. Een plaats die je naar verluidt (dat werd mij als kind toch ingeprent) beter meed als je er niet nodig moest zijn. Het is nu dus een wijk met talrijke restaurantjes.

Het Patershol, een middeleeuwse wijk in Gent, maar vanwaar komt die vrij aparte naam?

In de middeleeuwen was er in het Patershol een slotklooster, het Caermersklooster dus, dat aan uitbreiding dacht. Het was met name de bedoeling om een brouwerij en een infirmerie bij te bouwen. Er was echter een probleem, het klooster kon maar in één richting bijbouwen en als men dat zou gaan doen, dan zou men een sloot moeten overwelden die de wijk van water voorzag. Dat water was trouwens ook nodig voor de brouwerij. Het water waarover we hier spreken is de Plotersgracht die er trouwens nog altijd ligt.

Die overwelding leek zo goed als onmogelijk! Hoe dan ook, de paters trokken toch naar de Graaf van Vlaanderen met hun plan. Tot ieders verbazing ging die akkoord, het klooster mocht uitbreiden op één voorwaarde, dat de mensen nog steeds hun water aan de sloot zouden kunnen halen.

De monniken vonden hiervoor dus een oplossing, Ze bouwden over de sloot heen waardoor het water gewoon door het gebouw verder liep. In een muur van het klooster plaatsten ze een poort waar de mensen hun water in het *hol* van de paters konden halen. Die *fameuze toegang* is er nog steeds.

Al vlug werd dit hol door de bevolking *Het Patershol* genoemd, later kreeg ook de wijk waar dit hol was diezelfde bijnaam.

Bij het verlaten van de smalle straatjes van het Patershol slaan we dus rechts af, richting Veerleplein.

Veerleplein

Op het Veerleplein heb je in de hoek de historische toegangspoort tot de oude vismijn. De oude vismijn is een van de oudste markten van België. Oorspronkelijk bevond deze markt of vismijn zich aan de huidige Groentenmarkt tegenover het huidige vleeshuis. In 1689 kreeg de vismijn haar huidige locatie aan het Sint-Veerleplein met haar kenmerkend poortgebouw en vaste stallen in open lucht.

Het poortgebouw, in 1689 opgetrokken in rococostijl en versierd met drie beelden van zeegoden, werd zwaar beschadigd door een brand in 1872. Enkel het beeld van Neptunus kon worden gered. De andere beelden werden vervan-

gen door nieuwe beelden van een man en een vrouw die de Schelde en de Leie voorstellen. De man staat voor *de Schelde* (een stroom) en de vrouw voor *de Leie* (een rivier). Een overdekte markthal als verkoopplaats voor vis, vlees en groenten werd toegevoegd terwijl op het open marktplein verder openbaar vis werd verkocht.

Het gebouw werd voorzien van neogotische gevels, in het vooruitzicht van de Wereldtentoonstelling van 1913. In de 20e eeuw kende het gebouw een aantal functiewijzigingen (bandencentrale, bowlingzaal...). Aan de leegstand werd een einde gemaakt toen de stad een wedstrijd uitschreef om het pand een nieuwe bestemming te geven. In 2010 werd het pand heringericht als een horecazaak. De oude vismijn huisvest sinds 2 maart 2012 de Dienst Toerisme Gent.

Paal op het Veerleplein

Midden op het Sint-Veerleplein staat een stenen paal met een leeuw op top. Veel mensen denken dat dit een originele schandpaal is, maar dit klopt niet helemaal. In Gent bestond in de middeleeuwen wel een schandbank, maar die bevond zich in de zijgevel van het Groot Vleeshuis, kant Groentenmarkt (aan en in het Galgenhuisje zijn er nog sporen van de verankering).

Dit monument werd hier pas rond 1900 geplaatst (voorbereiding Wereldtentoonstelling 1913 in Gent), om de plaats aan te duiden waar in de middel-

eeuwen de valsmunters uit heel het graafschap Vlaanderen terechtgesteld werden. In het Gravensteen was immers de *grafelijke munt* gevestigd, en de misdadigers moesten hier dus gestraft worden. Naargelang het vonnis werden ze hier in een ketel kokende olie of kokend water gegoooid. Waarop de rechter zich baseerde om het onderscheid tussen olie of water te maken is me niet bekend, maar ze gingen er hoe dan ook van dood...

De zuil is gebaseerd op de vier geselpalen die ooit de huidige Groentenmarkt - toen de Vismarkt - afbakenden. Aanvankelijk waren dat houten palen, maar Sire Gheleyn van Maldeghem had de privileges van de Gentenaren geschonden en moest als boetedoening voor stenen exemplaren zorgen.

Inderdaad zijn midden op het Sint-Veerleplein in een bakstenen oven valsemunters gekookt met een ketting van hun eigen valse scheppingen rond hun lichaam.

Tot voor kort (enkele jaren terug) stond, in tegenstelling tot de gruwelijke praktijken die hier ooit plaatsvonden, dit plein nu juist in het teken van nieuw geboren leven. Sinds 2011 knipperden lantaarns rond het plein langzaam aan wanneer er in een van de vier materniteiten van Gent een kind geboren werd. Daartoe werd er in de verloskamers van het Sint-Lucas-, Jan Palfijn-, Maria Middelaars- en Universitair ziekenhuis een knop aangebracht, die via een stuurcabine op het plein verbonden was met de verlichting. Maar spijtig genoeg functioneert dit vandaag de dag niet meer.

Het ging om het kunstwerk 'Ai Nati Oggi' (aan wie vandaag geboren is) van Alberto Garutti, dat hij maakte voor de expositie On The Edges en dat op 28 maart 2011 door het Gentse stadsbestuur is aangekocht.

In het dagblad Het Laatste Nieuws van 27 september 2016 konden we hieromtrent nog het volgende terugvinden:

Bij elke baby die in Gent geboren wordt gingen op het Veerleplein tegenover het Gravensteen de lampen knippen. Ten minste, in theorie. Want het kunstwerk 'Ai Nati Oggi' is alweer defect. Nadat het in 2014 al lange tijd kapot was en het hele plein werd opgebroken om het kunstwerk te herstellen, werkt het nu opnieuw niet. In ziekenhuis Jan Palfijn krijgen kersverse ouders te horen dat ze niet op de knop hoeven te duwen omdat het toch niets uithaalt. Cultuurschepen Annelies Storms (sp.a) zegt: 'Er is een aannemer aangesteld die in de week van 3 oktober het kunstwerk zal onderzoeken. Als het om een klein defect gaat, zal het euvel meteen verholpen worden, als er grotere problemen zijn, moet er een nieuw bestek worden uitgeschreven. Ai Nati Oggi is een mooi kunstwerk, ik hoop dat het dan definitief hersteld zal zijn'. Hoe het vervolgens heel precies verder verliep zou ons te ver leiden en is op zich ook niet zo belangrijk. Maar het werkt dus nog steeds niet en waarschijnlijk ziet het er niet onmiddellijk naar uit dat hier snel verandering in komt.

We gaan via de houten draaibrug richting Groentenmarkt. De wandelweg langs het water is tot nadere kennisgeving versperd. Van op de brug zien we links de gevel van het Vleeshuis en verder op de rechterzijde de gevel van de Oude Vismijn. Aangekomen op de Groentenmarkt zien we onmiddellijk rechts 't Galgenhuisje en daarbij aansluitend het Groot Vleeshuis.

Groot Vleeshuis en Galgenhuisje

Een middeleeuwse hal uit begin 15de eeuw waar je vandaag terecht kunt voor bijna 200 Oost-Vlaamse streek- en hoeveproducten. (Momenteel gesloten wegens dringende restauratiewerken). Hier werd van de 13de tot eind 19de eeuw vlees verkocht. Vlees mocht in die periode om hygiënische redenen (vermijden van rottend en bedorven vlees) en om de verkoop te centraliseren, immers alleen verkocht worden op daarvoor voorziene plaatsen. Dit was de enige plek in Gent. Vanaf 1884 was deze plaats niet langer enkel een vleeshal en mocht het vlees ook elders worden aangeboden. Het gebouw onderging talloze verbouwingen door de eeuwen heen maar heeft toch een belangrijk deel van zijn dakconstructie behouden. De hal kreeg al diverse functies: groenten- en fruitmarkt, vishandel, postkantoor, opslagruimte, polyvalente ruimte en... zelfs tijdelijk even als parking.

Aanpalend kan je eens binnen (indien er niet te veel volk is) in het kleinste cafeeetje van Gent 't *Galgenhuis*. *Galg* in de naam verwijst naar de veroordeelden die hier bij de achtergevel op de schandbank werden gezet vooraleer ze naar de galg geleid. De galg of galgen stonden aan de invalswegen van de stad. In de aanpalende *penshuisjes* iets verderop werden ingewanden van het vlees verkocht aan zij die het zich niet konden permitteren vlees te kopen.

We gaan via de Groentenmarkt naar de verkeersvrije straat Lange Munt.

Groentenmarkt met waterpomp

In 1812 plaatste men een 8 meter hoge arduinen pomp in empirestijl in de vorm van een obelisk in het midden van het plein. De waterpomp in blauwe hardsteen werd gebouwd door Jean-Baptiste van de Cappelle naar een ontwerp van bouwmeester Pierre-Jean de Broe. Bij het graven van de pompput vond men een stuk kaaimuur, wat er op wijst of kan op wijzen (niet helemaal zeker) dat er hier vroeger boten aanlegden en het plein via een kanaaltje, dat onder het vleeshuis liep, in verbinding stond met de Leie achter het Vleeshuis. Naar alle waarschijnlijkheid waren er hier toch vier kanaaltjes waar schepen met vis aanlegden. Dat was de situatie voor de bouw van het huidige vleeshuis.

**Met de rug naar de pomp begeven we ons schuin links de Lange Munt in.
Aan het einde van deze winkelstraat staat Dulle Griet.**

Dulle Griet

Dulle Griet is een kanon - bombarde genaamd en vervaardigd in 1431 - van vijf meter lang en weegt maar liefst 12.250 kg of 12,25 ton. Het was de bedoeling met dit kanon ballen van steen, later ijzer - met een maximaal gewicht van 300 kg - weg te schieten door middel van buskruit. Hertog Filips de Goede zou opdracht gegeven hebben om dit kanon te maken en vermoedelijk is het gebruikt bij het beleg van Oudenaarde in 1452. Maar niks is zeker. Andere bronnen vermelden dat het kanon zelfs nooit ook maar één projectiel heeft afgeschoten. Uiteindelijk belandde het kanon terug in Gent. Vanwaar de bijnaam: *Dulle Griet* is een kwade vrouw die enorm kan schelden, roepen en tieren. Dus met andere woorden veel lawaai maakt en de omgeving in rep en roer zet.

Rechts van de Dulle Griet begeven we ons naar de Vrijdagmarkt met het standbeeld van Jacob Van Artevelde.

Jacob van Artevelde

We spreken immers vaak van de Arteveldestad in plaats van Gent te zeggen. Gentenaars worden ook soms Arteveldenaren genoemd. Als deze man een standbeeld heeft gekregen, kan de voornaamste oorzaak te vinden zijn in het feit dat hij de stad zo min of meer van de hongersnood heeft gered.

Over het hoe, het wat, het waarom en de manier waarop kan men zich eens te meer vragen stellen. Maar hier moeten we het misschien een beetje met de mantel der liefde bedekken. Sommige geraadpleegde bronnen vermelden enerzijds weliswaar de verdiensten van deze man. Anderzijds zouden zijn verwezenlijkingen niet altijd volgens ‘het boekje’ verlopen zijn. En... zoals altijd ligt de waarheid (voor zover die te achterhalen is) wel ergens in het midden.

Van op zijn hogere positie lijkt Jacob Van Artevelde de Gentenaars aan te sporen hun trots niet te verliezen. (Het beeld is gemaakt door Pieter De Vigne in 1863). In de eerste helft van de 14de eeuw was de geboren Gentenaar Jacob Van Artevelde (1290-1345) een politiek zwaar wegend persoon in graafschap Vlaanderen en tegelijk hoofdman van Gent. Hij behoorde tot de gegoede Gentse burgerij.

België ontstond uiteraard pas in 1830. Maar bij wijze van spreken was Jacob Van Artevelde wel een voorbeeld voor wie zich vandaag Belg kan of mag noemen en bezig is met politiek: een sjoemelaar en loodgieter in hart en nieren. En verder bordurend op de beste huidige Belgische traditie ging ook zijn zoon in de politiek en volgde hem trouw in zijn voetsporen. Maar wie was hij eigenlijk? En wat hebben de Gentenaars van hem gemaakt?

De carrière van Artevelde speelt zich af tegen de achtergrond van de beginnende honderdjarige oorlog tussen Frankrijk en Engeland. Het komt kort gezegd hierop neer: de koning van Engeland, Eduard III, vindt dat hij evenveel recht heeft om koning van Frankrijk te zijn als de eigenlijke koning van Frankrijk, Filips VI. Dat is tamelijk vreemd, maar niet zo vreemd als het klinkt, want Eduards moeder is een Franse prinses en de afstamming van Filips VI is ook niet helemaal zuiver.

In het conflict tussen Frankrijk (Filips VI) en Engeland (Edward III), dat de aanzet was tot een Honderdjarige Oorlog, stelde Jacob van Artevelde zich aanvankelijk nog neutraal op. Toen Frankrijk dan het verbod oplegde om nog handel te drijven met Engeland viel de uitvoer van wol vanuit Engeland naar onze contreien stil, wat een grote werkloosheid in Gent teweegbracht. Vooral in de lakenhandel dus. Braaf luisteren naar de Franse koning lijkt voortaan het enige alternatief.

De legende wil dat van Artevelde eind 1337 uit het niets op het toneel verschijnt. Met een begeesterende, allicht iet of wat opruiende - in elk geval overtuigende - toespraak verenigt hij de wevers en de volders (volders zijn de mensen die wol moesten vervilten).

Zachtjes uitgedrukt kan men stellen dat er op zijn minst behoorlijk wat rivaliteit bestond tussen die twee ambachtsgroepen. Arteveldes uitweg uit de politieke impasse is simpel: Vlaanderen kiest voor de neutraliteit en houdt zich afzijdig in het conflict tussen koning leenheer en koning wolleverancier.

De koning van Engeland ziet dat wel zitten, de Franse koning is minder overtuigd. Ook de graaf van Vlaanderen, Lodewijk Van Nevers, heeft zijn twijfels. Hij steunt op de Franse koning om de Vlamingen onder controle te houden.

Hoewel Artevelde in die periode formeel niet de baas is in Vlaanderen, of zelfs maar in Gent, is hij dat de facto wel. Gent sluit pacten met Ieper en Brugge, en samen houden ze het platteland onder de knoet.

Wie bijvoorbeeld op het platteland een centje wil bijverdienen door zelf wat te weven en te vollen, kan op een bezoekje rekenen van Jacobs knokploegje, de Witte Kaproenen. Hun argumenten zijn verrassend doorslaggevend.

Als we de geraadpleegde bronnen mogen geloven dan zou Jacob niet op een doodslag min of meer gekeken hebben. Naar verluidt (sic) zouden er in zijn opdracht wel mensen vermoord zijn? Voor degenen die vandaag de dag toch *fan* zijn van Jacob, hoort dat bij de *ruwe zeden van de tijd* en moeten we daar niet moeilijk over doen. Dat was gewoon een eigentijdse traditie.

De 'onpartijdige' positie van Vlaanderen kan niet blijven duren. Eind 1339 vlucht de graaf Lodewijk van Nevers weg uit Vlaanderen en zoekt zijn toevlucht bij de Franse koning. Artevelde komt in openlijk conflict met zijn graaf en zijn koning, wat in feodale tijden een onwaarschijnlijk schandaal is, zeker voor een 'gewone burger'.

Artevelde vindt ook hiervoor een creatieve oplossing: hij vervangt de graaf en de koning door betere exemplaren. Simon de Mirabello wordt ruwaard, plaatsvervanger van de graaf. Jacobs meesterwerk is evenwel de vervanging van de Franse koning. Een ruwaard was tijdens de middeleeuwen een functionaris die namens de landsheer een stad of gewest bestuurde. Meer bepaald werd de term gebruikt voor een voogd of regent namens een vorst die niet in staat was te regeren.

Op 26 januari 1340 wordt op de Vrijdagmarkt de Engelse koning Edward III tot koning van Frankrijk gekroond. Niet alleen lost Jacob zo zijn reden van bestaan op, ook de uiteraard belangrijke woltoevoer is verzekerd waardoor de economische ontwikkeling van Gent niet gehinderd werd. De wol import vanuit Engeland was toen op dat vlak cruciaal. Het 'enige minpuntje' is dat Vlaanderen meegesleurd wordt in de oorlog tussen Frankrijk en Engeland en op die manier verzekerd is van decennia vol ellende.

Zo vader, zo zoon

Koning Eduard blijkt niet de betrouwbaarste aller bondgenoten en eenmaal de gevechten van Vlaanderen naar Bretagne verhuizen, begint het eerder tirannieke gedrag van Jacob steeds meer mensen te irriteren.

Op 2 mei 1345, 'Quaden Maandag', vindt op de Vrijdagmarkt een veldslag plaats tussen wevers en volders. Naderhand ligt de markt bezaaid met een honderdtal lijken, terwijl vluchtende volders in de Leie verzuipen. De veldslag maakt het falen van Arteveldes politiek pijnlijk duidelijk. De twee partijen die Artevelde probeert te verenigen, slachten elkaar af op de plek waar hij Eduard III tot koning van Frankrijk liet kronen.

Twee maanden later wordt Artevelde voor zijn deur op de Kalandenberg vermoord, volgens de overlevering met een fikse bijlsag in het hoofd. De reden

voor de moord is niet helemaal duidelijk, maar aan mogelijke motieven is er geen gebrek.

Het verhaal van de Artevelde eindigt niet met Jacobs dood. Zijn jongste zoon, Filips, grijpt kortstondig de macht in 1381-1382. Waar de meeste auteurs proberen Jacobs excessen aan de zeden van de tijd wijten, doen ze voor Filips niet meer die moeite. Filips houdt slachtpartijen onder zijn politieke tegenstanders en onder de tegenstanders van zijn vader. Sommigen beschuldigen hem er van zelfs van mensen uit het raam van de eerste verdieping te smijten en vervolgens (!) te spiesen. Men zegt erg veel gemene dingen over Filips, het merendeel vermoedelijk terecht. Het voornaamste waarvoor u zich hem moet herinneren, is dat hij finaal en totaal in de pan wordt gehakt in de slag bij Westrozebeke in 1382. Filips sneuvelt, vermoedelijk vertrappeld door zijn eigen troepen. Om zeker te zijn dat hij dood is, hangen de Fransen zijn lijk ook nog een keer op.

De koning aller loodgieters

De geschiedenis vergeet Jacob van Artevelde lange tijd. Wie hem niet vergeet, schildert hem bij voorkeur af als een psychotische volksmenner.

De herwaardering voor Artevelde komt er vreemd genoeg in belangrijke mate dankzij de Belgische onafhankelijkheid. De nieuwe natie zoekt in 1830 verse symbolen. Die liggen niet voor het grijpen. Koning Leopold I is een geïmporteerde Duitser. Het voetbal of beter gezegd de nationale voetbalploeg *de Rode Duivels* als bindmiddel voor België was of waren nog niet uitgevonden. Men zoekt de nationale symbolen dan maar in het verleden. Het bekendste voorbeeld van die mythevorming is Hendrik Conscience's *De Leeuw van Vlaanderen*. Met wat handige ingrepen promoveert Conscience een vergeten feodale veldslag op een wei ergens buiten Kortrijk tot een heroïsche verzetsstrijd van *Dè Vlamingen* tegen *Dè volksvreemde Fransen* en volk verradende Leliaards. De historische werkelijkheid is daarbij - uiteraard - van ondergeschikt belang voor de identiteit van België.

Leopold I was alles welbeschouwd eigenlijk tweede keuze omdat het om een compromis ging tussen Frankrijk, Engeland en Pruisen. Na de onafhankelijkheid in 1830 zochten de Belgische leiders een staatshoofd. Ze kozen voor een koning in plaats van een president. Ze hoopten zo dat de andere Europese vorsten België met rust zouden laten. Het eerste Belgische parlement geraakte het niet eens over wie ze als koning moesten kiezen. Sommige volksvertegenwoordigers wilden zelfs Willem I van Nederland of zijn zoon terug op de troon. Na veel discussie koos het parlement voor Louis-Charles d'Orleans, de tweede zoon van de Franse

koning. Maar de Britten gingen niet akkoord met die keuze. Ze hadden de Belgische onafhankelijkheid gesteund en ze vreesden dat met een Franse koning België na een tijdje bij Frankrijk gevoegd zou worden. De Britten stelden dan zelf een kandidaat voor: Leopold van Saksen-Coburg-Gotha.

Conscience waagt zich ook aan een roman over Artevelde, zeer toepasselijk 'Jacob van Artevelde' geheten. Als Belgisch symbool slaat Jacob nooit helemaal aan. Zo houdt de Belgische regering lang de oprichting van een standbeeld tegen omdat ze Artevelde 'te republikeins' vindt. Artevelde lijkt nochtans het archetype van de Belg: de man van het creatieve compromis, dat eerder uitblinkt in originaliteit dan in werkbaarheid.

In 1863 krijgt Artevelde alsnog zijn standbeeld. Volgens de (Franstalige) onthullings-speech was 'De Belgische natie zijn droom en gaf hij zijn leven om hem te verwezenlijken'. In die periode is Artevelde ook een tijdje een socialistisch symbool. Hij wordt echter steeds meer een strikt Vlaams symbool. Artevelde is, aldus Frans De Potter, 'Het toonbeeld van het orde- en vrijheidlievende, getrouwe, werkzame, krachtige Vlaanderen', dat vocht tegen 'De Fransen, die eeuwige vijanden van het Dietse volk'. Tot in de Tweede Wereldoorlog blijft Artevelde een belangrijk Vlaams symbool, waarbij men hem soms afbeeldt in vreemde posities...

Jacob forever!

Het is lang zoeken naar iemand die de voorbije eeuw een onvertogen woord over Jacob durfde schrijven. Zijn mythologische reputatie verblindt bij momenten zelfs de meest kritische historici. Zowat de enige die geen last heeft van de mythische Artevelde, is de Engelse historicus David Nicholas. In zijn 'The Artevelde of Ghent' uit 1988 fileert hij meteen de hele familie Artevelde. Geen wonder dat het boek, een van de meest relevante over de Artevelde, onvertaald bleef.

Als Vlaams symbool moet Jacob van Artevelde het na de Tweede Wereldoorlog definitief afleggen tegen de Guldensporenslag. Enkel het Gentse chauvinisme blijft nog over voor de arme man.

Als Gents icoon symboliseert Artevelde in de eerste plaats de goede (inheemse) heerser. Als dusdanig correspondeert hij rechtstreeks met dat andere Gentse icoon: Keizer Karel, de slechte (vreemde) heerser. Het standbeeld van Jacob staat niet toevallig op de plek waar eeuwenlang, tot de Franse Revolutie, een standbeeld van Karel V stond. De rol die deze twee figuren vandaag spelen, staat eigenlijk los van hun historische rol. Tegenwoordig heet alles in Gent 'Artevelde'. Evergem en Gent maken zelfs ruzie over

wie zijn voetbalarena het Arteveldestadion mag noemen. Maar dit laatste heeft zichzelf opgelost. In Gent heet het nieuwe voetbalstadion nu 'De Ghelamco-arena'. Dit even terzijde. Dat de man zelf minder bekend is dan zijn standbeeld, is meteen ook zijn grote troef. Artevelde is eerder een symbool, dat door iedereen naar believen kan ingevuld worden.

Andere opvallende bezienswaardigheden op het plein dat circa één hectare groot is, zijn het Toreken en het gebouw Ons Huis waarin nu de Bond Moyson (socialistische mutualiteit) gevestigd is. In oorsprong was dit een warenhuis.

Het Toreken

Het Toreken dateert uit de 15de eeuw en was toen het gildehuis van de huidevetters. In het midden van de ronde toren hangt nog de klok die geluid werd bij de opening van de markt. Na jaren leegstand is het gebouw al enige tijd de thuishaven van het Poëziecentrum voor Vlaanderen en Nederland met een documentatieruimte, poëziehop en uitgeverij.

Detail: Gent telt drie straatnamen waar Huidevetter in voorkomt. De Huidevetterskaai, rechtover het Industriemuseum of voorheen MIAT. De Huidevetterskaai verbindt de Kongostraat met de Sleepstraat. Verder het Huidevetterken (smal straatje eveneens in de nabijheid van de Sleepstraat) en de Grote Huidevettershoek die toegang geeft tot de nieuwe Bibliotheek De Krook. Verwarring troef voor leveranciers.

Bond Moyson

Aan de overzijde van het Toreken staan in de hoek twee grote gebouwen. De twee gebouwen hebben binding met de socialistische beweging. Het gebouw met het opschrift in rode letters Bond Moyson dateert uit 1889. Aanvankelijk was hier een warenhuis met grote magazijnen gevestigd van waaruit goederen werden verkocht. Daarna kwamen er kantoren in de plaats die nu ingenomen zijn door de socialistische mutualiteit Bond Moyson.

Het andere gebouw *Ons Huis* dateert uit 1902. Hier hebben het ABVV (socialistische vakbond) en andere socialistische geledingen hun kantoren. Op de gelijkvloerse verdieping was er lange tijd een café, een apotheek en zelfs een theaterzaal gevestigd. Verder merkwaardig detail: het is aan de Waaistraat, naast Ons Huis dat Lieven Bauwens werd geboren.

Markt op vrijdag

Al sedert de middeleeuwen is de Vrijdagmarkt een belangrijke ontmoetings- en verzamelplaats. Feesten, drinken, eten, blijde intredes, maar ook betogingen,

terechtstellingen (vaak de guillotine, gelukkig nu niet meer), verhandelen... Vaak is de Vrijdagmarkt dan de *place to be*. Bij graafwerken voor de aanleg van de ondergrondse parking werden resten gevonden die wijzen op een vroegere bewoning. Wat ook overeind is gebleven uit het verleden is de wekelijkse markt... op vrijdag. Die vindt al plaats sedert 1199.

Als je met je gezicht naar Jacob kijkt dan zie je rechts, schuin voor jou aan de overzijde van de Vrijdagmarkt de Wijzemanstraat. Voor je duikt de Sint-Jacobskerk op. We bekijken echter eerst links het monument/kunstwerk waarop geen uitleg te vinden is.

Standbeeld van Karel Waeri

Karel Waeri is een rasechte Gentse volkszanger uit de 19de eeuw. Hij zong en vermaakte het volk met zowel leutige (Gents voor komisch) liedjes als liedjes met een ernstige ondertoon. Het standbeeld naast Sint-Jacobskerk is gemaakt door Walter De Buck ter ere van die volkszanger.

Walter De Buck bracht de liedjes van Karel Waeri tijdens de tanende Gentse Feesten terug tot leven en legde daarmee de grondslag voor de heropleving van de Gentse Feesten. Walter De Buck kan dus als opvolger van Karel Waeri worden gezien. Walter De Buck overleed in 2014.

Deze veelzijdige kunstenaar die ook als zanger van volksliedjes door het leven ging (zijn meest bekende is ongetwijfeld *Het Vliegerke*). In het beeld van Karel Waeri zijn een aantal thema's verwerkt uit de liedjes van Waeri.

We vervolgen onze weg naar links en op het einde zie je links de toegang tot een vroegere Baudelokapel, nu een 'eettempel' met verschillende stal-letjes, de Holy Food Market.

De Baudelokapel

In de loop van het jaar 1197 besloten een aantal monniken uit de Sint-Pietersabdij om het klooster of de abdij in Gent te verlaten. Onder leiding van een zekere *Boudewijn van Boekel* trokken ze naar Klein-Sinaai en vestigden zich daar als 'kluizenaars'. Uit religieuze overweging trokken ze zich terug uit de samenleving. Boudewijn van Boekel was een cisterciënzermonnik die deze kloostergemeenschap stichtte die later uitgroeide tot de abdij van Boudelo van het Waasland of ook abdij van Baudeloo genoemd.

Na verloop van toch enkele honderden jaren en een bewogen periode was die kloosterorde verbannen naar Keulen. Het hoe en het waarom, door wie of door wat is niet onmiddellijk te achterhalen maar is in wezen ook niet zo belangrijk. Wat wel belangrijk was, is het feit dat deze kloosterorde in Gent over een refugehuis beschikte. Het woord 'refugehuis' kwam ook al ter sprake bij de Achtersikkel

hiervoor. Kortom, na een vrij lange en bewogen periode konden deze paters of monniken in 1584 uit ballingschap terugkeren uit Keulen. Zij vonden onderdak in hun Gents refugehuis gelegen tussen Ottogracht (gracht = water) Leie- en Baudelovest. (Vest of stadsgracht = water).

Abt J. Delrio kreeg in 1602 de toelating om het klooster uit te breiden en een kerk te bouwen ter vervanging van de oude kapel van hun refugehuis. Dat laatste maakt vanaf het einde van de 16e eeuw plaats voor nieuwe kloostergebouwen. Met de constructie van het kerkgebouw werd vermoedelijk begonnen tussen 1602 en 1606; de klokkentoren is van 1660. Pierre Hemony leverde in 1661 een kleine beiaard voor dit torentje. In 1948 werden de klokken deels gebruikt om de beiaard op het Belfort uit te breiden.

De grootste uitbreiding van de abdij gebeurde in de 17e eeuw. Inkomsten in de 18de eeuw lieten de monniken toe het klooster en de kerk te versieren met onder meer tapijten, beeldhouwwerken en schilderijen.

Toen het aanpalend klooster van de Engelse jezuiten in 1773 werd afgeschaft, kocht de abdij deze aan, samen met de tuinen. In 1777 kreeg de abt een nieuwe woning aan de Steendam. De Franse revolutionairen verdreven de klooster-gemeenschap uit Gent in 1796. Veel van het interieur van de abdijskerk kreeg een plaats in het Stadsmuseum Gent.

Het klooster werd omgevormd tot centrale school in 1797 en de kerk tot Tempel van de Rede. In het huidige Baudelohof werd in 1797 door architect Jean-Baptiste Pisson de botanische tuin aangelegd die in 1903 zijn plaats kreeg in het Citadelpark (zie Plantentuin UGent).

Van 1800 werd de Baudelokapel omgevormd tot Baudelobibliotheek van alle kloosters van de stad en vanaf 1819 tot circa 1935 omgevormd tot universiteits-bibliotheek. Later werd dat de Stadsbibliotheek. Vanaf 1832 werd het oude klooster ingenomen door het Koninklijk Atheneum. Sinds 2001 is het eigendom van de stad Gent en geeft het onderdak aan de Kunstencampus en de Academie voor Muziek, Woord en Dans.

De Holy Food Market

Sinds september 2016, na ruim 30 jaar leegstand kon je in de Baudelokapel terecht in het zogenaamde Holy Food Market. Hier kwamen een 15-tal eetstandjes met fijne culinaire hapjes van diverse aard en oorsprong.

Dichtbij of verre bestemmingen: Russisch, Libanees, Milanees of gewoon oesters en zeevruchten. Food in een markthal zoals je het misschien wel hebt gezien

en ervan genoten in steden als Madrid, Barcelona... Waar vroeger een zijaltaar stond zit je nu aan een bar of toog waar zowel in- als uitheemse gerechtjes worden geserveerd. Niet alles is weggenomen, er blijven heus wel nog zichtbare kenmerken en bezienswaardig kerkelijke dingetjes te bewonderen. Religie en voedingsindustrie verbonden tot in de eeuwigheid. Hip, origineel. Er was ook een groot bieren-, cocktail- en wijnpalet voorradig.

Eten in een kapel, dat kon dus in de 16de-eeuwse gerestaureerde Baudelokapel. Ooit zou ene Mozart hier nog een optreden hebben verzorgd. Een kerk en recenter stadsbibliotheek en kunstcampus, de Baudelosite heeft dus al meerdere functies gehad.

Normalerwijze de moeite om eens binnen te wippen maar op 25 juni 2019 lazen we volgend krantenbericht: *Na amper 2,5 jaar gaat de Holy Food Market in de Gentse Baudelokapel alweer dicht. Het project bleek niet langer rendabel. Wat er nu met de locatie zal gebeuren, is vooralsnog onduidelijk - 25 juni 2019.*

Op 14 oktober 2020 lezen we in *De Gentenaar* volgend krantenbericht: ‘Gent - Vergeet Holy Food Market, het is weer gewoon de Baudelokapel. Geen eetstandjes meer, wel een grote open ruimte. Die staat open voor seminaries, concerten of culinaire evenementen. In een ruimte ernaast vind je dan weer een nieuwe kunstgalerij. Kortom: er is leven in en rond de Baudelokapel. Woensdag is de vernieuwde Baudelokapel officieel in gebruik genomen. Na de mislukking van de Holy Food Market hebben Frédéric en Gilles De Backer de ruimte onder handen genomen.’

Eveneens op 14 oktober 2020 lezen we in *Het Laatste Nieuws* volgende kennisgeving: Baudelokapel is nu evenementenlocatie van Utopia: *Terug één grote ruimte gemaakt van de kapel - Gent - Er is opnieuw een toekomst voor de gerestaureerde Baudelokapel. Sinds de Holy Food Market er verdween, stond de kapel zo goed als leeg. Maar nu heeft evenementenbureau Utopia Events er z'n intrek genomen. Alle foodstandjes zijn uitgebroken, waardoor het gebouw weer statischer en rustiger oogt.*

Het wordt nu allicht wachten tot corona ons wat meer vrijheid gunt om aan de weet te komen hoe het hier met dit gebouw verder zal evolueren.

Kijk even naar dit gebouw met het opschrift Stadsbibliotheek en ga naar de achterliggende Bibliotheekstraat. De Stadsbibliotheek ligt trouwens aan de basis van de universiteitsbibliotheek. We wandelen verder naar het Baudelopark. Rechts voorbij de nieuwe appartementen en het schoolgebouw van de handelsschool Sint-Joris. Dan opnieuw rechts ter hoogte van de Basisschool Triangel.

Het Baudelopark en de Gentse Gruut

Het Baudelopark was ooit de botanische tuin van de abdij. Hier, een beetje verscholen in dit park, achter het schoolgebouw van Sint-Lievens, in de Dodoensdreef, bevindt zich de nieuwe vestiging van de stadsbrouwerij Gentse Gruut. Gent was ooit meer dan 300 brouwerijen rijk. Na de sluiting van de voornaamste (Aigle-Belgica, Excelsior, Meiresonne, Ultra) in de jaren 1960-1970 schiet er letterlijk geen enkele meer over.

Ook hier kunnen we dus van een heropleving spreken. Opgericht door Annick De Splenter, die van huize uit altijd al in de brouwerijwereld woonde en werkte. Verhuisd van locatie sinds 2016. Er zijn intussen al vijf variëteiten Gruutbier. Vier ervan worden gebrouwen met gebruik van kruiden in plaats van hop. Zowel café als brouwerij (vrij te bezichtigen) bevinden zich onder één dak.

Een 'gruut' is een muntstuk dat afgebeeld staat op het etiket van het bier. Een *gruut* is de lokale benaming van de groot, een muntstuk dat onder andere tijdens het bewind van Keizer Karel V werd gebruikt. In het middeleeuwse Gent werden de belastingen betaald met enkele en dubbele groten.

Op het einde van de Dodoensdreef (plantkundige bekend van Rembert Dodoens Cruydenboeck) gaan we naar rechts. Zo komen we terug aan de rotonde van Sint-Jacobs en stappen we door naar de Sint-Jacobskerk. Indien mogelijk kijkje nemen binnenin.

We gaan links van de kerk via het Walter De Buckplein, vervolgens naar bij Sint-Jacobs.

Sint-Jacobskerk

Op deze plaats werd in 1093 een eerste houten kerk gebouwd, toegewijd aan de heilige Jacobus. De bouw van de kerk had te maken met de komst van pelgrims tijdens hun tocht op Santiago De Compostella. Het was de oudste kerk in de Zeventien Provinciën die aan hem was toegewijd. Het gebouw werd verwoest door troepen van Robert Curthose. Ze werd vervangen door een gebouw uit hout en steen.

Rond het midden van de 12de eeuw werd begonnen aan de bouw van de huidige Sint-Jacobskerk. Zoals zo vaak bij historische gebouwen werd ook aan deze kerk eeuwenlang gebouwd en verbouwd. Een van de mooiste kunstwerken in de kerk is een tabernakel van zwart marmer en koper uit de renaissancetijd. Helaas, is de kerk heel beperkt open, enkel op vrijdag en zaterdag in de voormiddag.

Het is de oudste romaanse kerk in België met een dubbele westertoren, hoewel al eerder een onvoltooid gebleven tweetorenfaçade bij de kathedraal van Doornik was begonnen. Uit de romaanse periode resten verder nog de pijlers van het transept. De achtkantige vieringtoren en de verbouwing van het koor vonden plaats rond het midden van de 13e eeuw, in de stijl van de Scheldegotiek. Een brand

rond 1400 legde de zuidelijke van de twee westtorens in de as. Hoewel die toren werd herbouwd is het aanzicht sindsdien niet meer symmetrisch. In de 15de eeuw breidde men de kerk uit met zijkapellen voor de gilden.

Op het einde van de 15e eeuw kreeg een van de torens een gotische spits in Balegemse steen. Het interieur had erg te lijden van de bekende godsdiensttroebelen in de 16e eeuw. Herstellingen werden uitgevoerd in barokke stijl.

De kerk is niet minder dan twee praalgraven van Jan Palfijn rijk. Jan Palfijn (Kortrijk, 28 november 1650 - Gent, 21 april 1730) was een Vlaams verloskundige. Zijn naam is nauw verbonden aan de door hem ontworpen verlostang die hij in 1723 in de openbaarheid brengt.

Toen in 1770-1773 in Parijs de *Histoire de l'anatomie et de la chirurgie, contenant l'origine et les progrès de ces sciences* werd uitgegeven, waarin Antoine Portal (1742-1832) de wetenschappelijke bijdrage van *Monsieur Palfin* in twijfel trok, was men in Gent zo verontwaardigd, dat het Collegium Medicum Gandavense in 1773 in de St-Jacobskerk te Gent een eerste cenotaaf (uit het Grieks: kenos = leeg, taphos = graf - is een grafteken dat al sinds de klassieke oudheid wordt opgericht ter nagedachtenis aan overledenen van wie het stoffelijk overschot elders verkeert of onvindbaar is). liet plaatsen en een jaar later een tweede, gemaakt door beeldhouwer Karel van Poucke in 1784. Het eerste, eenvoudige grafmonument werd onthuld op 11 februari 1783 en kwam er door de zorgen van het *College der Medicijnen* van Gent. Het bestaat uit een gedenkplaat met een bekroning in de vorm van een obelisk met daarop een kleine bronzen trofee die ineengestrengelde verlostangen voorstelt.

Bij de Sint-Jacobskerk vindt elke vrijdag, zaterdag- en zondagmorgen een soort mix van brocante- en antiekmarkt plaats. Maar toch eerder brocante. Brocante betekent oude spullen. Brocante zijn spullen uit vroegere tijden die in trek zijn, maar niet vallen onder de noemer antiek. De brocante spullen hebben een doorleefd karakter (wat het voor de liefhebbers aantrekkelijk maakt), het heeft een geschiedenis.

Ter hoogte van Sint-Jacobskerk moet ik beslist iets te vertellen over de Gentse Feesten

Gentse Feesten

Telkens in juli, tien dagen lang, barst in Gent een groot volksfeest los. Het begon in het begin van de 20ste eeuw met dansavonden. Het was ook zo dat verschillende wijken op verschillende data buurtfeesten organiseerden. Maar omdat dit

een negatieve invloed had op de arbeiders (dit wil zeggen: sommigen, om niet te zeggen: de meesten, waren moe en dronken en kwamen op maandag of een aantal dagen daarna niet opdagen op het werk. Daarom besloot men toen maar om al die feesten te bundelen tot één week in juli. Het Bal 1900 op de huidige Gentse Feesten is een nog steeds weerkierend dansevenement. De bals van destijds groeiden steeds verder uit maar na de Tweede Wereldoorlog kwam er duidelijk de klad in en waren de Gentse Feesten op een bepaald ogenblik op sterven na dood. Zelf herinner ik mij theatervoorstellingen door amateurs, orkestjes op de Korenmarkt, cabaret op de Oude Beestenmarkt en toch ook wel vuurwerk op de Korenmarkt. In de jaren 60 vooral onder impuls van Walter De Buck kwamen de Gentse Feesten opnieuw tot leven. Walter De Buck moest aanvankelijk zelfs niet op veel sympathie en hulp rekenen van het stadsbestuur. Met hun hippie uiterlijk werden de mensen die Walter De Buck omringden en hielpen, liever gemeden dan aangetrokken. Maar Walter zette door en het (her)begon dus aan Sint-Jacobs met kleinschalige volksleute. Zoals eerder aangehaald had Walter vooral succes door de liedjes van Karel Waeri te zingen. En om dat er elders zo goed als niks te doen was, kwam het volk daar op af. Langzaam, maar heel zeker, jaar na jaar groeide dit evenement uit tot een massa evenement met muziek, theater, tentoonstellingen, animatie voor groot en klein, kermis, vuurwerk, leute en plezier overal... in het stadscentrum. Het werd op bepaalde ogenblikken zelfs zo erg dat men onder tussen al een beetje op de rem is gaan staan. Verdere uitbreiding is bijna onmogelijk. Bijvoorbeeld de Belfortstraat stond zo vol met kraampjes allerhande dat men zelfs te voet geen veilige doortocht kon garanderen.

Met onze rug naar de hoofdingang van de Sint-Jacobskerk stappen we schuin rechts door naar het Serpentstraatje.

In dit Serpentstraatje, was (we moeten nu 'was' schrijven) er zowaar ook nog iets unieks te zien: normaliter zou je daar tussen de 2 voorste huizen rechts een middeleeuwse brandmuur moeten waarnemen. Maar die muur is blijkbaar handig gecamoufleerd achter de vernieuwde of gerestaureerde gevel van die huizen.

Een brandmuur is een gemetselde muur die dwars op de lengterichting van

het huis kon worden gebouwd terwijl de rest van het huis nog van hout bleef. Deze brandmuur verdeelt het huis in een voor- en achtervertrek. Hiertegen kon een kap worden bevestigd die de rook boven het vuur in de kamer opving.

Op het einde van de Serpentstraat zien we recht voor ons het *Hof Rijkhove*.

Rijkhove

Het Rijkhovesteen genoemd naar de toenmalige eigenaar, Frans van der Kethulle van Rijkhove die leider was van het calvinistisch bewind (1577-1584) in Gent, gebruikte het pand voor vergaderingen van calvinisten en gevangenis voor katholieken onder het bewind van de calvinisten.

Oorspronkelijk stamt dit steen uit de 13de eeuw en was het eigendom van het patriciërsgezicht Braem. De tuin is aangelegd naar een middeleeuws voorbeeld met planten die passen in die tijdsgeest. Het pand huisvest vandaag enkel administratieve stadsdiensten.

Nadat we de voorgevel van dit gebouw bekeken hebben gaan we naar rechts en slaan vervolgens links het smalle Werregarenstraatje in, beter bekend als het 'Graffitistraatje'. We gaan door tot we opnieuw op onze linkerzijde het binnenhof van het 'Hof Rijkhove' zien. Op weekdagen kan je het binnenplein betreden.

We bevinden ons dus in het bekende Graffitistraatje. Officieel het Werregarenstraatje maar beter gekend onder zijn bijnaam. Het bevindt zich tussen de Onderstraat en de Hoogpoort.

Een bont allegaartje van graffiti dat geregeld van uitzicht verandert. Vanaf 1995 wordt er in dit straatje gedoopt dat iedereen die zich geroepen voelt om zijn of haar creatie achter te laten. Er zou naar verluidt slechts één regel zijn: ga geen werken te lijf die beter zijn dan wat jij uit je mouw (of beter spuitbus) kan schudden.

Aan het einde van dit straatje belanden we weer in de Hoogpoort waar we aan de linkerkant het stadhuis ontwaren. Als je richting stadhuis stapt en je gaat rechtdoor kom je terug aan de Nederpolder, vervolgens de Reep, waarlangs je eventueel terug naar de parking aan de Dampoort kunt gaan.

Wat het stadhuis betreft is het volgende zeker het vermelden waard: Je ziet hier het ‘PUI’ van het stadhuis waar op 8 november 1576 Willem van Oranje (niet te verwarren met de hier eerder genoemde Willem) de *Pacificatie van Gent* bekendmaakte!

Pacificatie van Gent: een belangrijke stap voor de Nederlanden

Voortaan mogen alle inwoners overal komen en gaan, wonen en handeldrijven, als koopman of anderszins, in alle vrijheid en veiligheid. Dit is een passage uit de *Pacificatie van Gent*, een overeenkomst die in 1576 in het Stadhuis van Gent door zeventien gewesten werd ondertekend. Wat had dit gedrag voor gevolgen?

Politieke gevolgen Pacificatie van Gent

De overeenkomst tussen de gewesten had grote gevolgen voor de machtsverdeling in de Nederlanden. Het gezag van de Nederlandse gewesten lag voortaan niet meer in handen van Filips II, maar van Nederlandse edelen. De Staten-Generaal mocht zelf het initiatief nemen om bijeen te komen. Daarvoor had alleen de koning hier zeggenschap over. Een ander belangrijk punt van de pacificatie was dat Spaanse troepen niet meer welkom waren op Nederlands grondgebied.

Willem van Oranje als stadhouder

Willem van Oranje (1533-1584) werd door de Staten-Generaal als stadhouder aangesteld. De sfeer in de Nederlanden werd er na de Pacificatie van Gent echter niet rustiger op. Willem van Oranje had als stadhouder de grootste moeite om de religieuze onrust tussen de noordelijke en de zuidelijke gewesten te sussen. Holland en Zeeland waren vooral calvinistisch en pleitten alleen voor het aanhangen van de calvinistische leer. Andere gewesten dachten hier anders over. Dat de religieuze verschillen na de Pacificatie van Gent groot bleken, werd in 1578 duidelijk. calvinistische opstandelingen richtten in en rond Gent, de plaats waar de overeenkomst werd gesloten, een bloedbad aan. Hierbij vonden veel katholieken de dood.

Nog dit en toch niet onbelangrijk: ‘De Vrede van Gent’

Ik zou nog één zaak even kort willen aanhalen die toch niet onbelangrijk is. In de Veldstraat, waar je tijdens deze wandeling niet kwam, hangt een gedenkplaat die wijst op de onafhankelijkheid van de Verenigde Staten van Amerika.

De Vrede van Gent werd op 24 december 1814 gesloten tussen de Verenigde Staten van Amerika en het Verenigd Koninkrijk, na de oorlog van 1812. Het verdrag werd ondertekend in Gent, in het Hotel d'Hane-Steenhuysse.

De gevechten gingen nog enkele weken na het ondertekenen van het verdrag door, omdat het nieuws van de vrede niet onmiddellijk Noord-Amerika bereikte. De oorlog was pas officieel voorbij nadat de Senaat van de Verenigde Staten op 16 februari 1815 het verdrag ratificeerde. John Quincy Adams was de 6de president van de Verenigde Staten van Amerika van 1825 tot 1829. Hij was de eerste president van wie een foto bekend is.

Nu verder wat Gent betreft:

Na de opstand tegen hun eigen prinsenkind, Keizer Karel V, gaat het langzaam maar zeker een beetje bergaf met de stad. De eens zo machtige stadsstaat zit letterlijk en figuurlijk op z'n knieën. En toch: de fiere Gentenaar boog wel, maar kraakte niet. Stroppendrager wordt een geuzennaam. Een geuzennaam is een ere-naam die men zichzelf geeft of door anderen is gegeven, terwijl die oorspronkelijk door anderen als scheld- of spotnaam werd gebruikt.

Ook economisch ging het stilaan minder goed. De stad verliest haar doorgang naar de zee en de bevolking halveert. Pas in de tweede helft van de 18e eeuw volgt een economische heropleving tengevolge van de opkomende katoenindustrie. Onder Hollands bewind krijgt Gent in 1816 een eigen universiteit, tien jaar later wordt de stad weer een zeehaven, dankzij het kanaal Gent-Terneuzen.

En Gent blijft tegen de stroom invaren: bij de onafhankelijkheidsstrijd van België kiezen vele inwoners de zijde van het Nederlandse Huis van Oranje. Later wordt Gent de eerste grote industriepool op het vasteland. Mede daardoor ontstaan hier ook de socialistische beweging en de eerste syndicale bewegingen.

In 1913 toont Gent zich van zijn beste zijde tijdens de Wereldtentoonstelling. Omdat het tijdens de wereldoorlogen weinig last heeft van bombardementen blijft het culturele erfgoed tot op vandaag grotendeels behouden. Een en ander had te maken met de 'verstandige' beslissing van het toenmalige stadsbestuur om tot snelle overgave over te gaan. Het spreekwoord zegt: *beter blode Jan, dan dode Jan*.

En dat kon je met eigen ogen komen vaststellen...

Voila, hiermee zijn we dus echt aan het einde van onze wandeling.

Bibliografie, documentatie, informatie, algemene bronnen:

- De Keyser Paul, prof. dr., *1000-jarig Gent*, uitgave 1949.
- *Gent Schoon Geprint, Impressies van een stad doorheen de geschiedenis.*
- *Brochure: 2000 jaar Eenbeekende Destelbergen*, 28/10/2011-06/11/2011, Bibliotheek DSMG.
- Morelli Anne, *De grote mythen uit de geschiedenis van België, Vlaanderen en Wallonië.*
- De Logi A., Dalle S., *Destelbergen-Panhuysstraat archeologisch onderzoek 2011*, Bibliotheek DSMG.
- Kluyskens Pierre, prof. dr., *Informatie over Geeraard De Duivel*, in: *Gentse Tijdingen* 2009 en 2014 via internet. GT 2009, p. 353-363.
- Deseyn Guido, *Gids voor Oud Gent*, Bibliotheek DSMG.
- Internet - faro.be/erfgoeddag/nieuws/de-held-van-gent-Jacob-van-Artevelde.
- Internet - [Inventaris. Onroerend erfgoed.be/thema's/13961](http://Inventaris.Onroerend.erfgoed.be/thema's/13961).
- Internet - PDF - *Gent Citygids* - Reisroute.be - 1ste raadpleging 1 oktober 2017.
- Internet - *Wikipedia* - diverse raadplegingen gedurende de maand oktober 2017. En vervolgens 2020 - 2021.
- Internet - www.egmp-vzw.be/Pdf/jaarboeken (Lieven Bauwens).
- *Standbeelden van Gent* - Drukkerij Het Volk N.V. - Gent.
- Decavele Johan, *Steden van België.*
- Stripverhaal: *De Strop van Gent.*
- Van Gelder Wim, *Toeristisch Wegwijs in Gent*, Bibliotheek DSMG.

In samenwerking met:

Stad Gent

Heemkundige Kring De Oost-Oudburg

Heemkundige en Historische Kring Gent

DSMG

INFO OVER DE HEEMKUNDIGE KRING DE OOST-OUDBURG

BESTUURDERS

Louis Gevaert

Izegrimhof 9, 9070 Destelbergen
09 228 73 58 - louis.gevaert@dsmg.be

Nicole Van Remoortere

Gent - vanremoorterenicole@gmail.com

Chantal Demangel

Klaverakker 10, 9070 Heusden
09 230 43 60 - chantal.demangel@skynet.be

VASTE LEDEN

Henk Allary

Salviastraat 73, 9040 Sint-Amandsberg
henk.allary@skynet.be

Maria De Groote

Izegrimhof 9, 9070 Destelbergen - 09 228 73 58
miet.degroote@gmail.com

Tom Audenaert

Sint-Amandsberg - 09 373 90 13
tom.audenaert@hotmail.com

Olav Heirman

Reginald Warnefordstraat 18 - 9040 Sint-Amandsberg
09 329 95 83 - olav.heirman@telenet.be

Rudy De Meester

Kantekleerhof 4, 9070 Destelbergen - 09 228 78 89
rudydemeester@hotmail.com

Jolien Verroeye

Sint-Amandsberg - 09 373 90 13
jolien_verroeye@hotmail.com

Kristel Wautier

Smalle Heerweg 70, 9080 Lochristi
kristel.wautier@skynet.be

Enthousiaste medewerkers zijn welkom.
Stuur een mailtje naar een bestuurder
om een uitnodiging voor de volgende
vergadering te ontvangen.

WEBSITES

<https://www.deoostoudburg.be>
www.dsmg.be
www.luchtschipontploftboven.gent

NIEUWSBRIEF

Inschrijven op de digitale nieuwsbrief kan via
louis.gevaert@dsmg.be

Anna-Belle

Koffiehuis
Feestlocatie
Bloemenpluktuin
en meer...

Doorstaarstraat 116 - 9160 Doorstaar
www.anna-belle.eu
stijnenleen@anna-belle.eu

Type- en Administratiebureau C&C DEMANGEL vof

Overzicht dienstverlening
www.demangel.be

Klaverakker 10
9070 Heusden

☎ 09/230.43.60
0475/37.06.19

✉ chantal.demangel@skynet.be

Vlaanderen
verbeelding werkt

Destelbergen
DICHT BIJ ALLES